POGÓRZAŃSKIE
STOWARZYSZENIE
DUNAJEC-BIAŁA

Ciężkowice Gromnik Pleśna Ryglice Rzepiennik Strzyżewski Szerzyny Tuchów Wojnicz Zakliczyn

Lokalna Strategia Rozwoju

LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała

na lata 2023-2027

Tuchów, czerwiec 2026

Fundusze Europejskie dla Małopolski
Rzeczpospolita Polska
Dofinansowane przez Unię Europejską

Spis treści

1. Charakterystyka partnerstwa lokalnego 4
   1.1. Nazwa LGD i forma prawna 4
   1.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa 4
   1.3. Ogólny opis struktury LGD 7
   1.4. Skład organu decyzyjnego 8
   1.5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym 9
   1.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD 9
2. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR 11
   2.1. Opis obszaru 11
   2.2. Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin 13
   2.3. Spójność obszaru 13
3. Partycypacyjny charakter LSR 17
   3.1. Partycypacja społeczna na etapie przygotowania LSR 17
   3.2. Partycypacja społeczna na etapie wdrażania LSR 22
      3.2.1. Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów 23
4. Analiza potrzeb i potencjału LSR 23
   4.1. Analizę potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem 23
      4.1.1. Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami oraz przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji 32
      4.1.2. Analiza SWOT 33
   4.2. Grupy docelowe 37
   4.3. Powiązania działań podejmowanych przez LGD z działaniami podejmowanymi w ramach pozostałych instrumentów terytorialnych 43
5. Spójność, komplementarność i synergia 45
   5.1. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym 45
   5.2. Partnerstwo – zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym 57
6. Cele i wskaźniki Lokalnej Strategii Rozwoju 59
   6.1. Cele LSR i ich źródła finansowania 59
      6.1.1. Cel pierwszy: DOŚWIADCZAJ - wykorzystanie walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych Pogórza dla tworzenia markowego produktu turystycznego 60

6.1.2. Cel drugi: DOBRZE ŻYJ - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru 63
6.1.3. Cel trzeci: WSPÓŁDZIAŁAJ - włączenie społeczne osób w gorszym położeniu oraz wzmacnianie kapitału społecznego obszaru LGD 68
6.2. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć 72
7. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru 80
7.1. Charakterystyka organizacji pracy LGD 80
7.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru 80
8. Plan działania 82
9. Plan finansowy LSR 89
9.1. Powiązania źródeł finansowania z celami LSR 91
10. Monitoring i ewaluacja 91
10.1. Szczegółowy opis procesu monitorowania i ewaluacji 92
10.1.1. Monitoring 92
10.1.2. Ewaluacja 93
10.2. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych 94

1. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1.1. Nazwa LGD i forma prawna

Nazwa LGD: Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała

Status prawny LGD: Stowarzyszenie

Data rejestracji w Sądzie Rejestrowym: 18 stycznia 2022 r.

KRS: 0000947161, NIP: 993 068 59 59, REGON: 520992810

1.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Wstępne rozmowy o potrzebie stworzenia nowej formuły działania na obszarze południowej części powiatu tarnowskiego i zintegrowania przedsięwzięć rozwojowych prowadzonych na obszarze 9 gmin tj. Ciężkowic, Gromnika, Pleśnej, Ryglic, Rzepiennika Strzyżewskiego, Szerzyn, Tuchowa, Wojnicza i Zakliczyna podjęto we wrześniu 2021 roku. Inicjatywę tę podjęli wspólnie członkowie zarządów dwóch funkcjonujących na tym terenie Lokalnych Grup Działania: Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju i LGD Dunajec-Biała. Bardzo szybko inicjatywę tę wsparli także wójtowie i burmistrzowie dziewięciu gmin dostrzegając w tym realną szansę na podejmowanie inicjatyw, których celem jest jeszcze większa integracja już współpracujących ze sobą samorządów. Dotychczasowy podział obszaru na dwie Lokalne Grupy Działania od dłuższego czasu przebiegał w poprzek wielu wspólnym inicjatywom podejmowanym w formule partnerskiej (np. projekt Źródlanego Szlaku czy działające na obszarze związki komunalne), a także codziennej współpracy lokalnych samorządów.

W ślad za spotkaniami przedstawicieli samorządów, doszło do szeregu spotkań zarządów obu LGD, a także spotkań przedstawicieli obu zarządów z członkami obu LGD. Dyskutowano o plusach i minusach takiego połączenia, uznając jednocześnie, iż sieci wzajemnych powiązań współpracujących ze sobą gmin, wspólne walory przyrodnicze, krajobrazowe, turystyczne, kulturowe i rolnicze, a także wzajemne przepływy mieszkańców i pracowników na obszarze, są tak duże, iż **gminy południowej części powiatu tarnowskiego tworzą spójny obszar funkcjonalny predystynowany do jeszcze ściślejszej współpracy**.

W konsekwencji podjęto decyzję o powołaniu wspólnego stowarzyszenia obejmującego swym zasięgiem gminy **Ciężkowice, Gromnik, Pleśna, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny, Tuchów, Wojnicz i Zakliczyn pod nazwą Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała.** 4 stycznia 2022 roku odbyło się zebranie założycielskie, które po ukonstytuowaniu się podjęło jednogłośnie (43 głosy za, przy braku głosów przeciwnych i wstrzymujących się) uchwałę w sprawie utworzenia Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała. Na tym samym Walnym Zebraniu przyjęto także uchwały w sprawie przyjęcia Statutu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała oraz w sprawie wyboru Komitetu Założycielskiego Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała, a także powołano Zarząd Stowarzyszenia wraz z wyborem Prezesa Zarządu, a także powołano Komisję Rewizyjną. W kolejnych punktach przyjęto Regulamin Walnego Zebrania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała i Regulamin Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia, a także ustalono wysokość składek członkowskich. Z kolei 8 marca 2022 roku odbyło się Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia.

Obecne Stowarzyszenie **czerpie swoją wiedzę i doświadczanie z obu dotychczasowych Lokalnych Grup Działania (Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju i LGD Dunajec-Biała),** jako że zarówno członkowie obu stowarzyszeń, jak i cały personel merytoryczny, współtworzą nowe Stowarzyszenie.

Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, które sięga swoimi doświadczeniami roku 2005, kiedy to realizowało swój pierwszy projekt „Korzenie przyszłości Pogórza" w ramach Pilotażowego Programu Leader+ „Schemat I. Proces

budowania partnerstwa". Prowadzony był on równolegle z opracowywaniem Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich dla gmin: Tuchów, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Gromnik i Szerzyny. Efektem było utworzenie Lokalnej Grupy Działania pn. Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju (data wpisania stowarzyszenia do KRS – 2.02.2006 roku, pod numerem 0000250154) i opracowanie ZSROW pn. „Program Rozwoju Pogórza". W skład Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju weszli członkowie założyciele - inicjatorzy (51 osób), którzy reprezentowali 21 podmiotów sektora publicznego oraz 30 podmiotów sektora społeczno-gospodarczego. Działania projektowe kontynuowano w latach 2007-2008.

Kolejny etap to przygotowywanie i realizacja „Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013". Przygotowana w sposób partycypacyjny i przyjęta najpierw przez Zarząd Stowarzyszenia, a następnie przez Walne Zebranie Członków 16 grudnia 2008 roku pozwoliła poprzez realizację założonych celów strategicznych przyczynić się do zrealizowania wraz ze swoimi beneficjentami aż 102 operacji. Analizując poszczególne działania warto zaznaczyć, iż w ramach:

- tzw. małych projektów zrealizowano 80 projektów na łączną kwotę 1 674 445,07 zł;
- odnowy i rozwoju wsi zrealizowano 17 projektów na łączną kwotę 3 533 253,92 zł;
- różnicowania w kierunku działalności nierolniczej zrealizowano 2 projekty na łączną kwotę 93 722,00 zł;
- tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw zrealizowano 1 projekt na kwotę 91 882,00 zł.

Ponadto w ramach LSR na lata 2007-2013 zrealizowano 4 projekty współpracy:

- Wschodnia Małopolska na rowerze – promujący turystykę rowerową na obszarze 5 LGD wschodniej Małopolski (projekt regionalny realizowany w partnerstwie z 4 partnerami – PSR było LGD koordynującą);
- Wrota Pogórza – promujący dziedzictwo kulturowe i atrakcje turystyczne obszaru 5 LGD wschodniej Małopolski (projekt regionalny realizowany w partnerstwie z 4 partnerami - PSR było LGD koordynującą);
- Polski i Słowacki Festiwal Smaku – promujący dziedzictwo kulinarne i produkty lokalne obszaru Pogórza i Podbabiogórza (projekt międzynarodowy realizowany w partnerstwie z 2 partnerami);
- Ekologia i odnawialne źródła energii korzyścią dla obszaru – promujący energie odnawialne jako element rozwoju obszaru LGD (projekt regionalny realizowany w partnerstwie z 3 partnerami).

Z kolei w okresie programowania 2014-2020 w ramach LGD przeprowadzono 34 konkursy udzielając 103 dotacji na rzecz 90 różnych podmiotów. I tak w ramach:

- pierwszego celu ogólnego: „Aktywizacja ekonomiczna mieszkańców Pogórza" rozdysponowano kwotę 1 240 000 euro;
- drugiego celu ogólnego: „Wzmacnianie kapitału społecznego na terenie Pogórza i włączenie w obieg społeczno-gospodarczy zasobów dziedzictwa lokalnego i regionalnego" rozdysponowano kwotę 1 009 710 euro;
- trzeciego celu ogólnego: „Kompleksowa oferta spędzania czasu wolnego na terenie Pogórza" rozdysponowano kwotę 612 750 euro.

W ramach zrealizowanych operacji udało się zrewitalizować 35 obiektów małej architektury, wesprzeć 13 zespołów regionalnych i instytucji kultury, a także odnowić 5 zabytków. Dzięki interwencji środków pozostających w dyspozycji LGD utworzono lub wsparto 57 nowe i już funkcjonujące firmy. Ze wsparcia LGD skorzystało 5 samorządów i 27 organizacji pozarządowych. Utworzono 59 nowych miejsc pracy oraz wsparto 82 inicjatywy społeczne. Wymiernym rezultatem podejmowanych działań był fakt skorzystania przez 13 120 osób z obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej powstałej lub odnowionej dzięki interwencji środków wdrażanych za pośrednictwem Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju. Natomiast aż 46 358 osób wzięło udział

w działaniach aktywizujących i integrujących lokalną społeczność, zaś 6 976 osób skorzystało z wydanych publikacji/wydawnictw promujących lokalne walory kulturowe, historyczne, przyrodnicze.

Z kolei **LGD Dunajec-Biała** swoje pierwsze doświadczenia zdobywała wdrażając działania związane z odnową wsi oraz zachowaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego w ramach: Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich", a także realizując działania w ramach programu SAPARD oraz ZPORR, a przede wszystkim wdrażając lokalną strategię rozwoju w ramach „Odnowy i rozwój wsi" wdrażanej w ramach schematu II programu Leader+ w ramach PROW 2007-2013.

Początki działalności LGD Dunajec-Biała sięgają lat 2006-2008, kiedy to w sposób partycypacyjny opracowano pierwszą „Zintegrowaną Strategię Rozwoju Obszarów Wiejskich dla terenu LGD Dunajec-Biała", a następnie rozpoczęto realizację projektu pn. „Wspólnie działamy - nasze piękne Pogórze rozwijamy" (w ramach Schematu II Pilotażowego Programu LEADER+). Projekt miał na celu poprawę jakości życia mieszkańców terenu LGD Dunajec-Biała oraz inicjowanie i realizację nowatorskich projektów ukierunkowanych na wykorzystanie unikalnych walorów przyrodniczych i kulturowych Pogórza.

Kolejny okres działalności LGD Dunajec-Biała przypadał na lata 2007-2013, w którym to najpierw opracowano, a następnie wdrożono Lokalną Strategię Rozwoju. Wdrażane w tamtym czasie działania koncentrowały się wokół czterech najważniejszych celów ogólnych dotyczących obszaru gmin objętych działaniami LGD, tj. rozwoju turystyki bazującej na walorach przyrodniczych i kulturowych; różnicowaniu działalności gospodarczej w oparciu o produkty lokalne i rzemiosło; zachowaniu dziedzictwa przyrodniczego; rozwoju potencjału ludzkiego. W trakcie wdrażania LSR na lata 2007-2013 LGD udało się doprowadzić do powstania 12 miejsc pracy. Wykorzystanie budżetu postawionego do dyspozycji LGD w tamtym okresie oszacowano na poziomie blisko 95%, w tym: 50,95% środków przeznaczono na realizacje projektów z zakresu odnowy i rozwoju wsi (27 projektów), 8,05% na tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw (4 projekty), 13,83% na małe projekty (59 projektów), 5% na różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (6 projektów), 1,55% na projekty współpracy (7 projektów), a 20,62% budżetu na funkcjonowanie LGD. Stowarzyszenie realizowało wiele projektów ukierunkowanych na rozwój turystyki na obszarach wiejskich jako jedne z pierwszych przeprowadziło sieciowanie produktu turystycznego, a za innowacyjne rozwiązania związane z promocją produktu regionalnego i tradycyjnego zostało nagrodzone medalem Mercurius Gedanensis oraz dyplomem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Stowarzyszenie jest też identyfikowane z pomysłem sprzedaży żywności lokalnej przez Internet, zintegrowało bowiem lokalnych producentów, co skutkowało założeniem stowarzyszenia i nagrodą w konkursie Laur Gospodarności, a w konsekwencji wpłynęło na rozwój społeczności lokalnej, podniesienie świadomości w zakresie ochrony środowiska i ekologii (kursy i usługi doradcze).

W roku 2015 przystąpiono do opracowania nowej strategii na lata 2014-2020, która kontynuowała wcześniejsze kierunki wsparcia związane z szeroko rozumianą turystyką, a także w jeszcze większym stopniu koncentrowała się na rozwoju przedsiębiorczości oraz tworzeniu miejsc pracy, pobudzaniu aktywności mieszkańców, jak również zwiększeniu poziomu ochrony środowiska naturalnego, w tym bogatego dziedzictwa przyrodniczego obszaru. W ramach opracowanej strategii i pozyskanych na jej wdrażanie środków przeprowadzono 71 konkursów (w tym 6 konkursów grantowych) udzielając łącznie 84 dotacji (w tym 32 w formie grantów). W tym okresie wsparto wszystkie samorządy współtworzące LGD, a także 35 organizacji pozarządowych oraz 6 mikroprzedsiębiorców. Interwencje środkami wydatkowanymi za pośrednictwem LGD przyczyniły się m.in. do powstania 40 nowych miejsc pracy, wsparcia 5 inicjatyw społecznych, a także realizacji 32 tzw. małych projektów (wdrażanych w formie grantów). W efekcie prowadzonych działań i zrealizowanych projektów ok. 5 000 osób skorzystało z obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej, zaś ok. 1 340 osób wzięło udział w działaniach aktywizujących i integrujących lokalną społeczność. Działania te realizowano w ramach dwóch celów i tak:

- w ramach pierwszego celu ogólnego: „Zwiększenie atrakcyjności obszaru LGD Dunajec-Biała dla mieszkańców i turystów" rozdysponowano kwotę 1 059 588,28 euro;
- w ramach drugiego celu ogólnego: „Rozwój społeczno-gospodarczy obszaru LGD Dunajec Biała" rozdysponowano kwotę 889 321,72 euro.

1.3. Ogólny opis struktury LGD

Strukturę Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała tworzą: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada Decyzyjna, Komisja Rewizyjna oraz biura LGD w Tuchowie i Zakliczynie. Skład grupy jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiejkolwiek **grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli sektora publicznego, społecznego, gospodarczego**, a także innych grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz mieszkańców.

W wyniku przeprowadzonych badań mieszkańców, warsztatów oraz analizy danych diagnostycznych zidentyfikowano grupy docelowe szczególnie istotne dla realizacji LSR: kobiety, osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu [1] oraz osoby z niepełnosprawnością[2] i ich opiekunów, seniorów (powyżej 60 roku życia) oraz ludzi młodych (do 25 roku życia).

Strukturę LGD tworzą:

Walne Zebranie Członków (WZC) stanowi najwyższą władzę **Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała** (PSD-B). Do głównych kompetencji WZC należy wybór i odwołanie członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady Decyzyjnej, a także rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań z działalności stowarzyszenia oraz sprawozdań finansowych. Ponadto zadaniem Walnego Zebrania Członków jest uchwalanie kierunków i programu działania PSD-B. Zgodnie ze stanem na dzień 16 maja 2023 roku, Walne Zebranie Członków liczy 65 członków, którzy reprezentują partnerów publicznych (19 członków, tj. 29,2%) społecznych (30, tj. 46,2%) oraz gospodarczych (16 członków, tj. 24,6%). **Sektor publiczny** reprezentują przedstawiciele gmin wchodzących w skład PSD-B (wójtowie, burmistrzowie oraz ich zastępcy, a także przedstawiciele instytucji i urzędów partnerskich gmin), natomiast **sektor gospodarczy** reprezentują przedstawiciele przedsiębiorstw oraz podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze objętym LSR, zaś **sektor społeczny** to osoby fizyczne z obszaru objętego LSR, w tym przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz innych dobrowolnych zrzeszeń i ruchów obywatelskich.

Rada Decyzyjna Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała to organ, do którego kompetencji należy przede wszystkim dokonywanie oceny projektów oraz wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR. Szczegółowy opis Rady Decyzyjnej znajduje się w kolejnym podrozdziale.

Zarząd Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała składa się z 6 do 10 członków (tj. Prezesa, dwóch Wiceprezesów, Skarbnika, Sekretarza oraz od 1 do 5 członków zwykłych) i prowadzi sprawy stowarzyszenia, zarządza jego majątkiem i interesami, kieruje działaniami Biura LGD, a także reprezentuje PSD-B wobec osób trzecich. Ponadto do jego kompetencji należy opracowywanie projektów LSR, a także innych dokumentów niezbędnych do aplikowania o wsparcie finansowe w ramach dostępnych instrumentów finansowych.

Komisja Rewizyjna jest organem kontrolnym PSD-B, którego podstawowym zadaniem jest czuwanie nad realizacją uchwał WZC oraz dokonywanie okresowej oceny działalności Zarządu.

[1] W odniesieniu do EFS+

[2] W odniesieniu do PS WPR

W najbliższym czasie planuje się uruchomienie Biura Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała. Nabór na pracowników biura będzie odbywał się w otwartym konkursie. Ważnymi kryteriami, którymi będzie kierował się Zarząd Stowarzyszenia przy doborze przyszłego personelu będzie m.in. doświadczenie w pracy na rzecz struktur Lokalnych Grup Działania, doświadczenie we wdrażaniu funduszy europejskich, doświadczenie we współpracy z samorządami, doświadczenie w prowadzeniu procesów partycypacyjnych, a także dogłębna znajomość obszaru, na którym działa LGD, w tym jego deficytów oraz potencjałów. Utworzoną jednostką kierować będzie **Dyrektor/ Dyrektorka Biura** zatrudniony/zatrudniona przez Zarząd Stowarzyszenia. Zakłada się także, że osoba wybrana na stanowisko Dyrektora/Dyrektorki Biura będzie mogła otrzymać upoważnienie Zarządu do reprezentowania Stowarzyszenia w granicach jego umocowania. Planuje się, że w pierwszym okresie funkcjonowania Biura jego struktura przedstawiać się będzie następująco:

- Dyrektor/Dyrektorka Biura,
- Zastępca/Zastępczyni Dyrektora/Dyrektorki Biura,
- Specjaliści/Specjalistki ds. Wdrażania LSR,
- Księgowy/Księgowa.

Zapewniony zostanie tym samym szczegółowy podział zadań pracowników Biura, co przełoży się na adekwatność wymagań przypisanych poszczególnym stanowiskom względem przewidzianych dla nich obowiązków. Poszczególnym stanowiskom przypisane zostaną także zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy. Dodatkowo, dla wszystkich stanowisk w Biurze LGD określona zostanie (wzorem wcześniejszych, sprawdzonych regulacji) metoda pomiaru jakości świadczonych usług. Osoby korzystające z doradztwa będą miały możliwość oceny jakości udzielonego doradztwa (na podstawie ankiety oceny doradztwa): czy jego zakres spełnił ich oczekiwania, czy osoba udzielająca doradztwa była przygotowana merytorycznie i czy była zaangażowana w pomoc przy zgłaszanych tematach. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w sposobie świadczenia doradztwa lub braku zadowolenia ze strony osób korzystających z doradztwa, przewiduje się interwencję organów stowarzyszenia i wprowadzenie koniecznych zmian w tym zakresie.

Dodatkowo, przygotowany Regulamin biura Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała przewidywał będzie stały proces podnoszenia wiedzy i kwalifikacji pracowników biura.

1.4. Skład organu decyzyjnego

Organem decyzyjnym Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała jest Rada Decyzyjna składająca się z **9-31 osób wybieranych** i odwoływanych przez Walne Zebranie spośród członków Stowarzyszenia. Członkowie Rady Decyzyjnej wybierają spośród siebie Przewodniczącego Rady, 2 Wiceprzewodniczących Rady oraz Sekretarza Rady. Do kompetencji Rady Decyzyjnej należy przede wszystkim dokonywanie oceny projektów oraz wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR, a także ustalanie przyznanej kwoty wsparcia.

Członkowie Rady Decyzyjnej tworzą tzw. „trójkąt współpracy", gdyż reprezentują kluczowe sektory:

- publiczny – 5 osób (27,8% całego składu Rady[3]);
- społeczny – 6 osób (33,3%);
- gospodarczy – 7 osób (38,9%).

[3] Stan na 16 maja 2023 roku.

Członkowie Rady Decyzyjnej Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała, podejmujący decyzje o wyborze operacji oraz oceniający wnioski, będą stale podnosić swoje kompetencje w oparciu o opracowany przez PSD-B plan szkoleń.

1.5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Relacje między członkami LGD na etapie przygotowania i wdrażania LSR są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji. W oparciu o doświadczenia poprzedniego okresu programowania zakłada się utrzymanie zwyczajowych zasad i form współpracy polegających m.in. na:

- stosowaniu różnorodnych form i narzędzi komunikacji (bezpośrednia, telefoniczna, mailowa, pisemna);
- dążeniu do osiągania konsensusu na poziomie istotnych decyzji podejmowanych przez Walne Zebranie Członków;
- możliwości zgłaszania propozycji przez członków LGD dot. funkcjonowania LGD i wdrażania LSR,
- udzielaniu informacji zwrotnej (m.in. informowania o wyniku propozycji zgłoszonej przez członka LGD z uzasadnieniem).

Decyzje Rady Decyzyjnej, w szczególności w sprawach związanych z oceną i wyborem operacji, podejmowane są w formie uchwały zwykłą większością głosów (każdy członek Rady Decyzyjnej dysponuje jednym głosem). Decyzje podejmowane są przez podniesienie ręki, a w razie organizacji posiedzenia z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, także przez ustne poinformowanie przez danego członka Rady Decyzyjnej o rodzaju oddanego głosu lub – w przypadku oceny i wyboru operacji - poprzez wypełnienie jednej wspólnej karty oceny operacji.

Członek Rady Decyzyjnej lub jego reprezentant, który jest wnioskodawcą wybieranej przez Radę Decyzyjną operacji, reprezentuje wnioskodawcę lub podmioty z nim powiązane, zachodzi pomiędzy nim, a wnioskodawcą stosunek zależności służbowej lub powiązania finansowe; pozostaje z nim w związku małżeńskim lub stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia, lub jest związany z wnioskodawcą z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli, lub jest osobą fizyczną reprezentującą przedsiębiorstwo powiązane z przedsiębiorstwem reprezentowanym przez wnioskodawcę, jest wyłączony z oceny i wyboru operacji/projektu. Członek Rady Decyzyjnej ma obowiązek wyłączyć się z procesu oceny i wyboru operacji/projektu także wówczas, gdy powiązany jest w inny sposób niż określony powyżej z danym wnioskodawcą lub operacją/projektem. **Żadna pojedyncza grupa interesu nie może kontrolować procesu podejmowania decyzji w Radzie Decyzyjnej.**

1.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Działanie LGD regulują zapisy następujących dokumentów wewnętrznych:

- **Statut Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała,** przyjmowany przez Walne Zebranie Członków, który określa przede wszystkim:
  - podstawę prawną funkcjonowania LGD, w tym ustawę prawo o stowarzyszeniach i ustawę o rozwoju lokalnym;
  - podstawowe cele działania;
  - wskazuje organ nadzoru, którym jest Marszałek Województwa Małopolskiego;
  - wprowadza organ decyzyjny, którym jest Rada Decyzyjna (odpowiedzialna za wybór operacji) oraz szczegółowo określa jej kompetencje i zasady reprezentatywności;
  - wskazuje organ LGD kompetentny w zakresie uchwalania LSR i kryteriów wyboru operacji (Zarząd), aktualizacji LSR (Zarząd);

- zasady bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji;
- zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.

- **Regulamin Rady Decyzyjnej Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała** – przyjęty uchwałą Walnego Zebrania Członków, który określa:
  - szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.);
  - szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny);
  - szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji;
  - zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.
- **Regulamin Zarządu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała** – przyjęty uchwałą Walnego Zebrania Członków, który określa:
  - podział zadań pomiędzy członków Zarządu, zasady organizacji posiedzeń Zarządu;
  - zasady protokołowania posiedzeń.
- **Regulamin Walnego Zebrania Członków Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała**, zawierający:
  - zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC;
  - zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD, zasady protokołowania posiedzeń WZC.
- **Regulamin Komisji Rewizyjnej Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała**, określający:
  - zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji;
  - zasady prowadzenia działań kontrolnych;
  - zasady protokołowania posiedzeń.
- **Regulamin Biura Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała** – dokument określający przede wszystkim:
  - zasady zatrudniania i pracy pracowników;

Szczegółowe zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników Biura LGD uregulowane zostaną ponadto w: **Procedurze naboru pracowników Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała** oraz **Regulaminie wynagradzania pracowników Biura Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała**, które uchwalane i aktualizowane są przez Zarząd.

Uchwalanie Statutu oraz regulaminów: Rady Decyzyjnej, Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Walnego Zebrania dokonywane jest w drodze uchwały podejmowanej przez Walne Zebranie Członków. Uchwalenie i aktualizacja Regulaminu Biura dokonywana jest w drodze uchwały podejmowanej przez Zarząd. Ponadto Walne Zebranie Członków może również zdecydować, iż uchwalanie ww. regulaminów może należeć do kompetencji Zarządu.

Tabela 1. Sposób uchwalenia dokumentów obowiązujących w LGD wraz z datami ich przyjęcia i ostatniej aktualizacji

Nazwa dokumentu	Organ uchwalający	Data uchwalenia (i aktualizacji, jeżeli dotyczy)
Statut Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała	Walne Zebranie Członków	Uchwalono 4.01.2022, aktualizacja 8.03.2022, 31.03.2023, 16.05.2023

Regulamin Rady Decyzyjnej Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała	Walne Zebranie Członków	Uchwalono 4.01.2022, aktualizacja 8.03.2022, 16.05.2023
Regulamin Zarządu Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała	Walne Zebranie Członków	Uchwalono 4.01.2022
Regulamin Walnego Zebrania Członków Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała	Walne Zebranie Członków	Uchwalono 4.01.2022
Regulamin Komisji Rewizyjnej Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała	Walne Zebranie Członków	Uchwalono 4.01.2022
Regulamin Biura Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała	Zarząd LGD	Uchwalony 22.01.2024
Procedura naboru pracowników Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała	Zarząd LGD	Uchwalona 22.01.2024
Regulamin wynagradzania pracowników Biura Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała	Zarząd LGD	Uchwalony 22.01.2024

Źródło: opracowanie własne

2. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

2.1. Opis obszaru

Obszar Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała położony jest w południowej części powiatu tarnowskiego. Tworzy go ponad połowa gmin powiatu tarnowskiego tj. 9 z 16 wchodzących w skład powiatu tarnowskiego. Pięć gmin tworzących LGD to gminy miejsko-wiejskie: Ciężkowice, Ryglice, Tuchów, Wojnicz, Zakliczyn, zaś cztery to gminy wiejskie: Gromnik, Pleśna, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny. Łączna powierzchnia obszaru LGD to 827 km^2. Największą z gmin jest Gmina Zakliczyn (122 km^2), a najmniejszą Gmina Gromnik (70 km^2). Obszar wg stanu na grudzień 2020 roku zamieszkiwało 100 292 osób (grudzień 2020). Najludniejsza jest Gmina Tuchów (17,4 tys. mieszkańców), a najmniejszą liczbę ludności ma Gmina Rzepiennik Strzyżewski (6,6 tys. mieszkańców).

Tabela 2. Podstawowe dane o gminach obszaru LGD

Lp.	Nazwa gminy	Powierzchnia (ha)	Ludność (os.) stan na 31.12.2020	Zakres oddziaływania EFSI
1.	Ciężkowice	10 338	11 100	EFS, EFRR, EFRROW
2.	Gromnik	6 973	8 796	EFS, EFRR, EFRROW
3.	Pleśna	8 306	11 869	EFS, EFRR, EFRROW
4.	Ryglice	11 711	11 322	EFS, EFRR, EFRROW
5.	Rzepiennik Strzyżewski	7 071	6 612	EFS, EFRR, EFRROW
6.	Szerzyny	8 200	7 656	EFS, EFRR, EFRROW
7.	Tuchów	9 986	17 375	EFS, EFRR, EFRROW

8.	Wojnicz	7 931	13 173	EFS, EFRR, EFRROW
9.	Zakliczyn	12 206	12 389	EFS, EFRR, EFRROW
Razem		**82 722**	**100 292**	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na obszarze powstała nowa Lokalna Grupa Działania, która obejmuje swoim działaniem obszar dwóch wcześniej działających Lokalnych Grup tj. Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju i Dunajec-Biała. O takim rozwiązaniu zdecydowała przede wszystkim wspólnota potencjałów i deficytów rozwojowych. Większość obszaru leży na terenie Pogórza Ciężkowicko-Rożnowskiego, w widłach dwóch rzek: Dunajca i Białej. Przez teren LGD przebiega granica dwóch obszarów etnograficznych Małopolski – północną cześć obszaru LGD tworzą tzw. Krakowianie Wschodni, zaś południową Pogórzanie.

Jedną z ważniejszych gałęzi gospodarki jest rolnictwo. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego na obszarze LGD wynosi ok. 3,2 ha. Gospodarstwa specjalizują się w hodowli trzody chlewnej, bydła i drobiu, uprawach warzyw w gruncie i pod szkłem albo w tunelach foliowych oraz produkcji owoców miękkich i sadownictwie. Małe gospodarstwa rolne koncentrują swoją produkcję w kierunku rolnictwa ekologicznego i pszczelarstwa. W gminach: Wojnicz, Zakliczyn i Pleśna częstą uprawą jest fasola „Piękny Jaś", natomiast w południowej części obszaru (Tuchów, Ryglice, Gromnik, Ciężkowice) coraz bardziej popularna staje się uprawa winorośli. W skali ponadlokalnej znane są takie inicjatywy sieciujące rolników jak „Paczka od rolnika", w której kilkanaście gospodarstw sprzedaje swoje produkt pod marką „Odrolnika" w formule tzw. paczek. Stowarzyszenie „Grupa Odrolnika" pełni funkcję koordynatora, zajmując się równocześnie rozwojem projektu i promocją idei sprzedaży bezpośredniej. Dzięki temu lokalni rolnicy uzyskują lepszą cenę za swoje produkty, natomiast konsumenci mają dostęp do świeżej, wysokiej jakości, żywności.

Na obszarze dominują firmy działające w budownictwie, handlu oraz przetwórstwie rolno-spożywczym. Lokalne samorządy starają się o przyciągnięcie na swój obszar inwestorów poprzez tworzenie stref wspierających przedsiębiorczość są to: Zielony Park Przemysłowy w Wojniczu, Tuchowska Strefa Aktywności Gospodarczej czy Strefa Aktywności Gospodarczej w Zakliczynie.

Jednak największym potencjałem obszaru są **walory przyrodniczo-krajobrazowe**. To tutaj znajdują się dwa parki krajobrazowe: Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy i Park Krajobrazowy Pasma Brzanki, pięć obszarów Natura 2000 (Ostoje Nietoperzy okolic Bukowca, Biała Tarnowska, Dolny Dunajec, Ostoja w Paśmie Brzanki i Liwocz), dwa rezerwaty przyrody (Styr i rozpoznawalne w całej Polsce Skamieniałe Miasto), liczne pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne i użytki ekologiczne.

I to właśnie ten zasób – zdaniem mieszkańców uczestniczących w badaniu ankietowym prowadzonym na początku procesu opracowywania niniejszej strategii - jest tym elementem, który najbardziej przemawia za jednorodnością obszaru. **Unikatowe walory krajobrazow**e wskazało blisko 70% ankietowanych, kiedy pytano ich, które elementy są wspólne dla całego obszaru LGD, które są ich swoistym wyróżnikiem i które mówią o wspólnej tożsamości obszaru. To nie tylko swoiste spoiwo i atrybut obszaru, ale także potencjał do budowania wspólnego produktu turystycznego i rekreacyjnego, ale także ważny wyznacznik dobrego miejsca do życia dla mieszkańców tego obszaru (co nie jest bez znaczenia w sytuacji zachodzących procesów suburbanizacyjnych w pobliskim Tarnowie). Dla kolejnych blisko 50% uczestników ankiety jednym z konstytutywnych elementów tworzących szeroko rozumiane walory krajobrazowe, który zasługiwał na szczególne wyróżnienie, była **przyroda obszaru** ze szczególnym zauważeniem **obszarów cennych i prawnie chronionych** (parki krajobrazowe, rezerwaty, Natura 2000). Wielu ankietowanych wśród cech wyróżniających obszar dziewięciu współpracujących gmin tworzących partnerstwo, widzi takie elementy jak: **folklor, wydarzenia kulturalne oparte o folklor, dziedzictwo kulturowe,** a także **lokalny produkt żywnościowy**. Mowa tu w szczególności o takich wydarzeniach jak: Międzynarodowy

Festiwal Wina Tuchovinifest, Pogórzańskie Święto Wina i Miodu w Gromniku, Festiwal Kultury Pogórzańskiej w Ryglicach Międzynarodowe Spotkanie Miast Bliźniaczych, Festiwal Zespołów Folklorystycznych i Dożynki w Rzepienniku Strzyżewskim, Biesiady i dożynki w Gminie Szerzyny, Święto Fasoli w Zakliczynie, Dni Wojnicza; Dni Wikliny w Ispie, Jarmark Artystów i Rękodzielników w Ciężkowicach, Święto Owoców i Produktów Pszczelich w Pleśnej. Wspólnym walorem obszaru jest też **pszczelarstwo i winiarstwo.**

Wiele innych wskazań składa się na interesujący produkt turystyczny, przy czym część z wymienianych elementów daje szanse na budowę unikatowego produktu w skali regionu (**dziedzictwo I wojny światowej** w postaci szlaku cmentarzy I WŚ, **enoturystyka**). Na uwagę zasługuje też wyróżnik obszaru w postaci **tradycji rolniczych**, w tym małych, wielokierunkowych gospodarstw indywidualnych, które mogą produkować zdrową, ekologiczną żywność, zarówno na użytek własny, jak i sprzedaży do większych ośrodków miejskich oraz wytwarzania dobrych produktów żywnościowych stanowiących zachętę do turystyki kulinarnej na obszarze LGD. Mowa tu o takich produktach jak: Fasola Piękny Jaś z Doliny Dunajca, Wino z Pogórza, sok malinowy, ogórki kiszone w studni, wino domowe, kiełbasa, prołzioki, gomółki serowe, octy i inne produkty.

Ciekawym obszarem, który wydaje się mieć duży potencjał rozwojowy, jest **turystyka wędkarska** – przez teren LGD przepływają dwie rzeki – Dunajec i Biała Tarnowska. To miejsce, w którym zapaleni wędkarze łowią klenie, brzany, świnki i certy, a spinningiści i muszkarze mogą tam „zapolować" także na pstrągi.

Jak zatem widać obszar jest spójny, posiada szereg elementów potwierdzających jego wspólną tożsamość, wspólne potencjały, ale także wspólne problemy. **Stąd jednoznacznie** należy stwierdzić, iż **wszystkie dostępne dla wdrażania opracowywanej strategii instrumenty finansowe będą w równym stopniu miały zastosowanie na całym obszarze nowego LGD.**

2.2. Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin

Ryc. 1. Mapa obszaru objętego LSR oraz lokalizacja obszaru LSR w powiecie tarnowskim

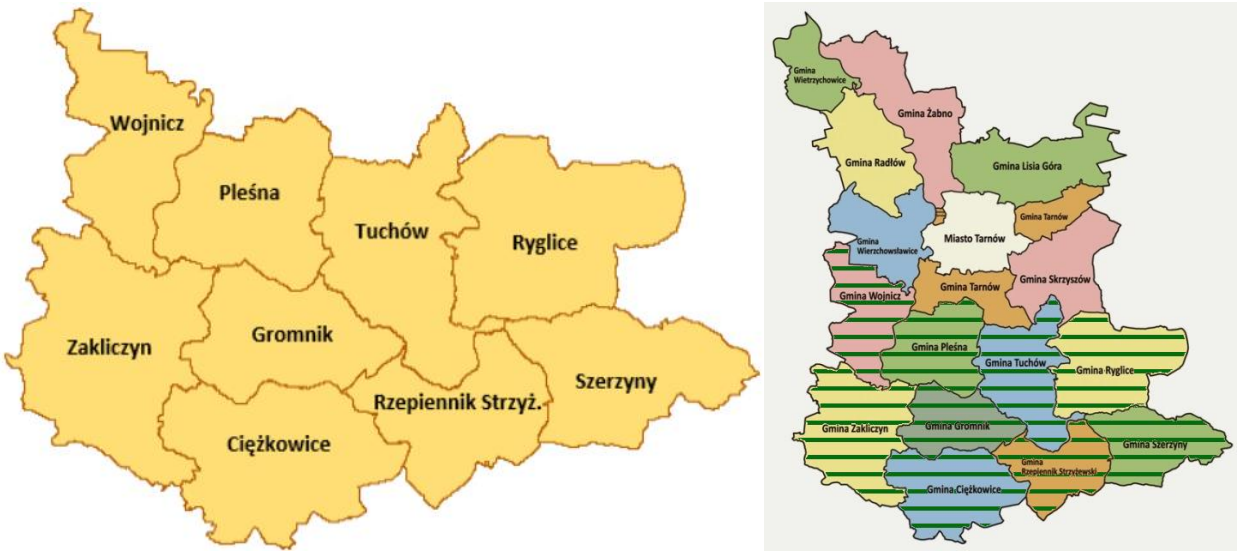

Źródło: Opracowanie własne

2.3. Spójność obszaru

Powyższe rozważanie potwierdza także mapa obszaru, która uwidacznia położenie na obszarze jednego powiatu w całej jego południowej części. Odrębną kwestią jest szereg powiazań funkcjonalnych pomiędzy gminami tworzącymi obszar – część z nich jest ośrodkami lokalnym II stopnia (gminy miejsko-wiejskie) z szeregiem usług

publicznych i niepublicznych niedostępnych na obszarach wiejskich, z kolei gminy wiejskie w większym stopniu stanowią zaplecze żywnościowe dla większych ośrodków. Szereg **powiazań funkcjonalnych** pomiędzy gminami wchodzącymi w skład Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała zachodzi w takich obszarach jak: **powiązania komunikacyjne, powiązania w zakresie usług edukacyjnych** (przenikanie się uczniów pomiędzy gminami obszaru), dojazdy do pracy przekraczające obszar jednej gminy, **korzystanie z usług ochrony zdrowia** (szczególnie na terenie większych ośrodków miejskich obszaru, ze szczególną rolą Tuchowa), przekraczanie granic gmin w zakresie korzystania i dostępu do szeroko rozumianej **oferty kultury**. Gminy tworzące partnerstwo mają także wieloletnie doświadczenie wzajemnej współpracy w różnych konfiguracjach, w tym w związkach komunalnych i stowarzyszeniach, a obecnie współpracują ze sobą w ramach Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska. Szerzej wspólnota potencjałów i problemów zostanie zaprezentowana w rozdziale IV „Diagnoza obszaru".

Obszar łączy także **wspólnota celów** – potwierdziły to zarówno szerokie konsultacje społeczne (spotkania, warsztaty z mieszkańcami i lokalnymi liderami, ankiety), jak i opinie wyrażane przez włodarzy gmin tworzących nowe LGD. Wspólna wizja rozwojowa całego obszaru zasadza się na konsekwentnym budowaniu silnego ośrodka turystyczno-rekreacyjnego nastawionego zarówno na turystykę weekendową wykorzystując premię położenia pomiędzy dwoma aglomeracjami (tarnowską i nowosądecką), jak i turystykę pobytową opartą o unikatowe walory obszaru, które pozwalają na rozwijanie różnych form turystyki takich jak:

- **turystyka piesza, rowerowa i konna** – wykorzystująca unikatowe walory przyrodnicze i krajobrazowe, a także rozbudowującą się na terenie Małopolski sieć tras rowerowych i rosnącą popularność tej formy turystyki i rekreacji;
- **turystyka historyczna** – wykorzystująca dziedzictwo Wielkiej Wojny i wielonarodowe cmentarze będące świadectwem przechodzących przez te ziemie frontów I Wojny Światowej;
- **etnoturystyka** związana z tradycjami folklorystycznymi i ginącego rzemiosła, wielością imprez i wydarzeń związanych z kulturą ludową i lokalnymi tradycjami;
- **turystyka związana z kulturą wysoką** - oparta zarówno o Centrum Paderewskiego w Kąśnej Dolnej, jak i Centrum Pendereckiego z Lusławicach – czyli dwa ośrodki, które związane są zarówno z kształceniem wirtuozów z całego świata, jak i ofertą koncertową na światowym poziomie;
- **enoturystyka** i łącząca się z nią **turystyka kulinarna** oparta o produkt regionalny i zdrową żywność (w tym produkty pszczelarskie);
- **turystyka rzeczna** wykorzystująca kajaki i pontony do spływu Białą i Dunajcem, zarówno w celach rekreacyjnych, jak i obcowania z dziką naturą i walorami przyrodniczymi;
- **turystyka wędkarska** – rozwijająca się w oparciu o dwie duże rzeki na obszarze: Dunajec i Biała Tarnowską;
- **agroturystyka** – stanowiącą z jednej strony zaplecze noclegowe dla wszelkiej turystyki pobytowej, z drugiej produkt turystyczny sam w sobie związany ze zdrową żywnością, zaprezentowaniem dawnych form produkcji żywności (co może być szczególnie atrakcyjne dla najmłodszego pokolenia);
- **turystyka pielgrzymkowa** oparta głównie o sanktuarium w Tuchowie i inne miejsca atrakcyjne religijnie na obszarze gmin tworzących LGD;
- **turystyka szkoleniowa i eventowa** – wykorzystująca bazę noclegową i walory rekreacyjne obszaru do stworzenia markowych produktów.

Kolejnym wspólnym celem – na który zwracają uwagę zarówno mieszkańcy obszaru na spotkaniach i w ankietach, jak również potwierdzają to samorządowcy z obszaru, jest dążenie do uzyskania **wysokich standardów ekologicznych** – czystego środowiska, czystej wody, czystego powietrza. To warunek zarówno do tego, by tworzyć atrakcyjną ofertę turystyczno-rekreacyjną, jak i dobre miejsce do życia dla obecnych i możliwych do pozyskania mieszkańców. Kolejnym wspólnym celem wyłaniającym się z etapu przygotowania strategii jest **wypromowanie produktów turystyczno-rekreacyjnych**, a poprzez to stwarzanie warunków do powstawania na obszarze LGD

atrakcyjnych miejsc pracy dla swoich mieszkańców. Ważną kwestią wyłaniającą się w procesie partycypacyjnego opracowania strategii były elementy związane z jakością życia dla mieszkańców, w tym wyrównywania szans (szczególnie dzieci i młodzieży) z mieszkańcami większych obszarów, mądrą i aktywizującą polityką senioralną, a także szeroko rozumianą poprawą jakości i dostępności usług publicznych ważnych dla mieszkańców.

W konsekwencji spójność obszaru można identyfikować na kilku – ważnych z punktu widzenia tożsamości obszaru – płaszczyznach:

- **spójność historyczna**: gminy obszaru łączy historia sięgająca XI wieku i związana jest z osadnictwem i poszerzaniem zagospodarowania terenu przez współczesne społeczności. Powstawanie osad wiejskich występuje na tym obszarze w wiekach XIII, XIV i XV. W tych czasach przez obszar przechodziły szlaki handlowe, które wpływały na rozwój kilku miejscowości a to z kolei umożliwiało lokację miast. Najważniejszymi historycznymi elementami wspólnymi dla wszystkich gmin obszaru były lokacje miejskie: Wojnicza w 1239 roku, Tuchowa 1340 roku, Ciężkowic w 1348 roku i Zakliczyna w 1557 roku. Wokół tych miast rozpoczęła się koncentracja rozwoju rzemiosła i rolnictwa. W kolejnych wiekach, miasta rozwijały się i funkcjonowały w podobnych uwarunkowaniach społecznych, kulturowych i gospodarczych. Obszar Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała w czasie I wojny światowej znajdował się na linii frontu wschodniego, a na nim toczyło się szereg potyczek, bojów i bitew z udziałem mieszkańców tego obszaru. W walkę o niepodległość zaangażowane były społeczności wszystkich gmin. W dwudziestoleciu międzywojennym nastąpił równomierny rozwój gmin tego obszaru oraz formowanie struktur samorządowych, stowarzyszeniowych, oświatowych i instytucjonalnych. W czasie II wojny światowej mieszkańcy gmin wspólnie tworzyli na tym obszarze oddziały partyzanckie Batalionów Chłopskich i Armii Krajowej, które swoimi działaniami ugruntowywały zwycięstwo nad niemieckim okupantem. Czas powojenny w gminach poświęcono na odbudowanie infrastruktury komunikacyjnej, edukacyjnej i instytucjonalnej oraz dążeniu do wolności, demokracji i suwerenności. Spójność historyczną wyrażają tu i opisują publikacje, książki i wydawnictwa historyczne.
- **spójność kulturowa**: obszar gmin zamieszkiwany jest przez grupę etniczną zwaną Pogórzanami we wspólnocie z ludem wschodnio-krakowskim. Położony jest on na pograniczu górskich obszarów beskidzkich zasiedlonych przez ludność łemkowską na południu i południowym wschodzie (Łemkowie Zachodni), Lachów Sądeckich na południowym zachodzie oraz ludność nizin prawobrzeżnych obszarów nadwiślańskich (rejon Brzeska i Tarnowa, tzw. Krakowiacy Wschodni) na północy. Specyfika kultury Pogórza wynika z twórczego powiązania oraz adaptacji tradycji i zwyczajów tych ludności na rzecz stworzenia własnej tożsamości. Ta tożsamość wyrażana jest w kultywowaniu swoistego rodzaju tradycji kulturowej, która na styku i granicach innych wyrazistych grup łączy niejako ich kulturowość i wskazuje na swoją. Na kulturowość tego obszaru niewątpliwy wpływ miała religia. Od XIII wieku kształtowały się silne ośrodki religijne również z udziałem zakonów, jak Benedyktyni i Redemptoryści w Tuchowie oraz Franciszkanie w Zakliczynie. To przy ośrodkach religijnych kształtowane były postawy kultywowania obyczajów, zwyczajów, obrzędów, tradycji oraz pokoleniowości kulturowej. Z biegiem czasu społeczność zrzeszona w grupach i samorządach przejęła owe kultywowanie tradycji i uczyniła z niej bardziej otwartą i kreatywną. Ten obszar cechowała swoista gwara, która we wszystkich gminach była jednakowa, ona determinowała też zachowania twórcze w tym np. śpiew, a on charakterystyczną melodykę. Dziś zachowane jest to w repertuarach kapel, zespołów, grup ludowych i folklorystycznych. Wszelkiego rodzaju twórczość ludowa: muzyczna, literacka, artystyczna, rękodzielnicza, rzemieślnicza posiada mimo subtelnych różnic jednorodność kulturową. Wyrażone jest to w architekturze, miejscach pamięci i czci, symbolice obrzędowej, oprawie artystycznej, sposobie zachowania i komunikacji. Organizowane wydarzenia i imprezy na obszarze utrwalają i podtrzymują spójność kulturową. Bogactwo dziedzictwa

kulturowego obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała pokazywana jest w licznych izbach regionalnych, izbach pamięci i muzeach. Opisana jest też w licznych publikacjach, opracowaniach i periodykach kulturowych.

- **spójność przyrodnicza**: obszar Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki i Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego charakteryzuje się licznymi wzgórzami, a pomiędzy nimi dolinami w korytach rzek Dunajec i Biała. Gminy charakteryzuje wysoka lesistość oraz obecność osobliwości geologicznych i pomników przyrody. Na ich terenie zlokalizowane są parki krajobrazowe oraz obszary chronionego krajobrazu, a także naturalne wody mineralne. Obfitość licznych kompleksów leśnych, drzewostanów, zadrzewień śródpolnych, potoków, na terenie przenikających się mniejszych i większych wzgórz, w tym dolin i płaskowyżów sprawia, że obszar jest miejscem niezwykle urokliwym pejzażowo i spójnym krajobrazowo. Obszar ma umiarkowanie ciepły i łagodny mikroklimat, z naturalnym przewiewem charakterystycznym dla wzniesień i naturalną wentylacją nawiązującą do przebiegu dolin. Występują na nim przede wszystkim: gleby brunatne, gleby psuedobielicowe, wraz z utworami lessowymi lub lesso-podobnymi, a także mady, wytworzone z osadów aluwialnych rzek Dunajec i Biała oraz ich dopływów. Specyficzne warunki przyrodnicze Pogórza stwarzają dogodne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, a także produkcji warzywniczo-ogrodniczej i sadowniczej.
- **spójność społeczna**: struktura społeczna w każdej z gmin obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała jest podobna, a warunkują ją rozwój i tendencje społeczno-ekonomiczne oraz tendencje w regionie oraz kraju. Około 21% ludności obszaru to dzieci i młodzież (do 17 roku życia), 61% to osoby w wieku produkcyjnym i 19% w wieku poprodukcyjnym. Źródłem ich utrzymania w kolejności są: praca zawodowa, świadczenia społeczne i socjalne, prowadzenie małej i średniej przedsiębiorczości, prowadzenie gospodarstwa rolnego. Większość mieszkańców posiada własne małe gospodarstwa rolne, ale nie stanowią one istotnego źródła dochodu dla rodzin. Na całym obszarze w strukturze małą część stanowią osoby bezrobotne, które najczęściej nie posiadają kwalifikacji zawodowych. Stałą tendencją jest również sytuacja demograficzna, pomimo sprzyjających rozwiązań systemowych. Na poziomie dobrym jest poziom wykształcenia i umiejętności wśród osób produkcyjnych, co pozwala na wprowadzanie ewentualnych przebranżowień zawodowych lub prowadzenie własnej działalności w różnych sektorach gospodarczych, w tym wykorzystania zasobów rolniczych. Społeczność obszaru jest aktywna w realizacji działań prorozwojowych społecznych i gospodarczych oraz kulturowych, a także podejmuje szereg wyzwań dotyczących świadczenia usług publicznych, rozwijania kapitału społecznego oraz lokalnej przedsiębiorczości.
- **spójność gospodarcza**: obszar Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała, to obszar rolniczy, w którym dominują małe gospodarstwa (1-5 ha) w większości nie gospodarowane, utrzymywane z potrzeby zabezpieczenia majątkowego, zaś w niewielkiej części ziemie gospodarstw są dzierżawione. Gospodarstwa te w znikomej części są przychodowe dla ich właścicieli, jeśli już - to stanowią dodatkowy przychód. W każdej z gmin do 7% gospodarstw rolnych prowadzonych jest w sposób na tyle produkcyjny, aby mogły stanowić przychód pozwalający na funkcjonowanie i rozwój. Struktura gospodarcza obszaru to wymienione gospodarstwa rolne oraz mała i średnia przedsiębiorczość, która w większości skoncentrowana jest na handlu oraz usługach, a w niewielkiej części na przetwórstwie czy produkcji. Działalność: handlowa jest prowadzona w pełnym zakresie branżowym; usługowa obejmuje branże budowlane, montażowe, naprawcze, gastronomiczne; produkcyjna to branże: spożywcze, drzewne, konstrukcji stalowych; przetwórcza to marginalne przydomowe przetwórstwo spożywcze.

3. Partycypacyjny charakter LSR

3.1. Partycypacja społeczna na etapie przygotowania LSR

Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała, kontynuujące doświadczenie i kulturę organizacyjną dwóch wcześniejszych LGD (Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju oraz Dunajec-Biała) przykłada ogromną wagę do włączenia różnych grup interesariuszy na różnych etapach zarówno przygotowywania dokumentów strategicznych, jak i ich wdrażania. Wszystkie działania partycypacyjne oparto na wypracowanym - na bazie wcześniejszych doświadczeń LGD - standardzie działań partycypacyjnych, co gwarantuje uwzględnienie na etapie tworzenia jak i realizacji LSR, zasad horyzontalnych określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyń poważnych szkód”.

Ryc. 2. Standard działań partycypacyjnych Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała

Inkluzyjność i otwartość	• Zapewnienie dostępu do procesu wszystkim zainteresowanym mieszkańcom
Transparentność i przejrzystość	• Tworzenie jasno określonych zasad, udostępnionych wszystkim zainteresowanym mieszkańcom
Dialog i słuchanie	• Zapewnienie przestrzeni do wyrażenia opinii wszystkim zainteresowanym mieszkańcom czy podmiotom
Otwartość	• Poszukiwanie nowych metod i narzędzi, które mogłyby najlepiej odpowiadać na wyzwania i potrzeby mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne

Inkluzyjność i otwartość

Zasada ta przełożyła się na:

- zidentyfikowanie możliwie szerokiego grona osób zainteresowanych LSR, a w konsekwencji udział bardzo szerokiej i różnorodnej grupy interesariuszy, wśród których byli: przedstawicielki i przedstawiciele OSP, KGW, stowarzyszeń i fundacji, ludowych klubów sportowych i instytucji odpowiedzialnych za sport i rekreację w poszczególnych gminach, gminnych ośrodków kultury, urzędów gmin, przedszkoli, szkół podstawowych, w tym profilowanych (np. szkoły muzycznej), ośrodka edukacji ekologicznej, bibliotek, instytucji kościoła katolickiego (księży i przedstawicieli Akcji Katolickiej), a także radni, sołtysi, przedsiębiorcy, rolnicy i mieszkańcy niezrzeszeni;
- dobór różnorodnych metod i narzędzi, dostosowanych do kompetencji i możliwości różnych grup uczestników (m.in.: ankiety, spotkania, warsztaty, burze mózgów, debaty, punkt konsultacyjny, spotkania indywidualne np. z przedstawicielami samorządów);

- szerokie informowanie z wykorzystaniem różnych narzędzi i kanałów informacji, przy użyciu przystępnego języka i ciekawej szaty graficznej (m.in. plakaty, ulotki, media społecznościowe, strony internetowe gmin i samego LGD, tablice ogłoszeń, mailing);
- planowanie spotkań w najbardziej dogodnym dla mieszkańców czasie (spotkania zarówno przed południem, jak i w godzinach popołudniowych dla osób pracujących);
- pełną dostępność miejsc spotkań.

Transparentność i przejrzystość

Realizacja tej zasady znalazła swój wymierny efekt m.in. w:

- szerokim informowaniu o każdym etapie procesu – począwszy od zmiany instytucjonalnej – utworzenie nowego LGD, zainicjowania przygotowania LSR, diagnozy, aż po etap strategiczny i opracowanie dokumentu (strona internetowa, media społecznościowe, punkt konsultacyjnym, informacja podczas spotkań i warsztatów, informacje na radach gmin poszczególnych samorządów);
- pełnej transparentności działań dzięki publikacji na stronie https://pogorzanskie.pl/ bieżących informacji oraz cząstkowych rezultatów tego procesu (wyników ankiet, sprawozdań z warsztatów) i zachęcaniu interesariuszy do zgłaszania swoich uwag – zgodnie z logiką piramidy partycypacji społecznej (informowanie-konsultowanie-partycypacja);
- postaci działalności Punktu konsultacyjnego w siedzibie i filii Stowarzyszenia LGD, z którego można było skorzystać zarówno osobiście, jak i telefonicznie;
- udzielaniu informacji zwrotnej i publikowaniu wyników badań, a także wskazywaniem jakie pomysły mieszkańców zostały uwzględnione.

Dialog i słuchanie

Uwzględnienie tej zasady pozwoliło na:

- zapewnienie przestrzeni do wyrażenia opinii wszystkim zainteresowanym mieszkańcom i podmiotom;
- dobór metod i narzędzi, które umożliwiały wypowiedzenie się i słuchanie stanowisk innych (praca warsztatowa, debaty, spotkania, rozwiązywanie konfliktów metodą win-win);
- zapewnienie moderatorów spotkań i tworzenie przestrzeni sprzyjającej dialogowi (odpowiedni dobór miejsc spotkań, odpowiednia aranżacja przestrzenni spotkań).

Wdrożenie zasady **otwartości** pozwoliło na stosowanie nowych dla LGD narzędzi: np. mapowanie interesariuszy, które przełożyły się na szerokie włączenie mieszkańców.

Szczegółowy opis procesu, metod i narzędzia angażowania zainteresowanych stron oraz to w jaki sposób wykorzystano wyniki działań włączających do opracowania LSR przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Zastosowane narzędzia partycypacyjne i efekty włączenia interesariuszy w tworzenie LSR

Przedmiot prac	Wykorzystane narzędzia/metody	Termin	Liczba intere-sariuszy	Sposób oceny zgłoszonych propozycji i wykorzystania wyników
Analiza w zakresie zasadności utworzenia nowego LGD	Wspólne spotkania Zarządów 2 LGD. Wywiady z władzami samorządowymi gmin, radnymi.	IX 2021 I 2022	50	W wyniku prac określono katalog korzyści wynikających z utworzenia nowego LGD, przeanalizowano minusy takiego działania, wypracowano katalog ryzyka, sporządzono wstępną analizę spójności całego obszaru oraz

				wypracowano sposób działania nowego Stowarzyszenia.
Konstytuowanie organów nowoutworzonego LGD	Walne Zgromadzenie Członków	I-III 2022	45	Analiza interesariuszy pozwoliła wytypować kluczowych partnerów społeczno-gospodarczych, którzy zostali zaproszeni do współpracy.
Mapowanie interesariuszy - identyfikacja grup, osób, instytucji, organizacji	Spotkania Zarządu. Warsztaty (narzędzie do mapowania interesariuszy).	II 2022	20	Analiza interesariuszy pozwoliła wytypować kluczowe osoby, organizacje, instytucje, które zostaną zaangażowane w prace nad LSR. Dokonano oceny interesariuszy biorąc pod uwagę ich wpływu na obszar LSR oraz poziom zaangażowania, co pozwoliło określić odpowiednie sposoby i kanały komunikacji.
Wypracowanie koncepcji prac nad wspólną strategią	Spotkania w siedzibie i filii LGD. Spotkania Zarządu. Walne Zgromadzenie Członków.	III-V 2022	20	Efektem była decyzja o maksymalnym uspołecznieniu procesu, różnych kanałach komunikacji (osobiste spotkania, „marketing szeptany", plakaty, media społecznościowe, informacja na tablicach ogłoszeń, strony internetowe zrzeszonych gmin, korespondencja celowana); utworzenie zespołu planowania w skład, którego weszli członkowie Zarządu LGD, członkowie Stowarzyszenia oraz pracownicy Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju i LGD Dunajec-Biała, który koordynował prace nad LSR oraz uruchomił Punkt konsultacyjny dot. LSR, który pozwolił na bieżące zbieranie opinii od mieszkańców oraz zapewnienie im stałego dostępu do informacji (budowanie poczucia współuczestnictwa i doceniania każdego głosu).
Promocja i informacja dot. Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała	Spotkania indywidualne. Punkt konsultacyjny. Mailing. Media społecznościowe.	IV-VI 2022	100	Celem działań było jak najszersze poinformowanie mieszkańców o nowej LGD i sposobie działania. W efekcie udało się dotrzeć do większości organizacji działających na obszarze - OSP, KGW, gminnych jednostek kultury, klubów sportowych, szkół, przedszkoli publicznych i niepublicznych oraz branżowych (np. Szkoła Muzyczna), ośrodka edukacji ekologicznej, księży i instytucji kościelnych (np. Akcja Katolicka), stowarzyszeń i fundacji działających na obszarze, placówek opieki społecznej, przedsiębiorców.
Badanie ankietowe dot.	Ankieta online (CAWI).	V 2022	174	Badanie zostało wykorzystane do badania spójności obszaru, opracowania diagnozy

potencjałów i barier rozwoju obszaru	Możliwość wypełnienia ankiety papierowej w siedzibie i filii LGD.			obszaru, a także dało obraz na temat potrzeb mieszkańców. Efektem wykorzystania wyników są przedsięwzięcia związane z rozwijaniem produktu turystycznego, ekologią i włączeniem mieszkańców w rozwój wspólnoty lokalnej. Raport z badania dostępny na stronie LGD.
Diagnoza problemów i potencjałów obszaru	9 warsztatów diagnostycznych, po jednym w każdej z gmin obszaru. Punkt konsultacyjny w siedzibie i filii LGD. (Tuchów i Zakliczyn). Wywiady indywidualne.	VI-VII 2022	Ok. 200	Ze względu na maksymalną dostępność spotkania organizowano zarówno przed południem, jak i po południu, w miejscach w pełni dostępnych. Opinie zebrane na warsztatach i z punktu konsultacyjnego zostały uwzględniane w analizie potencjałów i potrzeb LSR. Szczególnie mocno wybrzmiewała kwestia rozwoju oferty turystycznej Pogórza, działania związane z włączeniem mieszkańców (szczególnie dzieci, młodzieży, osób starszych i osób z niepełnosprawnością) i kształceniem liderów oraz potrzebą dbałości o dziedzictwo kulturowe Pogórza. Istotnym wnioskiem była konieczność intensyfikacji działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców poprzez wsparcie przedsiębiorczości lokalnej oraz większe wsparcie osób z grup defaworyzowanych.
Badanie dotyczące potencjału projektowego mieszkańców, organizacji, instytucji i przedsiębiorców na obszarze LSR	Ankieta online (CAWI). Możliwość wypełnienia ankiety papierowej w siedzibie i filii LGD.	X-XI 2022	472	Badanie pozwoliło zorientować się w rzeczywistych potrzebach, oczekiwaniach i preferencjach potencjalnych beneficjentów. Pomysły na projekty koncentrowały się w obszarze: rozwój oferty turystycznej, zwiększenie aktywności gospodarczej, poprawa dostępu do infrastruktury publicznej i społecznej oraz aktywizacji mieszkańców. Wyniki ankiety zostały uwzględnione w kształcie przedsięwzięć. Raport z badania dostępny na stronie LGD.
Warsztaty strategiczne	9 warsztatów strategicznych.	XI 2022	Ok. 200	Ze względu na maksymalną dostępność spotkania organizowano zarówno przed południem, jak i po południu, w miejscach w pełni dostępnych. Na warsztatach wypracowywano cele i przedsięwzięcia LSR, a efekty pracy mieszkańców zostały uwzględnione w dokumencie (rozdział 6).

Cele LSR	Warsztaty strategiczne. Walne Zebranie Członków. Spotkania zespołu roboczego. Wyniki badań.	XI 2022	50	Wyniki dotychczasowych prac, analiz i spotkań pozwoliły na określenie celów zgodnie z oczekiwaniami społecznymi skupionych na trzech aspektach: turystyka, jakość życia, wzrost aktywności mieszkańców.
Wypracowanie przedsięwzięć	Warsztat strategiczny. Work Cafe. Punkt konsultacyjny. Wywiady indywidualne z sołtysami.	XI 2022	50	Koncentracja na 3 obszarach – najważniejszych z punktu widzenia mieszkańców – pozwoliła na wypracowanie przez interesariuszy przedsięwzięć, które umożliwią realizację ambitnych celów lokalnej wspólnoty. Mieszkańcy bardzo mocno podkreślali konieczność przedsięwzięć kierowanych do przedsiębiorców z branży turystycznej, społecznej, ekologicznej. Oczekiwania te zostały uwzględnione w ostatecznym kształcie przedsięwzięć.
Badanie dotyczące projektów JST	Ankieta online kierowana do JST.	XII 2022 – I 2023	10	Badanie pozwoliło zorientować się w potrzebach JST i wskazywało jakie projekty w ramach LSR zamierzają realizować gminy. Najwięcej wskazań dotyczyło rozwoju oferty turystycznej, infrastruktury i oferty kultury, infrastruktury publicznej, większego wykorzystania zielonej energii. Wyniki zostały uwzględnione w planowaniu budżetu poszczególnych przedsięwzięć i wskaźników.
Identyfikacja projektów	Badania dot. potencjału projektowego. Badanie dot. projektów JST. Punkt konsultacyjny. Walne Zgromadzenie Członków.	XII 2022 – III 2023	50	Identyfikacja projektów – zgodnych z oczekiwaniami mieszkańców – pozwoliła optymalnie zaplanować budżet LSR w podziale na lata, podzielić środki na poszczególne cele i określić wskaźniki.
Formułowanie wskaźników i sposobu wyboru i oceny operacji	Spotkania zespołu roboczego. Analiza wyników badań i warsztatów. Walne Zgromadzenie Członków.	IV-V 2023	40	Wykorzystano wyniki badań ankietowych oraz postulaty zgłaszane przez przedstawicieli społeczności lokalnej podczas warsztatów strategicznych i innych form partycypacyjnych do przygotowania wskaźników oraz założeń sposobu wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru, szczególnie w zakresie inkluzywności.
Konsultowanie projektu LSR	Punkt konsultacyjny. Strona internetowa.	V 2023	65	Szerokie udostępnienie mieszkańcom projektu LSR zarówno poprzez stronę

	Media społecznościowe. Walne Zgromadzenie Członków.			internetową, media społecznościowe, a także w wersji papierowej (aby zadbać o osoby wykluczone cyfrowo) w Punkcie konsultacyjnym zaowocowało dotarciem do dużej liczby mieszkańców i zgłoszeniem uwag, które zostały uwzględnione w ostatecznej wersji LSR.

Źródło: Opracowanie własne

Dużym wyzwaniem w angażowaniu mieszkańców było **docieranie do osób młodych**. Z jednej strony wykorzystywano sprawdzone kanały komunikacji: przez szkoły, NGO zajmujące się osobami młodymi, jednostki gminne – szczególnie domy kultury – które kierują swoją ofertę do najmłodszych mieszkanek i mieszkańców obszaru, z drugiej zdecydowanie mocniej wykorzystano Internet – jako medium, którego używają młodzi ludzie w codziennej komunikacji. Badania ankietowe, media społecznościowe, spotkania on-line pozwoliły młodym ludziom zabrać głos w debacie na temat LSR, wyrazić swoje obawy i wskazać swoje priorytety.

3.2. Partycypacja społeczna na etapie wdrażania LSR

Szerokie upowszechnienie informacji o LSR i standardy działań partycypacyjnych będą również miały zastosowanie na etapie wdrażania LSR. Włączenie lokalnych społeczności oraz wzmacnianie partnerskiej współpracy pomiędzy podmiotami obszaru LGD w działania wdrożeniowe to warunek konieczny do osiągnięcia głównych celów LSR. Mieszkańcy muszą mieć poczucie, że **zmiany w ich otoczeniu kształtowane są z myślą o nich i przy ich udziale.**

Na etapie wdrażania LSR założono szereg działań angażujących interesariuszy:

- działania informacyjne, promocyjne i animujące;
- możliwość zgłaszania pomysłów na projekty m.in. poprzez: punkt konsultacyjny, warsztaty i spotkania dotyczące wdrażania LSR;
- udział w procesie decyzyjnym poprzez organy przedstawicielskie i konsultacje;
- udział we wdrażaniu projektów
- udział interesariuszy w ewaluacji podejmowanych działań – przeglądy.

Wśród metod skierowanych do społeczności lokalnej można wykorzystać następujące instrumenty:

- punkt konsultacyjny, który w jednym miejscu i w krótkim czasie umożliwi uzyskanie pełnej informacji o realizowanych projektach i konkursach,
- wykorzystanie strony internetowej LGD i/lub gmin z obszaru LGD lub mediów społecznościowych LGD;
- warsztaty aktywizujące pozwalające na większe angażowanie mieszkańców, a także będące przestrzenią do inicjowania nowych aktywności;
- warsztaty sektorowe;
- spotkania/warsztaty konsultacyjne z mieszkańcami gmin obszaru LGD;
- uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów;
- działania animacyjne.

Aby utrzymać zainteresowanie szerokiego grona mieszkańców, a także zaangażować grupy mało aktywne, które – z różnych przyczyn (brak wiedzy o LSR, brak doświadczeń takich działań, brak zaufania i niechęć do podejmowania działań wspólnych) – nie chcą się angażować - wykorzystane zostaną założenia metody animacji. Umożliwia ona w praktyce:

- pobudzanie aktywności mieszkańców oraz instytucji i organizacji działających w społeczności lokalnej;
- budowanie trwałych wzajemnych relacji między nimi;
- zakorzenianie w społecznościach lokalnych pojęcia wspólnoty;
- integrowanie społeczności lokalnej, koncentrowanie jej na wspólnych działaniach;
- edukację obywatelską, zakorzenianie w mieszkańcach zasad solidarności, wzajemności;
- otwartości, pomocniczości, a także poczucia współodpowiedzialności za lokalną społeczność;
- racjonalne wykorzystanie lokalnych zasobów do realizacji wspólnych działań.

Zaplanowano także działania, których celem jest wzmocnienie partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR oraz w rozwinięcie współpracy pomiędzy podmiotami z obszaru LGD tj. możliwość zgłaszania pomysłów na projekty, warsztaty i spotkania dotyczące wdrażania LSR, oraz wykorzystania metody animacji we wdrażaniu LSR.

3.2.1. Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów

Ocena LSR powinna obejmować analizę efektów społecznych, gospodarczych, środowiskowych obszaru objętego LSR opartą na wskaźnikach oraz pozyskanych opiniach mieszkańców. Partycypacja społeczna na etapie realizacji LSR i jej oceny uwzględnia możliwość udziału zarówno we wdrażaniu LSR, jak i opiniowaniu w prowadzonych działaniach.

Formy i narzędzia aktywnego włączania mieszkańców w ocenę efektów LSR, które mogą być wykorzystywane to:

- badania sondażowe na temat oceny efektów wdrożonych działań;
- ankiety z wykorzystaniem mediów społecznościowych i/lub strony www;
- spotkania m.in. z władzami publicznymi na temat LSR – stanu realizacji, osiąganych efektów, potrzeby korekt w przyjętej linii celów i przedsięwzięć;
- analiza postrzegania przez mieszkańców zmian na obszarze LGD;

Opisywane narzędzia będą dostosowane do lokalnych warunków oraz możliwości działania. Dla partycypacji społecznej ważne są umiejętności osób animujących proces oraz ich otwartość na współpracę z mieszkańcami i ich organizacjami. Bez owej otwartości i pełnej gotowości do współpracy instrumenty partycypacji nie będą spełniały swej roli. Stąd tak ważne jest **wyszukiwanie i kreowanie liderów lokalnych**, którzy będą ambasadorami prowadzonych działań na obszarze LGD.

4. Analiza potrzeb i potencjału LSR

4.1. Analizę potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem

Diagnoza stanowi otwarcie procesu kształtowania dokumentu LSR, identyfikuje powiązania społeczne, gospodarcze i środowiskowo-przestrzenne gmin, ocenia potencjał całego LGD bardziej niż każdej z gmin z osobna oraz koncentruje się na identyfikacji potencjałów i potrzeb o znaczeniu ponadlokalnym. Prace diagnostyczne, analityczne i badawcze trwały od stycznia do października 2022 roku i objęły szeroki obszar zagadnień i zasób źródeł: danych, informacji i dokumentów, z wykorzystaniem specjalnie dedykowanych temu procesowi narzędzi badawczych i analitycznych. Diagnoza opracowana została w oparciu o bogaty zasób źródeł zastanych (tzw. wtórnych) i wywołanych (tzw. pierwotnych) z wykorzystaniem dedykowanych narzędzi badawczych i analitycznych. Pełen zbiór obejmował następujące elementy:

- ogólnodostępne lub/i dostarczone przez gminy zastane/istniejące dane, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym, statystycznym (strategie, opracowania diagnostyczne, badania,

raporty). Podstawowymi kryteriami ich wykorzystania były: merytoryczny związek z problematyką diagnozy, aktualność oraz wiarygodność i rzetelność źródła danych i wniosków;

- Monitor rozwoju lokalnego II (moduły: ocena potencjału gmin, analizy, przedsiębiorczość) - baza umożliwia analizę potencjału rozwoju gmin oraz przegląd podstawowych wskaźników rozwojowych w oparciu o dane: GUS, POLTAX, ZUS, KRUS, dane i prognozy demograficzne, MPSiR;
- Monitor rozwoju lokalnego II (moduły: ocena potencjału rozwoju partnerstw) - baza umożliwia analizę potencjału rozwoju samodzielnie zdefiniowanych partnerstw, która umożliwia przegląd podstawowych wskaźników rozwojowych w oparciu o dane: GUS, POLTAX, ZUS, KRUS, dane i prognozy demograficzne, MPSiR w zagregowanym układzie wszystkich gmin wchodzących w skład partnerstwa;
- Bank Danych Lokalnych – ogólnodostępne narzędzie publikowania danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego;
- Zestaw badań społecznych, które posłużyły do analizy powiązań funkcjonalnych gmin, jak również wskazania silnych stron i problemów LGD;
- Diagnoza mocnych stron, potrzeb i deficytów obszaru LSR przeprowadzono z udziałem mieszkańców w formie warsztatów;
- Wnioski z warsztatów z mieszkańcami, spotkań, wywiadów indywidualnych.

W wersji tabelarycznej zebrano najważniejsze wskaźniki/zjawiska/opinie obrazujące sytuację społeczno-gospodarczą na obszarze LGD. Kwestie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami są zagadnieniem horyzontalnym i w każdym obszarze analizy odnoszono się do kwestii dostępności w tym także dostępu do usług.

Tabela 4. Wskaźniki obrazujące sytuację społeczno-gospodarczą na obszarze objętym LSR (stan na 31.12.2020) zgodnie z metodyką wskaźników wskazaną w dokumentacji konkursowej[4]

Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru
Zagrożenie trwałą marginalizacją na obszarze LSR	2 gminy (Ciężkowice i Szerzyny)
Bezrobotni na obszarze LSR	2,97
Dochód podatkowy na obszarze LGD	3,93
Środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LSR	4,29
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR	3,34
Migracje na obszarze LSR	4,43
Przedsiębiorczość na obszarze LSR	3,46
Formy ochrony przyrody	100,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizę kluczowych zjawisk istotnych z punktu widzenia LSR zawarto w tabeli poniżej wskazując te czynniki, które stanowią potencjał i mogą przyspieszyć rozwój obszaru LSR oraz potrzeby i czynniki hamujące rozwój. Szczegółową analizę poprzedzoną dodatkową analizą kluczowych zjawisk demograficznych na obszarze LGD wychodząc z założenia, iż to właśnie te dane pokazują w największym stopniu atrakcyjność osiedleńczą obszaru oraz kondycję społeczną mieszkańców. Kolorem czarnym wskazano obiektywne dane statystyczne, kolorem zielonym, w transparentny sposób, wyróżniono wybrane, subiektywne opinie i wnioski mieszkańców pojawiające

[4] Szczegółowe dane potwierdzające wartości prezentowanych wskaźników znajdują się w załączniku nr 1 na końcu dokumentu.

się na warsztatach i w trakcie prowadzonych badań społecznych (zob. Tabela 3. Zastosowane narzędzia partycypacyjne i efekty włączenia interesariuszy w tworzenie LSR).

Tabela 5. Najważniejsze potencjały i problemy związane z demografią na obszarze LSR

Potencjały	▪ Liczba ludności od dekady utrzymująca się na stałym poziomie (2020: 100 292 osoby), pomimo spadku odnotowywanego w innych częściach kraju. ▪ Wskaźnik potencjału demograficznego tj. udział ludności w wieku 25-34 lat (%) dosyć stabilny (1996: 14,71%, 2006: 15,24%, 2020 – 15,27%). ▪ Współczynnik dzietności kobiet jest stabilny (2016: 1,47, 2020: 1,56) i jest wyższy niż średnia dla kraju (1,38) i Małopolski (1,45), choć jego wartość jest niższa niż poziom urodzeń gwarantujący prostą zastępowalność pokoleń. ▪ Silne więzi rodzinne przekładające się na pozostawanie na obszarze LGD. ▪ Przywiązanie do tradycyjnego modelu rodziny.
Problemy i potrzeby	▪ Niekorzystne trendy w strukturze głównych grup wiekowych ludności, dynamiczny spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (1996: 31,49%, 2011: 22,43%, 2020: 19,94%). ▪ Starzenie się społeczeństwa. Wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym z 15,76% w 2011 roku do 18,35% w 2020 roku. ▪ Ujemny przyrost naturalny w 2020 roku (-0,33), mimo dodatniego wskaźnika we wcześniejszych latach (1996: 6,75, 2016: 1,80). ▪ Wskaźnik obciążenia demograficznego tj. ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym dynamicznie rośnie (1996: 44,1, 2006: 61,9, 2016: 82,1, 2020: 92,0). ▪ Niekorzystne saldo migracji (1996: -3,69, 2006: -0,92, 2016: -2,30, 2020: -2,67). ▪ Emigracja, szczególnie ludzi młodych (brak perspektyw, słaby dostęp do usług społecznych, mało zróżnicowana oferta usług). ▪ Coraz większa liczba samotnych, starszych ludzi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, MRL, konsultacji ze społecznością lokalną

Tabela 6. Potencjały i problemy obrazujące sytuację społeczno-gospodarczą na obszarze objętym LSR

Zagospodarowanie przestrzenne	
Potencjały	▪ Ponad 60% obszaru LGD objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. ▪ Linia kolejowa zapewniająca połączenie z Tarnowem, Nowym Sączem i Krakowem. ▪ Bliskość autostrady A4 dla większości gmin obszaru. ▪ Ukształtowanie terenu i dwie ważne rzeki na obszarze LSR. ▪ Duża lesistość. ▪ Ponad 96% obszaru LGD jest w granicach obszarów prawnie chronionych. ▪ Mieszkańcy wysoko oceniają dostępność terenów zielonych. ▪ Obecność źródeł wód mineralnych o potwierdzonych właściwościach leczniczych. ▪ Dobry stan dróg wojewódzkich. ▪ W części miejscowości zagospodarowywane tereny przy stacjach kolejowych (m.in. Ciężkowice, Gromnik, Tuchów).
Problemy i potrzeby	▪ W części gmin obszaru bardzo niski udział powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (Ciężkowice: 0%, Zakliczyn: 4,2%, Ryglice: 4,4%). ▪ Charakterystyczną cechą procesów osadniczych na terenach Pogórza są – silniejsze niż na innych obszarach – związki z warunkami środowiska przyrodniczego. Obszar ten charakteryzuje się najrzadszą siecią miast w regionie małopolski. ▪ W związku z podgórskim ukształtowaniem krajobrazu, dominuje rozproszona zabudowa zagrodowa oraz mieszkaniowa, lokalizowana przeważnie po obydwu stronach drogi, z budynkami usytuowanymi jak najbliżej krawędzi drogi oraz frontem do niej, zaś

	budynkami gospodarczymi w tylnej części działki budowlanej. Obszary zabudowy o charakterze zwartym, wykształciły się w miejscach o korzystniejszych warunkach fizjograficznych oraz lepszej dostępności komunikacyjnej. Ciągną się one wzdłuż doliny rzeki Białej oraz łańcuchowo wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych. ▪ Część dróg gminnych i powiatowych wymaga napraw lub przebudowy. ▪ Niewystarczający system komunikacji publicznej, szczególnie wewnątrz gmin. ▪ W gminach leżących poza dostępem do linii kolejowej - słabe połączenia komunikacyjne pomiędzy gminami obszaru LGD.
	Stan infrastruktury
Potencjały	▪ Dobra dostępność do gazu (63,4%), zbliżona do średniej dla województwa (64,8%), najwyższa w Wojniczu (84,9%), zaś najniższa w Gromniku (52,5%). ▪ Współpraca zinstytucjonalizowana części gmin w obszarze gospodarki wodno-ściekowej (Spółka Komunalna „Dorzecze Białej" Sp. z o.o.).
Problemy i potrzeby	▪ Rośnie odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej (2016: 33,9%, 2020: 36,9%), jednak wskaźnik jest znacznie niższy niż w województwie 64,6%. ▪ Duże zróżnicowanie w dostępności do wodociągu komunalnego – wysokie, zbliżone do średniej dla Małopolski (81,9%) w Tuchowie (81,5), Wojniczu (79,2%), Ciężkowicach (72,3%), średnie – Gromnik, Pleśna, Szerzyny i słaba dostępność (ok. 30% mieszkańców ma dostęp do wodociągu) – Zakliczyn, Rzepiennik Strzyżewski i Ryglice. ▪ Cały czas utrzymujący się deficyty w infrastrukturze podstawowej. ▪ Górzysty charakter i duże rozproszenie zabudowy powodują niską opłacalność budowy komunalnej infrastruktury liniowej.
	Gospodarka/przedsiębiorczość
Potencjały	▪ Rośnie liczba podmiotów gospodarczych świadczących usługi na 1 000 mieszkańców (2016: 46,56, 2020: 58,01). ▪ Spada liczba podmiotów gospodarczych wyrejestrowanych z REGON na 1 000 mieszkańców (2016: 4,59, 2020: 3,23). ▪ Wysoka zdolność lokalnej społeczności do podejmowania ryzyka gospodarczego i prowadzenia działalności gospodarczej wyrażona liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1 000 mieszkańców (2016: 58,06, 2020: 71,19). ▪ Rosnące zainteresowanie przedsiębiorców inwestowaniem na Pogórzu. ▪ Funkcjonujące na obszarze „lokomotywy wzrostu" (aspiracje uzdrowiskowe Ciężkowic, dynamicznie rozwijająca się strefa przemysłowa w Tuchowie). ▪ Na tle MSP z Małopolski najwyższa liczba przedsiębiorstw planuje automatyzację procesu produkcyjnego (21,7%).
Problemy i potrzeby	▪ Niska innowacyjność przedsiębiorstw. ▪ Niska znajomość wśród przedsiębiorców (MSP) modelu Przemysł 4.0. Zaledwie 0,9% ankietowanych przedsiębiorców z subregionu tarnowskiego znało pojęcie gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ), 10,4% znało pojęcie BigData, 7,5% miało wiedze na temat korzystania z oprogramowania w modelu usługowym (SaaS.). ▪ 65,1% ankietowanych MSP z subregionu tarnowskiego nie planuje wdrożenia elementów nawiązujących do Przemysłu 4.0 (m.in. roboty przemysłowe, big data, druk 3D, specjalistyczne systemy IT). ▪ Niska skłonność do poszerzania wiedzy w zakresie nowych technologii. Zaledwie 11,3% przedsiębiorców przeszkoliło swoją załogę w zakresie nowych technologii w przemyśle w przeciągu ostatnich 2 lat (2019-2020). ▪ Niewielki udział sektora kreatywnego (3,5%) w ogóle zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (przy czym tendencja jest rosnąca). ▪ Mała konkurencyjność usług na rynku lokalnym. ▪ Niska świadomość potrzeby i rzadka praktyka kształcenia wśród osób dorosłych.

	▪ Niedostatecznie rozwinięta kultura przedsiębiorczości i umiejętności w zakresie przedsiębiorczości. ▪ Brak szybkiego Internetu na znaczącej części obszaru. ▪ Duża potrzeba kształcenia kadr w MSP (67% przedsiębiorców w subregionie tarnowskim deklaruje, że to ważne). ▪ Koncentracja rozwoju gospodarczego w stolicy regionu (Krakowie). ▪ Relatywnie niski odsetek firm wprowadzających innowacje na obszarze LGD. ▪ Brak wsparcia doradczego dla osób prowadzących działalność gospodarczą. ▪ Niska ocena atrakcyjności rynku pracy przez mieszkańców (szczególnie zróżnicowanie i poziom wynagrodzeń).
	Rynek pracy
Potencjały	▪ Rośnie udział pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym (2016: 13,91%, 2020: 14,95%). ▪ Wzrastają wpływy JST z tytułu udziału we wpływach BP z PIT przypadające na 1 mieszkańca - średnia 3 letnia – 2016: 349,7 zł, 2020: 510,1 zł). ▪ Obecna różnica liczby osób wchodzących i schodzących z lokalnego rynku pracy zapewnia zastępowalność pokoleń, jednak ta różnica dynamicznie maleje (2015: 45,16, 2020: 12,53), co za chwile oznaczać będzie problemy z dostępnością rąk do pracy na lokalnym rynku pracy. ▪ Wzrasta liczba podatników z obywatelstwem innym niż PL (2016: 22, 2020: 3 054). ▪ Spada udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (2016: 30,05, 2020: 18,05). ▪ Spada udział osób bezrobotnych zarejestrowanych do 25 roku życia na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (2015: 18,51, 2020: 7,49). ▪ Duża chęć podejmowania pracy przez kobiety.
Problemy i potrzeby	▪ Kurczy się dostępna siła robocza; różnica liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w ostatnich pięciu latach (jako % ogólnej liczby mieszkańców) od 2018 roku przyjmuje wartości ujemne (2015: 1,13, 2020: -1,13). ▪ Wyższy udział kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem (2015: 58,12%, 2020: 58,64%). ▪ Mimo spadku bezrobocia relatywnie duża liczba młodych bezrobotnych. ▪ Brak promocji gospodarczej, w tym rozwijającego się profilu turystycznego obszaru. ▪ Brak przygotowanych terenów pod inwestycje. ▪ Bardzo niska ocena rynku pracy przez mieszkańców – 69,6% wskazań w badaniach ankietowych. ▪ Kompetencje pracowników niedostosowane do potrzeb rynku pracy.
	Działalność sektora społecznego
Potencjały	▪ Rośnie liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych (2016: 259, 2020: 279). ▪ Duża liczba małych projektów realizowanych przez organizacje obywatelskie. ▪ Nawiązana współpraca terytorialna w ramach Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska, obejmująca miasto rdzeniowe i prawie wszystkie gminy powiatu tarnowskiego (tj. bez Gromnika). ▪ Współpraca terytorialna w zakresie rozwijania i promowania nowych, unikatowych atrakcji turystycznych. ▪ Duża aktywność grup nieformalnych.
Problemy i potrzeby	▪ Słaby ekonomicznie i instytucjonalnie sektor pozarządowy (niski poziom profesjonalizacji, niewystarczające kompetencje organizacyjno-prawne, zarządcze, komunikacyjne, marketingowe).

	▪ Spada kwota dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców (2016: 18 684,00 zł, 2020: 15 075,71 zł). ▪ Duże zróżnicowanie międzygminne w przekazywaniu środków dla NGO na 1 000 mieszkańców - Pleśna: 3 580,76 zł, Wojnicz: 24 380,15 zł. ▪ Niewielka współpraca pomiędzy gminami na obszarze (rywalizacja gmin). ▪ Komunikacja i informacja (słaby przepływ informacji) oraz brak zainteresowania dobrem wspólnym, brak współpracy. ▪ Mała kultura współpracy i dialogu. ▪ Nieprzyjazny system finansowania NGO (brak środków na wkład własny). ▪ Coraz mniej ludzi chętnych do inicjowania działań animacyjnych (spada liczba liderów lokalnych). ▪ Ciągle niezaspokojone podstawowe potrzeby organizacji pozarządowych i grup działających na obszarze LGD.
	Aspekty społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego
Potencjały	▪ Spada odsetek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (2016: 8,07%, 2020: 5,18%). ▪ Dosyć dobra dostępność do usług przedszkolnych (współczynnik skolaryzacji netto dla edukacji przedszkolnej: 74,5%). ▪ Dobra dostępność do usług edukacyjnych na poziomie podstawowym. Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych wynosi 89,34% i jest wyższy niż dla powiatu tarnowskiego (86,97%). ▪ Rosną wydatki na kulturę fizyczną, sport i rekreację przypadające na 1 mieszkańca (2016: 34,55 zł, 2020: 51,62 zł). ▪ Rosną wydatki na kulturę i dziedzictwo narodowe przypadające na 1 mieszkańca (2016: 88,22 zł, 2020: 106,93 zł). ▪ Od 2015 roku na względnie stabilnym poziomie utrzymuje się liczba uczestników zajęć Centrów, Domów i Ośrodków Kultury na 10 000 mieszkańców (290 os.). ▪ Dobrze działające samorządowe instytucje kultury – w większości miejscowościach gmin LGD jest obiekt pełniący funkcję kulturalną. ▪ Duża dostępność do oferty kulturalnej, a także miejsc, gdzie mieszkańcy mogą samodzielnie realizować swoje pasje. ▪ 62% budynków kultury przystosowanych jest do potrzeb osób z niepełnosprawnością, Gromnik i Wojnicz zapewnia 100% dostępności, zaś najmniej (25%) Ryglice i Szerzyny.
Problemy i potrzeby	▪ Choć spada odsetek dzieci do lat 17, na które rodzice/opiekunowie otrzymują zasiłek rodzinny (2016: 46,24%, 2020: 38,66%), to nadal więcej niż 1/3 dzieci z obszaru wymaga wsparcia na częściowe pokrycie wydatków związanych z ich utrzymaniem. ▪ Najczęstszymi powodami udzielania pomocy społecznej na terenie gmin obszaru LGD są: ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. ▪ Rosnące obawy mieszkańców związane z bezpieczeństwem materialnym, w związku z kryzysem wywołanym pandemią COVID-19 i wojną w Ukrainie. ▪ Uzależnienie rodzin od pomocy społecznej oraz zjawisko „dziedziczenia ubóstwa”. ▪ Samotność osób starszych. ▪ Słaba - w opinii mieszkańców - dostępność usług senioralnych. ▪ Zanikająca - w opinii mieszkańców - tradycja organizacji sąsiedzkiego współdziałania na rzecz społeczności. ▪ Nieumiejętność radzenia sobie z zagrożeniami cywilizacyjnymi, w efekcie pogłębiający się kryzys rodziny i rozpad więzi społecznych.

	▪ Rośnie zapotrzebowanie na wsparcie w ramach placówek wsparcia dziennego (w 2016 roku było 208 korzystających, zaś w 2020 już 311). ▪ Upadek autorytetów, w tym lokalnych. ▪ Niski kapitał społeczny (brak zaufania, mało liderów lokalnych).
	Dziedzictwo kulturowe/zabytki
Potencjały	▪ 146 zabytków ujętych w rejestrze zabytków nieruchomych województwa małopolskiego. ▪ Tradycje i dziedzictwo sakralne (Klasztor Redemptorystów w Tuchowie, odpusty, obiekty sakralne, kapliczki). ▪ Liczne placówki edukacji przyrodniczej i ekologicznej. ▪ Dziedzictwo I wojny światowej w postaci szlaku cmentarzy I WŚ. ▪ Tradycja ginących zawodów (rzeźnika, kołodzieja, kowala, garbarza, szewca, kamieniarza, garncarza, ceglarza, zduna, bednarza, przędzarza, powroźnika, cieśli). ▪ Rosnące zainteresowanie wydarzeniami opartymi o endogenne potencjały m.in. Międzynarodowy Festiwal Wina Tuchovinifest, Pogórzańskie Święto Wina i Miodu w Gromniku, Festiwal Kultury Pogórzańskiej w Ryglicach Międzynarodowe Spotkanie Miast Bliźniaczych, Festiwal Zespołów Folklorystycznych i Dożynki w Rzepienniku Strzyżewskim, Biesiady i dożynki w Gminie Szerzyny, Święto Fasoli w Zakliczynie, Dni Wojnicza; Dni Wikliny w Ispie, Jarmark Artystów i Rękodzielników w Ciężkowicach, Święto Owoców i Produktów Pszczelich w Pleśnej. ▪ Wspólne dziedzictwo historyczne Pogórzan. ▪ Rozwój winiarstwa i enoturystyki. ▪ Potencjał kultury wysokiej o zasięgu ponadregionalnym - Centrum Paderewskiego w Kąśnej Dolnej, Europejskie Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego. ▪ Duży potencjał wspólnej historii i kultury.
Problemy i potrzeby	▪ Zbyt mała jakość i dostępność oferty w obszarze kultury, szczególnie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. ▪ Słaba promocja oferty kulturalnej. ▪ Brak zintegrowanej oferty turystycznej. ▪ Niewystarczająca rozpoznawalność pogórzańskich produktów lokalnych. ▪ Zanikająca tożsamość kulturowa i lokalna przede wszystkim u ludzi młodych. ▪ Za mało działań wspólnych realizowanych przez różne organizacje. ▪ Brak koordynacji pomiędzy instytucjami kultury. ▪ Malejąca skłonność mieszkańców do angażowania się w działania kulturalne. ▪ Wiele zasobów dziedzictwa w złym lub pogarszającym się stanie. ▪ Za mało działań przyczyniających się do ochrony i rozwoju zasobów dziedzictwa kulturowego. ▪ Za mało działań przyczyniających się do rozwoju podmiotów prowadzących działalność kulturalną.
	Obszary atrakcyjne turystycznie
Potencjały	▪ Rozwój markowego produktu turystycznego związanego z tzw. „Źródlanym Szlakiem” na części Pogórza Ciężkowickiego. ▪ Dobre warunki do rozwoju sektorów gospodarki związanych z turystyką i produkcją ekologicznych produktów żywnościowych. ▪ Bogate zasoby kulturowe i historyczne, które dają szanse na rozwój turystyki (także pielgrzymkowej). ▪ Wysokie walory turystyczne. ▪ Bogata oferta produktów tradycyjnych. ▪ Rosnąca rola przemysłu czasu wolnego związanego m.in. z dziedzictwem przyrodniczym. ▪ Promowanie Małopolski jako regionu z dominującym przemysłem czasu wolnego oraz bogatą ofertą turystyczno-rekreacyjną opartą o dziedzictwo przyrodnicze.

	▪ Rozwijający się ważny ośrodek winiarstwa w Polsce.
Problemy i potrzeby	▪ Zbyt mała oferta turystyczna. ▪ Oferta turystyczna i zaplecze turystyczne niezachęcające do dłuższych pobytów. ▪ Niewielka liczba miejsc noclegowych w stosunku do potencjału rozwoju. ▪ Za mało działań przyczyniających się do rozwoju oferty turystycznej. ▪ Brak rozpoznawalnego produktu turystycznego w skali całego obszaru. ▪ Niewielka skłonność do współpracy w zakresie rozwijania wspólnych produktów turystycznych, zarówno po stronie samorządów obszaru LGD, jak i przedsiębiorców. ▪ Słaba dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami. ▪ Sezonowość oferty turystycznej – brak oferty zimowej. ▪ Mało zróżnicowana infrastruktura turystyczna dostosowana do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. ▪ Brak skomunikowania (w tym w szczególności ekologicznymi środkami transportu) najważniejszych atrakcji na obszarze. ▪ Rosnące problemy polityki parkingowej w obszarach o dużej presji turystycznej.
	Obszary wiejskie, ze szczególnym uwzględnieniem rolników, domowników oraz mieszkańców obszarów wiejskich z obszarów po PGR
Potencjały	▪ Relatywnie dobre ziemie. ▪ Tradycje sadownicze, ogrodnicze, pszczelarskie. ▪ Rozpoznawalne produkty rolne (fasola, olej, truskawki, chleb, miód, wołowina, wyroby swojskie, zakwas, wino i inne). ▪ Działający na obszarze ośrodek doradztwa rolniczego (Zgłobice). ▪ Rosnące dochody budżetu gminy z tytułu podatku rolnego w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.
Problemy i potrzeby	▪ Malejąca liczba przedsiębiorstw rolniczych i samych rolników. ▪ Mała (średnia) powierzchnia gospodarstw. ▪ Utrzymujący się model rolnictwa ekstensywnego i nie nastawionego na dochodowość. ▪ Bardzo duża powierzchna odłogowanego areału. ▪ Bardzo niekorzystna struktura wieku ubezpieczonych w KRUS, pokazująca odchodzenie młodych od pracy na roli. ▪ Malejąca dynamika nowo wybudowanych i rozbudowanych powierzchni w gospodarstwach rolnych.
	Rolnictwo i rynek rolny
Potencjały	▪ Rosną dochody budżetu gminy z tytułu podatku rolnego w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców (2017: 53 161,74 zł, 2020: 59 261,88 zł). ▪ Liczba domowników rolników pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych jest stabilna (2017: 2 296, 2020: 2 308). ▪ Wysoki wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej. ▪ Duże tradycje rolnicze, w tym rolnictwa ekologicznego oraz inicjatyw sprzedażowych typu „Paczka od rolnika”. ▪ Produkty żywnościowe charakterystyczne dla obszaru LGD to m.in. Fasola Piękny Jaś z Doliny Dunajca, Wino z Pogórza, sok malinowy, ogórki kiszone w studni, wino domowe, kiełbasa tuchowska, prołzioki, gomółki serowe, octy, tuk tuchowski.
Problemy i potrzeby	▪ Spada liczba przedsiębiorstw rolniczych (2017: 30, 2020: 22). ▪ Znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych – rolnicy do 6 ha powierzchni gospodarstw rolnych stanowili 94,66% w 2020 roku. ▪ 69,94% ubezpieczonych w KRUS to osoby w wieku 31-54. Spada liczba młodych ludzi ubezpieczonych w KRUS (od 19 do 30 r.ż. 2017: 15,87%, 2020: 14,85%). ▪ Odchodzenie od rolnictwa, szczególnie młodych ludzi.

	▪ Znaczny areał pól odłogowanych. ▪ Zanikające tradycje rolnicze. ▪ Powszechne przekonanie o niskiej opłacalności produkcji rolnej. ▪ Wciąż za mała rozpoznawalność produktów lokalnych.
	Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne podkreślające specyfikę danego obszaru
Potencjały	▪ Znaczące tradycje rolnicze, w tym rolnictwa ekologicznego oraz inicjatyw sprzedażowych typu „Paczka od rolnika". ▪ Produkty żywnościowe charakterystyczne dla obszaru LGD to m.in. Fasola Piękny Jaś z Doliny Dunajca, Wino z Pogórza, sok malinowy, ogórki kiszone w studni, wino domowe, kiełbasa tuchowska, prołzioki, gomółki serowe, octy, tuk tuchowski. ▪ Duże tradycje pszczelarskie. ▪ Rozwijające się winiarstwo i w konsekwencji potencjał rozwoju enoturstyki.
Problemy i potrzeby	▪ Wciąż za mała rozpoznawalność produktów lokalnych. ▪ Nieznajomość produktów lokalnych na obszarze LSR (mieszkańcy nie kupują lokalnych wyrobów, bo o nich nie wiedzą). ▪ Niewystraczająca edukacja regionalna. ▪ Słaba dostępność oferty gastronomicznej wykorzystującej produkty lokalne.
	Obszar edukacji formalnej
Potencjały	▪ Dosyć dobra dostępność do usług przedszkolnych (współczynnik skolaryzacji netto dla edukacji przedszkolnej: 74,5%). ▪ Dobra dostępność do usług edukacyjnych na poziomie podstawowym. Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych wynosi 89,34% i jest wyższy niż dla powiatu tarnowskiego (86,97%).
Problemy i potrzeby	▪ Nieumiejętność radzenia sobie z zagrożeniami cywilizacyjnymi, w efekcie pogłębiający się kryzys rodziny i rozpad więzi społecznych. ▪ Brak wsparcia psychologicznego w szkołach. ▪ Niska świadomość potrzeby i rzadka praktyka kształcenia wśród dorosłych. ▪ Mało zróżnicowane zajęcia dodatkowe dla dzieci. ▪ Niska dostępność do zajęć rozwijających, szczególnie dla dzieci uzdolnionych.
	Środowisko
Potencjały	▪ Atrakcyjne położenie na Pogórzu Ciężkowickim. ▪ Większość obszaru LGD (96,7%) jest objęta różnymi formami ochrony przyrody. ▪ Mieszkańcy wysoko oceniają dostępność terenów zielonych w gminach obszaru. ▪ Wdrażana polityka antysmogowa m.in. poprzez likwidację palenisk na paliwa stałe, termomodernizację, wzrost wykorzystania instalacji odnawialnych źródeł energii. ▪ Rewitalizacja rzeki Białej. ▪ Rozwijające się instytucje związane z edukacją ekologiczną (w tym o znaczeniu regionalnym).
Problemy i potrzeby	▪ Zła jakość powietrza powodowana głównie niską emisją pochodzenia bytowego szczególnie w nisko położonych centrach miejscowości (przy normie 35 dni, w 50 dniach przekroczone były dzienne normy stężeń PM10 w stacji pomiarowej w Tuchowie). ▪ Niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców. ▪ Ekstremalne zjawiska atmosferyczne wynikające ze zmian klimatycznych zestawione ze specyficznym, górzystym charakterem większości gmin.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, MRL, konsultacji ze społecznością lokalną

W wyniku konsultacji społecznych przeprowadzonych w terminie od 17.10.2024 r. do 24.10.2024 r. oraz zgłaszanych uwag przez społeczność lokalną, samorządy terytorialne wraz z ich podległymi jednostkami oraz

organizacje pozarządowe, stwierdza się, iż nie ma zapotrzebowania na realizację przedsięwzięcia P.3.4 Aktywizacja społeczna, zawodowa, edukacyjna, zdrowotna, kulturalna i mieszkaniowa mieszkańców obszaru LGD – **usunięto przedsięwzięcie**. Natomiast w przedsięwzięciu P.2.2 Zachowanie i lepsze udostępnienie dziedzictwa kulturowego oraz P.3.1 Tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży – zapotrzebowanie jest mniejsze, więc zmniejszono wskaźniki. Środki z w/w przedsięwzięć przesunięto na przedsięwzięcia, w ramach których zdiagnozowano największe potrzeby. Są to:

- P.2.1 Rozwój infrastruktury kultury
- P.3.2 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży
- P.3.3 Rozwijanie usług w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych.

Mając na uwadze powyższe zwiększono wskaźniki dla przedsięwzięcia P.2.1 Rozwój infrastruktury kultury, P.3.2 Rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.

W wyniku konsultacji społecznych przeprowadzonych w terminie od 13.01.2025 r. do 21.01.2025 r. oraz dogłębnej analizy aktualnych dokumentów naborowych, połączeniu ulega przedsięwzięcie P.3.1 i P.3.2.

Na podstawie analizy ogólnego zainteresowania (doradztwo) oraz dotychczasowych naborów wniosków prowadzonych w terminie od 03.06.2025 r. do 23.06.2025 r. w ramach przedsięwzięcia **P.3.5 Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)** oraz przedsięwzięcia **P.3.6 Rozwój przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)**, w których odnotowano bardzo niskie zainteresowanie aplikowaniem o środki – zarówno pod względem liczby składanych wniosków, jak i ich zgodności z zakresem naboru, stwierdza się brak zapotrzebowania lokalnego w tym obszarze.

Dodatkowo, w ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych w terminie od 18.08.2025 r. do 25.08.2025 r., nie odnotowano żadnych zapytań ani kontaktów ze strony potencjalnych wnioskodawców dotyczących wsparcia w zakresie usług społecznych. Wyniki konsultacji jednoznacznie również wskazują na brak zainteresowania tworzeniem i rozwijaniem przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi na obszarze LGD.

Mając na uwadze konieczność realizacji celów LSR oraz osiągnięcia zakładanych kamieni milowych, Zarząd LGD podjął decyzję o **przeniesieniu środków finansowych** z ww. działań dotyczących usług społecznych do przedsięwzięcia P.2.7 Innowacyjne Pogórze – rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska), gdzie dotychczas zidentyfikowano zainteresowanie oraz realne zapotrzebowanie ze strony mieszkańców i lokalnych podmiotów.

Zmiana alokacji ma na celu efektywne wykorzystanie dostępnych środków, zgodnie z potrzebami społeczności lokalnej oraz założeniami Lokalnej Strategii Rozwoju.

4.1.1. Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami oraz przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji

Mieszkańcy **słabo oceniają dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnością** i w tej kwestii występują duże zróżnicowania pomiędzy gminami. Opinie mieszkańców potwierdzają badania zrealizowane przez GUS na zlecenie MFiPR w 2021 roku. Wyniki badania dostępności podmiotów publicznych pokazują, że większość z nich nadal jest w dużej mierze niedostosowana do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, a w szczególności osób z niepełnosprawnościami. Wskaźnik dostępności ogółem dla całego kraju wyniósł 0,41, co oznacza, że średnia odpowiedzi „TAK" na pytania ze wszystkich obszarów potwierdzających zapewnianie dostępności

wyniosła ok. 41%. Badanie dostępności podmiotów publicznych z województwa małopolskiego dowodzi, że na tle pozostałych regionów kraju, województwo to odnotowało nieco **niższy poziom dostępności architektonicznej, dostępności cyfrowej, dostępności informacyjno-komunikacyjnej i dostępu alternatywnego** od pozostałych regionów kraju. Ogólny **wskaźnik dostępności dla Małopolski wyniósł 0,40** i jest niższy od średniej krajowej (0,41).

Z opinii mieszkańców obszaru LGD największe problemy związane z dostępnością to:

- **bariery infrastrukturalne** – w części obiektów nie ma możliwości, swobodnego i samodzielnego korzystania z infrastruktury przez osoby mniej mobilne;
- **bariery informacyjne**, które związane są z brakiem informacji w ogóle lub z brakiem informacji w formie dostępnej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami;
- **bariery mentalne**, które przekładają się na brak podmiotowego traktowania, osób z niepełnosprawnościami i niechęć do poszukiwania alternatywnych sposobów porozumiewania się (m.in. prosty język, komunikacja na piśmie, język migowy);
- **bariery kompetencyjne** - brak wiedzy na temat różnych rodzajów niepełnosprawności i w konsekwencji brak umiejętności komunikacji z takimi osobami;
- **niedostępność niektórych zajęć/imprez dla osób ze szczególnymi potrzebami** (m.in. zajęcia sportowe niedostępne dla osób z niepełnosprawnością, brak miejsc dla rodziców z małymi dziećmi w trakcie różnych imprez).

Ze względu na skalę potrzeb **w przedsięwzięciach zagadnienia dostępności będą traktowane priorytetowo**. W zarządzaniu LSR nacisk zostanie położony na:

- propagowanie prostego języka;
- komunikację dostosowaną do potrzeb różnych odbiorców;
- promocję wiedzy na temat niepełnosprawności i dostępności.

Na obszarze LSR – **kobiety i osoby z niepełnosprawnością należą do osób w niekorzystnej sytuacji**, zatem konieczne jest prowadzenie **działań wyrównawczych polegających na preferencyjnym traktowaniu osób z tej grupy**, gdyż napotyka ona na szczególne bariery i ograniczenia utrudniające równy dostęp do zasobów i dóbr społecznych.

4.1.2. Analiza SWOT

Aby dokonać syntezy diagnozy wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania LGD skorzystano z analizy SWOT. Macierz SWOT została sformułowana podczas warsztatów z mieszkańcami z uwzględnieniem wiedzy ekspertów zewnętrznych i lokalnych. Mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dla LGD przeanalizowano w trzech obszarach wybranych jako priorytetowe:

- turystyka,
- jakość życia,
- społeczność.

Tabela 7. Analiza SWOT w obszarze „Turystyka”

TURYSTYKA	
Mocne strony (S)	**Słabe strony (W)**
▪ Walory turystyczne Pogórza Ciężkowicko-Rożnowskiego. ▪ Źródlany szlak – markowy produkt Pogórza. ▪ Dobre warunki do rozwoju sektorów gospodarki związanych z turystyką i produkcją ekologicznych produktów żywnościowych. ▪ Bogate zasoby kulturowe i historyczne, które dają szanse na rozwój turystyki (także pielgrzymkowej). ▪ Wysokie walory turystyczne. ▪ Bogata oferta produktów tradycyjnych. ▪ Rozwijający się ważny ośrodek winiarstwa w Polsce. ▪ Współpraca terytorialna w zakresie rozwijania i promowania nowych, unikatowych produktów turystycznych. ▪ Prężnie działające KGW i OSP, inne organizacje lokalne tworzące ciekawą ofertę dla turystów i odwiedzających. ▪ Duża przedsiębiorczość mieszkańców. ▪ Kultywowanie tradycji, budowanie tożsamości lokalnej. ▪ Dobrze działające jednostki kultury. ▪ Liczne zabytki i dziedzictwo historyczne. ▪ Tradycja ginących zawodów. ▪ Duża liczba wydarzeń opartych o endogenne potencjały o zasięgu ponadlokalnym. ▪ Rozwój winiarstwa i enoturystyki. ▪ Potencjał kultury wysokiej o zasięgu ponadregionalnym. ▪ Współpraca terytorialna w zakresie rozwijania i promowania nowych, unikatowych produktów turystycznych.	▪ Zbyt mała oferta turystyczna. ▪ Oferta turystyczna i zaplecze turystyczne niezachęcające do dłuższych pobytów. ▪ Niewielka liczba miejsc noclegowych w stosunku do potencjału rozwoju. ▪ Za mało działań przyczyniających się do rozwoju oferty turystycznej. ▪ Brak rozpoznawalnego produktu turystycznego w skali całego obszaru. ▪ Niewielka skłonność do współpracy w zakresie rozwijania wspólnych produktów turystycznych, zarówno po stronie samorządów obszaru LGD, jak i przedsiębiorców. ▪ Słaba dostępność infrastruktury i usług dla osób ze szczególnymi potrzebami. ▪ Sezonowość oferty. ▪ Brak skomunikowania (w tym w szczególności ekologicznymi środkami transportu) najważniejszych atrakcji na obszarze. ▪ Słaba polityka parkingowa i niewystarczająca komunikacja wewnątrz LGD. ▪ Słaba sytuacja finansowa lokalnych organizacji. ▪ Słaba dostępność usług w branży turystycznej i przemyśle czasu wolnego (w szczególności Beauty&Spa, gastronomia).
Szanse (O)	**Zagrożenia (T)**
▪ Rosnąca rola przemysłów czasu wolnego. ▪ Silny akcent na terytorializację polityki rozwoju. ▪ Rozwój Tarnowa jako jednego z trzech miast o charakterze subregionalnym w Małopolsce. ▪ Tarnów i Nowy Sącz jako silne ośrodki usług publicznych związanych m.in. ze zdrowiem, edukacją na poziomie średnim i wyższym zawodowym, kulturą oraz sportem i rekreacją. ▪ Potencjał linii kolejowej Tarnów – Grybów z szansą na rozwój szybkiego połączenia kolejowego z wykorzystaniem szynobusów.	▪ Niepewna sytuacja społeczno-ekonomiczna w kraju, rosnąca inflacja, rosnące koszty pracy. ▪ Akcent na rozwój metropolii krakowskiej, przy naturalnej marginalizacji ośrodków subregionalnych. ▪ Jedynie deklaratywna chęć do współpracy międzysamorządowej i budowania wspólnego produktu turystycznego na obszarze. ▪ Starzenie się społeczeństwa i malejący odsetek osób w wieku produkcyjnym w skali całego subregionu.

▪ Współpraca terytorialna w ramach Aglomeracji Tarnowskiej (ZIT Tarnowa). ▪ Przemiany funkcjonalne obszarów wiejskich oraz ich wysoki, wciąż niedostatecznie wykorzystywany potencjał rezydencjonalny. ▪ Dobre skomunikowanie stolicy subregionu tj. miasta Tarnowa, zarówno drogowe (autostrada A4) i kolejowe (linie kolejowe zarówno na kierunku wschód – zachód Europy, jak i północ – południe). ▪ Rosnące zainteresowanie edukacją ekologiczną i przyrodniczą. ▪ Rosnące zainteresowanie ekologią, zmianami klimatycznymi, szeroko rozumianą ochroną środowiska, szczególnie przez najmłodsze pokolenie. ▪ Dynamicznie wzrastający rynek usług związanych z profilaktyką zdrowotną oraz leczeniem najróżniejszych schorzeń poprzez lecznictwo uzdrowiskowe. ▪ Dynamicznie rozwijająca się branża Beauty&Spa. ▪ Promowanie Małopolski jako regionu z dominującym przemysłem czasu wolnego oraz bogatą ofertą turystyczno-rekreacyjną opartą na dziedzictwie kulturowym oraz region usług uzdrowiskowych. ▪ Rozwój uprawy winorośli w Małopolsce i produkcji wina oraz rozwijająca się jednocześnie enoturystyka i turystyka kulinarna.	▪ Duże ryzyko porażki na etapie zakładania działalności gospodarczej. ▪ Wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej (ZUS). ▪ Niechęć do zakładania działalności gospodarczej w branży turystycznej. ▪ Skutki pandemii COVID-19 i wojny na Ukrainie dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, a także chęci z korzystania z usług turystycznych i okołoturystycznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, MRL, konsultacji ze społecznością lokalną

Tabela 8. Analiza SWOT w obszarze „Jakość życia"

JAKOŚĆ ŻYCIA	
Mocne strony (S)	**Słabe strony (W)**
▪ Zewnętrzna dostępność komunikacyjna (bliskość autostrady A4, linia kolejowa przecinająca obszar LGD). ▪ Atrakcyjne środowisko przyrodnicze, duża dostępność terenów zielonych. ▪ Przedsiębiorczość mieszkańców. ▪ Relatywnie niski poziom bezrobocia. ▪ Rosnąca liczba i aktywność organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych. ▪ Obniżająca się liczba osób korzystających ze wsparcia środowiskowej pomocy społecznej. ▪ Relatywnie dobra dostępność placówek edukacyjnych i wychowawczych (poza oferta dla dzieci w wieku 0 – 3 lata). ▪ Rosnące (co do zasady) wydatki samorządów na sport, i kulturę.	▪ Słaba dostępność komunikacyjna wewnątrz obszaru (połączenia pomiędzy współpracującymi gminami). ▪ Słaba jakość powietrza spowodowana niską emisją. ▪ Rozproszona zabudowa, co powoduje wysokie koszty rozbudowy infrastruktury komunalnej (sieć wodno-ściekowa, gaz, drogi). ▪ Duża podatność obszaru na ekstremalne zjawiska klimatyczne (położenie na zboczach i w dolinach rzek i potoków). ▪ Niska innowacyjność przedsiębiorstw na obszarze. ▪ Słaba dostępność Internetu dużych prędkości. ▪ Kurczenie się dostępnych zasobów na rynku pracy. ▪ Słaby ekonomicznie i instytucjonalnie sektor organizacji pozarządowych. ▪ Niewielka skłonność samorządów do przekazywania zadań publicznych organizacjom pozarządowym.

▪ Dobra – w opinii mieszkańców – oferta domów i centrów kultury. ▪ Dostępność specjalistycznych usług medycznych na obszarze (szpital w Tuchowie). ▪ Bogactwo imprez i wydarzeń kulturalnych o zróżnicowanym charakterze i poziomie. ▪ Dostępne na obszarze dwie placówki o uznanej międzynarodowej marce w dziedzinie kultury i zapewniające mieszkańcom dostęp do kultury wysokiej (Centrum Paderewskiego i Centrum Muzyki Pendereckiego).	▪ Niska kultura współpracy i dialogu. ▪ Ogromny deficyt miejsc w żłobkach. ▪ Relatywnie niska – w poczuciu mieszkańców dostępność i jakość podstawowej opieki medycznej. ▪ Niedostępność wielu miejsc (w tym publicznych) dla osób z niepełnosprawnością (bariery architektoniczne, informacyjne). ▪ Bardzo słaba dostępność usług w zakresie opieki senioralnej (dziennej i długoterminowej). ▪ Brak koordynacji i współpracy placówek kultury na obszarze LGD. ▪ Mało zróżnicowane zajęcia dodatkowe dla dzieci. ▪ Niska dostępność do zajęć rozwijających, szczególnie dla dzieci uzdolnionych.
Szanse (O)	**Zagrożenia (T)**
▪ Bliskość dwóch znaczących ośrodków subregionalnych (Tarnowa i Nowego Sącza), w których dostępnych jest szereg usług publicznych o charakterze ponadlokalnym w zakresie edukacji, opieki zdrowotnej, kultury, sportu i rekreacji itp. ▪ Współpraca terytorialna w ramach Aglomeracji Tarnowskiej (ZIT Tarnowa). ▪ Dynamiczne przemiany gospodarcze niektórych ośrodków na obszarze LGD (np. aspiracje uzdrowiskowe Ciężkowic, rozwijająca się strefa inwestycyjna w Tuchowie), które będą pociągały za sobą napływ kapitału i rozwój usług (w tym publicznych), z których docelowo korzystać będą także mieszkańcy obszaru.	▪ Nierozpoznane, długofalowe skutki światowej pandemii COVID-19, zarówno w sferze ekonomicznej, jak i społecznej. ▪ Niedostosowanie profilu usług publicznych, rozwiązań w ramach rynku pracy oraz struktury gospodarki do zmieniających się potrzeb społecznych. ▪ Rosnący problem chorób cywilizacyjnych i zwiększająca się liczba pacjentów z chorobami przewlekłymi. ▪ Depopulacja obszaru, a co za tym idzie mniejsze zasoby finansowe na świadczenie i rozwijanie usług ważnych z punktu widzenia jakości życia mieszkańców. ▪ Małe zrozumienie samorządów na obszarze dla potrzeby współdziałania w obszarze funkcjonalnym w zakresie wspólnego rozwijania usług publicznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, MRL, konsultacji ze społecznością lokalną

Tabela 9. Analiza SWOT w obszarze „Społeczność"

SPOŁECZNOŚĆ	
Mocne strony (S)	**Słabe strony (W)**
▪ Rosnąca liczba i aktywność organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych. ▪ Obniżająca się liczba osób korzystających ze wsparcia środowiskowej pomocy społecznej. ▪ Silne więzi rodzinne przekładające się na większą skłonność młodych ludzi do pozostania na obszarze LGD. ▪ Przywiązanie do tradycyjnego modelu rodziny. ▪ Pozytywne postawy społeczne wynikające z tradycji – otwartość, gościnność i życzliwość.	▪ Niewystarczająca dostępność oraz jakość usług społecznych i wsparcia rodziny. ▪ Duże grono mieszkańców potrzebujących wsparcia społecznego, w tym osoby zależne (seniorzy, osoby z niepełnosprawnością). ▪ Niedostateczna aktywizacja zawodowa i integracja osób z niepełnoprawnością i grup zagrożonych marginalizacją. ▪ Niedostateczna jakość kapitału ludzkiego (niski poziom wykształcenia, niedopasowanie kwalifikacji do oczekiwań pracodawców).

▪ Duża liczba małych projektów realizowanych przez organizacje obywatelskie. ▪ Nawiązana współpraca terytorialna w ramach Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska, obejmująca miasto rdzeniowe i prawie wszystkie gminy powiatu tarnowskiego. ▪ Duża aktywność grup nieformalnych.	▪ Niedostateczny poziom wiedzy i doświadczenia lokalnych liderów na temat organizowania życia społecznego w małych miejscowościach. ▪ Niewystarczająca jakość infrastruktury społecznej, niedoposażone obiekty kultury negatywnie wpływające na jakość życia społecznego mieszkańców. ▪ Niższa aktywność kobiet na rynku pracy (większa liczba bezrobotnych kobiet niż mężczyzn). ▪ Słabość instytucjonalna i finansowa dużej części lokalnych organizacji pozarządowych. ▪ Niewielka skłonność samorządów do przekazywania zadań publicznych organizacjom pozarządowym. ▪ Nieprzyjazny system finansowania NGO. ▪ Mała kultura współpracy i dialogu. ▪ Samotność osób starszych. ▪ Słaba dostępność usług senioralnych. ▪ Zanikająca - w opinii mieszkańców - tradycja organizacji sąsiedzkiego współdziałania na rzecz społeczności. ▪ Słabe mechanizmy partycypacji i realnego włączania mieszkańców do współdecydowania o ważnych kwestiach rozwojowych.
Szanse (O)	**Zagrożenia (T)**
▪ Integracja społeczno-zawodowa imigrantów oraz efektywne zagospodarowywanie wnoszonego przez nich kapitału. ▪ Rozwój podmiotów ekonomii społecznej w zakresie świadczenia usług społecznych. ▪ Rozwój i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie usług opiekuńczych i zdrowotnych. ▪ Zwiększenie społecznej świadomości w zakresie zachowań prozdrowotnych oraz wzrost skuteczności profilaktyki, wczesnej diagnostyki i rehabilitacji. ▪ Rozwój potrzeb aktywnego spędzania czasu wolnego.	▪ Skutki pandemii COVID-19 dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w najbliższych latach. ▪ Nieumiejętność radzenia sobie z zagrożeniami cywilizacyjnymi, w efekcie pogłębiający się kryzys rodziny i rozpad więzi społecznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, MRL, konsultacji ze społecznością lokalną

4.2. Grupy docelowe

Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą obszaru i zidentyfikowanymi kluczowymi problemami do **podmiotów korzystających z LSR należy zaliczyć:**

- Osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR;
- Osoby fizyczne, które nie są zamieszkałe na obszarze LSR (turyści/przyjezdni);
- Osoby fizyczne zameldowane na obszarze LSR zamierzające prowadzić działalność gospodarczą, w szczególności kobiety, osoby z niepełnosprawnością;
- Przedsiębiorcy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą na obszarze LSR;

- Dzieci i młodzież do 18 r.ż. oraz ich rodziny, Placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży;
- Osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich rodziny, opiekunowie nieformalni osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu;
- Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
- Otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w tym rodziny);
- Osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną oraz grupy nieformalne w tym: organizacje pozarządowe, OSP, koła gospodyń wiejskich, zespoły regionalne, grupy zamierzające realizować projekty na rzecz mieszkańców obszaru LGD lub na rzecz rozwoju lokalnego;
- Osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR w szczególności:
  - ✓ kobiety;
  - ✓ osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunowie;
  - ✓ seniorzy;
  - ✓ ludzie młodzi (do 25 roku życia).

W wyniku przeprowadzonych badań mieszkańców, warsztatów oraz analizy danych diagnostycznych zidentyfikowano **grupy docelowe szczególnie istotne dla realizacji LSR**:

- kobiety;
- osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu [5] oraz osoby z niepełnosprawnością[6] i ich opiekunowie;
- seniorzy (powyżej 60 roku życia);
- ludzie młodzi (do 25 roku życia).

Ryc. 3. Grupy szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR

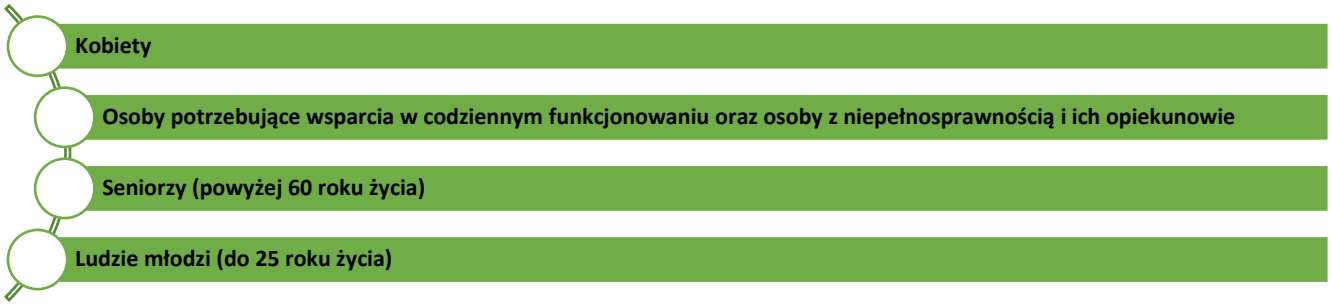

Źródło: opracowanie własne

W tabeli wskazano kluczowe problemy tych grup oraz proponowane wsparcie.

Tabela 10. Kluczowe grupy docelowe, zidentyfikowane problemy i proponowane zakresy wsparcia w układzie poszczególnych grup

Kobiety (osoby w niekorzystnej sytuacji)	
Problemy	▪ bezrobocie wśród kobiet wyższe niż u mężczyzn; ▪ stereotypowe traktowanie kobiet;

[5] W odniesieniu do EFS+

[6] W odniesieniu do PS WPR

	▪ problem z powrotem na rynek pracy po urodzeniu dziecka; ▪ trudności w pogodzeniu życia zawodowego z rodzinnym; ▪ bierność zawodowa; ▪ słaba oferta różnorodnych zajęć i szkoleń (szczególnie dla kobiet w przedziale wieku 25 – 50 lat); ▪ częstsze obciążenia kobiet opieką nad osobami zależnymi.
Proponowane wsparcie	▪ promowanie dofinansowania miejsc pracy dedykowanych dla przedstawicielek grup w gorszym położeniu; ▪ wspieranie rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw, które zapewnią zatrudnienie grupom defaworyzowanym; ▪ organizacja kursów, szkoleń i przedsięwzięć dla dorosłych o charakterze edukacyjnym i warsztatowym, z uwzględnieniem potrzeb poszczególnych grup w trudniejszym położeniu; ▪ poprawa stanu infrastruktury społecznej, między innymi przez remonty i doposażenie wiejskich świetlic, miejsc zebrań mieszkańców, siedzib ośrodków kultury, bazy rekreacyjno-sportowej; ▪ dofinansowanie akcji podnoszących świadomość i tożsamość lokalną mieszkańców oraz działań aktywizujących mieszkańców obszaru LGD służących zwalczaniu wszelkiej dyskryminacji i wspomaganie osób w trudnym położeniu, w szczególności wszystkich grup i społeczności defaworyzowanych.
Przedsięwzięcia o szczególnym znaczeniu dla wskazanej grupy	▪ Skarby Pogórza - rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza; ▪ Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego; ▪ Rozwój infrastruktury kultury; ▪ Zachowanie i lepsze udostępnienie dziedzictwa kulturowego; ▪ Innowacyjne Pogórze – tworzenie nowych przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska); ▪ Rozwijanie usług w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych; ▪ Wzmacnianie świadomości społecznej i obywatelskiej poprzez aktywizację lokalnych liderów i organizacji pozarządowych.
Osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu [7] oraz osoby z niepełnosprawnością[8] i ich opiekunowie (PS WPR) (osoby w niekorzystnej sytuacji)	
Problemy	▪ ograniczenia w uczestnictwie w życiu społeczno-kulturalnym powodujące często wycofywanie się tych osób z życia społeczności lokalnej oraz ich samoizolację; ▪ bariery architektoniczne;

[7] W odniesieniu do EFS+

[8] W odniesieniu do PS WPR.

	▪ bariery mentalne osób nieobjętych niepełnosprawnością oraz (często) nieumiejętność zachowania się w relacji z osobą niepełnosprawną (brak kultury, brak wiedzy jak się zachować); ▪ niewystarczający dostęp do odpowiedniej opieki zdrowotnej i rehabilitacji; ▪ wypalenie, przemęczenie i brak sił opiekunów osób zależnych; ▪ zbyt mała dostępność zorganizowanych form wsparcia; ▪ brak społecznej akceptacji i otwartości, szczególnie dla osób z niepełnosprawnością intelektualną; ▪ bardzo ograniczony rynek pracy.
Proponowane wsparcie	▪ usługi opiekuńcze; ▪ zapewnienie dostępności architektonicznej, cyfrowej, informacyjno-komunikacyjnej; ▪ wsparcie dla opiekunów osób z niepełnosprawnością; ▪ wsparcie psychologiczne; ▪ zajęcia integracyjne i zagospodarowanie czasu wolnego; ▪ poprawa stanu infrastruktury społecznej, między innymi przez remonty i doposażenie wiejskich świetlic, miejsc zebrań mieszkańców, siedzib ośrodków kultury, bazy rekreacyjno-sportowej.
Przedsięwzięcia o szczególnym znaczeniu dla wskazanej grupy	▪ Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami; ▪ Poprawa mobilności i bezpieczeństwa, w tym z wykorzystaniem zielonej energii; ▪ Rozwiązania cyfrowe zapewniające dostęp do usług dla mieszkańców; ▪ Rozwijanie usług w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych; ▪ Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji;
Seniorzy (osoby powyżej 60 roku życia)	
Problemy	▪ dynamiczny wzrost liczby seniorów; ▪ ubóstwo; ▪ słaba dostępność do opieki zdrowotnej; ▪ spadek uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych, społecznych, aktywizacyjnych (szczególnie po pandemii koronawirusa); ▪ zanik rodzin wielopokoleniowych, w konsekwencji duża liczba osób starszych zostaje bez opieki; ▪ przemęczenie osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi; ▪ potrzeba nawiązywania relacji w środowisku rówieśniczym (coraz większa grupa seniorów pozostaje w izolacji); ▪ niska aktywność zawodowa osób starszych; ▪ słaba dostępność architektoniczna.
Proponowane wsparcie	▪ organizacja kursów, szkoleń i przedsięwzięć dla dorosłych o charakterze edukacyjnym i warsztatowym, zajęć integracyjno-szkoleniowych dla seniorów (kluby seniora);

	▪ kultywowanie lokalnej tradycji, obyczajów, rzemiosła i rękodzielnictwa, między innymi poprzez organizowanie kursów, szkoleń z tradycyjnych zawodów, kiermaszów; wydarzeń społeczno-kulturalnych, festiwali, warsztatów i innych inicjatywy związanych z popularyzacją lokalnej kultury, tradycji i dziedzictwa; działania podejmowane przez Koła Gospodyń Wiejskich związane z popularyzacją lokalnej kultury, tradycji i dziedzictwa; wsparcie ginących zawodów; popularyzację twórców ludowych, rozwijanie i popularyzację folkloru, w tym zajęcia dla różnych grup wiekowych związanych z lokalną tradycją, wspieranie tworzenia oferty związanej z przekazywaniem tradycji, zwyczajów, rękodzieła i tradycyjnych produktów żywnościowych przez osoby starsze najmłodszemu pokoleniu mieszkańców Pogórza; rajdy, imprezy rekreacyjne dla mieszkańców i gości związane z popularyzacją lokalnej kultury, tradycji i dziedzictwa; ▪ poprawa stanu infrastruktury społecznej, między innymi przez remonty i doposażenie wiejskich świetlic, miejsc zebrań mieszkańców, siedzib ośrodków kultury, bazy rekreacyjno-sportowej; ▪ przygotowanie osób, które mogą podjąć się opieki wytchnieniowej; ▪ dofinansowanie akcji podnoszących świadomość i tożsamość lokalną mieszkańców oraz działań aktywizujących mieszkańców obszaru LGD służących zwalczaniu wszelkiej dyskryminacji i wspomaganie osób w trudnym położeniu, w szczególności wszystkich grup i społeczności defaworyzowanych.
Przedsięwzięcia o szczególnym znaczeniu dla wskazanej grupy	▪ Skarby Pogórza - rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza; ▪ Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami; ▪ Poprawa mobilności i bezpieczeństwa, w tym z wykorzystaniem zielonej energii; ▪ Rozwiązania cyfrowe zapewniające dostęp do usług dla mieszkańców; ▪ Rozwijanie usług w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych; ▪ Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji;
Ludzie młodzi (do 25 roku życia)	
Problemy	▪ dominującą forma spędzania wolnego czasu jest zatopienie się w przestrzeni wirtualnej i social-mediach; ▪ duża podatność na opinie innych, nieradzenie sobie z krytyką, nękanie i zastraszanie; ▪ depresja, problemy w szkole, presja rówieśnicza, zaburzenia w odżywianiu; ▪ łatwy dostęp do używek, środków psychotropowych, środków, które pozornie mają zwiększać koncentrację i ułatwiać uczenie się; ▪ stale rosnąca migracja osób młodych wymaga poprawy jakości życia dla dzieci i młodzieży oraz dostępu do dobrej oferty edukacyjnej i nowoczesnego rynku pracy; ▪ niewystarczająca, różnorodna oferta zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży; ▪ konieczne jest poszerzenie oferty zajęć rozwijających potencjały dzieci, gdyż jest to jeden z elementów przekładających się na decyzje młodych ludzi o pozostaniu w rodzinnych miejscowościach i zakładaniu tu rodzin.

Proponowane wsparcie	▪ rozwój miejsc pracy dedykowanych dla przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji; ▪ zajęcia rozwijające dla dzieci i młodzieży; ▪ zajęcia, warsztaty edukacyjne i wspierające dzieci i młodzież; ▪ zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne (w tym trening umiejętności społecznych); ▪ zajęcia sportowo-społeczno-kulturalne; ▪ wspieranie rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw, które zapewnią zatrudnienie osobom z grup w niekorzystnej sytuacji; ▪ poprawa stanu infrastruktury społecznej, między innymi przez remonty i doposażenie wiejskich świetlic, miejsc spotkań, siedzib ośrodków kultury, bazy rekreacyjno-sportowej; ▪ akcje podnoszące świadomość i tożsamość lokalną młodych mieszkańców oraz działania aktywizujące mieszkańców obszaru LGD służące zwalczaniu wszelkiej dyskryminacji oraz wspomaganie osób w trudnym położeniu, w szczególności wszystkich grup i społeczności defaworyzowanych.
Przedsięwzięcia o szczególnym znaczeniu dla wskazanej grupy	▪ Tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży; ▪ Wzmacnianie świadomości społecznej i obywatelskiej poprzez aktywizację lokalnych liderów i organizacji pozarządowych; ▪ Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego; ▪ Innowacyjne Pogórze – tworzenie nowych przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy potrzeb i potencjału LSR oraz warsztatów ze społecznością lokalną

Planuje się wykorzystać następujące kanały komunikacji:

- strona internetowa i media społecznościowe LGD;
- strony internetowe gmin tworzących LGD;
- media lokalne/regionalne;
- punkt konsultacyjny (biura LGD);
- spotkania, warsztaty;
- badania opinii, ankiety.

W odniesieniu do zdefiniowanych grup – ważnych z punktu widzenia wdrażania LSR - zastosuje się specyficzne i dedykowane dla danej grupy kanały i narzędzia komunikacji.

Tabela 11. Specyficzne narzędzia i możliwe sposoby docierania do różnych grup odbiorców w zależności od specyfiki danej grupy

Grupa docelowa	Narzędzia i kanały komunikacji
Kobiety (osoby w niekorzystnej sytuacji)	Informacje przekazywane przez KGW i inne pozarządowe organizacje zrzeszające kobiety; Media lokalne/regionalne; Wykorzystanie strony internetowej LGD i/lub gmin z obszaru LGD lub mediów społecznościowych LGD;

	Punkt konsultacyjny (biura LGD).
Osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunowie (PS WPR) (osoby w niekorzystnej sytuacji)	Informacje przekazywane do ośrodków opieki społecznej; Media lokalne/regionalne; Wykorzystanie strony internetowej LGD i/lub gmin z obszaru LGD lub mediów społecznościowych LGD; Punkt konsultacyjny (biura LGD).
Seniorzy (osoby powyżej 60 roku życia)	Informacje przekazywane do ośrodków opieki społecznej; Media lokalne/regionalne; Wykorzystanie strony internetowej LGD i/lub gmin z obszaru LGD lub mediów społecznościowych LGD; Punkt konsultacyjny (biura LGD).
Ludzie młodzi (do 25 roku życia)	Informacje przekazywane do miejsc gromadzenia się młodych ludzi (bibliotek / ośrodków kultury); Media lokalne/regionalne; Wykorzystanie strony internetowej LGD i/lub gmin z obszaru LGD lub mediów społecznościowych LGD; Informacje przekazywane do szkół podstawowych i średnich na terenie gminy; Punkt konsultacyjny (biura LGD).

Źródło: opracowanie własne

4.3. Powiązania działań podejmowanych przez LGD z działaniami podejmowanymi w ramach pozostałych instrumentów terytorialnych

Na potrzeby kolejnego rozdziału (podrozdział 5.1. „Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym") przeprowadzono analizę zgodności celów LSR z planami rozwojowymi poszczególnych samorządów (strategiami rozwoju gmin z obszaru), która potwierdziła spójność kierunków rozwoju, a w wielu obszarach także ich komplementarność na terenie gmin tworzących obecną Lokalną Grupę Działania. W przypadku gmin planowane działania koncentrują się na rozbudowie infrastruktury. Cele LSR mają przede wszystkim charakter społeczny – koncentrują się na mieszkańcach (inkluzywność i aktywizacja społeczna) oraz aktywizacji gospodarczej. We wspomnianym rozdziale, w układzie tabelarycznym, wskazano także na zgodność celów opracowywanej LSR z celami opracowywanej obecnie Strategii ZIT dla Aglomeracji Tarnowskiej.

Osiem gmin Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała (czyli wszystkie poza gminą Gromnik) będzie realizowało działania w ramach ZIT Aglomeracji Tarnowskiej. Przygotowując strategię LGD wzięto pod uwagę, iż część ważnych dla obszaru projektów będzie realizowana z wykorzystaniem instrumentu ZIT. Jednocześnie działania wdrażane w ramach różnych instrumentów terytorialnych mają charakter komplementarny i wzajemnie się uzupełniają, natomiast te same działania nie będą realizowane z dwóch różnych instrumentów, a co za tym idzie nie zachodzi tutaj ryzyko podwójnego finansowania tych samych projektów.

LGD wesprze zarówno lokalne, jak i ponadlokalne inicjatywy, szczególnie uwzględniając realizację na swoim obszarze Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych poprzez prowadzenie stałej **analizy potrzeb mieszkańców obszarów wiejskich** oraz **działania informacyjne i promocyjne.**

Mając na uwadze, że Strategia ZIT jest w trakcie opracowywania – przewidywalny termin jej przyjęcia to III kwartał 2023 r. w pracach nad LSR oparto się o wstępny projekt (wersja z końca kwietnia 2023 roku) oraz wytyczne

wynikające z Programu Regionalnego na lata 2021-2027 (załącznik pn. „Instrumenty terytorialne w ramach programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027"). Potencjalne obszary wsparcia realizowane w ramach instrumentu ZIT będą się koncentrować wokół celów szczegółowych od 2 do 4 Programu FEM 2021-2027. Projekty zgłaszane przez ZIT w ramach celu 5 będą wybierane w trybie konkursowym, a wewnętrzne ustalenia pomiędzy samorządami tworzącymi ZIT Aglomeracji Tarnowskiej, a Zarządem Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała zagwarantują, że te same projekty (dotyczące tożsamego zakresu i zgłaszane przez ten sam samorząd) z zakresu turystyki i kultury nie będą się powielały pomiędzy oboma instrumentami terytorialnymi.

Na moment przygotowania Strategii LGD wiadomo (kwiecień 2023), że partnerzy ze Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska dokonali wyboru 6 obszarów wsparcia, które korespondują z celami szczegółowymi dokumentu „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027" oraz wpisują się we wspólne cele rozwoju:

Tabela 12. Powiązania pomiędzy instrumentem ZIT dla obszaru a działaniami podejmowanymi przez LGD w ramach opracowywanej LSR

Lp.	Cel oraz zakres planowanego projektu	Tytuł projektu i przewidywana wartość dofinansowania	Komplementarność z celem LSR
1.	Cel szczegółowy 2(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	Rozwój gospodarki wodno-kanalizacyjnej na terenie Aglomeracji Tarnowskiej (6 959 513,00 €)	C.2. DOBRZE ŻYJ - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru
2.	Cel szczegółowy 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	Modernizacja systemu gospodarki odpadami Aglomeracji Tarnowskiej (9 568 166,00 €)	C.2. DOBRZE ŻYJ - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru
3.	Cel szczegółowy 2(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjne	Rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej na terenie Aglomeracji Tarnowskiej (11 206 141,50 €)	C.2. DOBRZE ŻYJ - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru
4.	Cel szczegółowy 4(k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki	Zwiększenie dostępu do usług społecznych na terenie Aglomeracji Tarnowskiej (7 840 675,00 €)	C.3. WSPÓŁDZIAŁAJ - włączenie społeczne osób w gorszym położeniu oraz wzmacnianie kapitału

	skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej		społecznego obszaru LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska, wersja kwiecień 2023

5. Spójność, komplementarność i synergia

5.1. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym

Cele rozwojowe i obszary wsparcia definiowane w „Lokalnej Strategii Rozwoju dla Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała na lata 2023-2027" są w pełni zgodne z krajowymi dokumentami istotnymi z punktu widzenia konstruowania strategii LGD, tj. „Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030" oraz – co oczywiste – z „Planem Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027". Zgodności te wykazano w tabeli poniżej.

Natomiast z punktu widzenia regionalnego i subregionalnego istotne jest to, że opracowana Strategia wpisuje się w wizję rozwoju zawartą w najważniejszym regionalnym dokumencie strategicznym jakim jest „Strategia Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030", a także w wybrane priorytety wynikające z operacyjnego dokumentu służącego wdrożeniu polityki spójności na poziomie regionu, jakim są „Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027". Cele są także zbieżne ze „Strategią zrównoważonego rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2020-2030". Zbadano także powiązania z innym instrumentem terytorialnym operującym na tym obszarze jakim jest „Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych - Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska" – w tym przypadku pokazano jak mocno oba dokumenty wzajemnie się uzupełniają i wzmacniają, tworząc wspólnie silne podstawy rozwoju obszaru współpracujących ze sobą gmin południowej części obszaru powiatu tarnowskiego.

Co istotne projekty realizowane w ramach ZIT i RLKS **nie będą się nakładać na siebie, zatem nie istnieje ryzyko podwójnego finansowania tych samych działań.** Dokonano także przeglądu dokumentów strategicznych poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD potwierdzając, iż tworzą one synergicznie powiązaną całość, która układa się we wspólną wizję rozwoju opartą z jednej strony na endogenicznych potencjałach obszaru, z drugiej na dążeniu do systematycznego podnoszenia jakości życia mieszańców tego obszaru. Z uwagi na ograniczenia objętości niniejszego dokumentu zrezygnowano z prezentacji szczegółowej analizy w tym zakresie.

Poniżej zaprezentowano podstawowy wymiar komplementarności celów LGD na poziomie krajowym, regionalnym oraz lokalnym.

Tabela 13. Zgodność pierwszego celu strategicznego: „Doświadczaj - wykorzystanie walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych Pogórza dla tworzenia markowego produktu turystycznego" z podstawowymi dokumentami strategicznymi poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego

Cel LSR	**C.1. DOŚWIADCZAJ - wykorzystanie walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych Pogórza dla tworzenia markowego produktu turystycznego**
Przedsięwzięcia	P.1.1 Rozwój oferty turystycznej Pogórza P.1.2 Skarby Pogórza - rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza P.1.3 Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego P.1.4 Rozwój przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. Cel szczegółowy: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. Cel operacyjny: 2.1.3. Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego (działanie: promocja turystyczna mająca na celu wzrost atrakcyjności turystycznej obszarów o wysokich walorach kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych) oraz 2.2.3. Wsparcie dla lokalizacji inwestycji zewnętrznych (działanie: wzmacnianie wsparcia marketingowego na poziomie regionalnym, w tym marketingu terytorialnego).
Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	Cel strategiczny 8. Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa, w tym: CS.8.P.4. - Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.
Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030)	**Obszar:** Gospodarka Cel szczegółowy: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka Kierunki działań: Konkurencyjność i przedsiębiorczość oraz Turystyka **Obszar:** Zarządzanie strategiczne rozwojem Cel szczegółowy: System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020-2030 Kierunki działań: Współpraca i partnerstwo
Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027	**Cel polityki 4.** Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych. **4(vi)** wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych, w tym: Rozwój i promocja oferty turystycznej: budowa, rozbudowa i promocja produktów turystycznych, np. turystycznych szlaków tematycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu).
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2020-2030	**Cel strategiczny III:** Zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych. **Cel szczegółowy:** III.4 Realizacja spójnej, atrakcyjnej i dostępnej oferty spędzania czasu wolnego (w tym m.in. działania: aktywna promocja walorów turystycznych, krajobrazowych, kulturowych i rekreacyjnych powiatu (Ryglice, Ciężkowice – marki miejsca). **Cel strategiczny V:** Wzrost efektywności i jakości administracji samorządowej w powiecie.

	Cel szczegółowy: V.1 Rozwój współpracy samorządowej i międzysektorowej (w tym działania: współpraca pomiędzy JST w zakresie realizacji zadań publicznych, szczególnie w obszarze: edukacji, opieki i pomocy społecznej, kultury, turystyki, rekreacji).
Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych - Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska	**Cel 2.** Rozwój zmierzający do zeroemisyjności, zasobooszczędności i gospodarki obiegu zamkniętego. Kierunki działań: Rozwój i sieciowanie infrastruktury oraz oferty turystycznej.

Źródło: opracowanie własne

Wszystkie **cztery przedsięwzięcia** zdefiniowane w ramach tego celu wykazują **pełną, wewnętrzną komplementarność i synergię.**

Pierwsze z nich („Rozwój oferty turystycznej Pogórza") przewiduje realizację działań związanych z budową, rozbudową, przebudową i remontem ogólnodostępnych obiektów turystycznych oraz stref aktywności turystycznej skoncentrowanych wokół atrakcji turystycznych wynikających z posiadanych walorów krajobrazowych, przyrodniczych i środowiskowych. Działania te – realizowane najczęściej przez samorządy i organizacje pozarządowe – przyczyniać się będą do wzmocnienia produktu turystycznego, a co za tym idzie będą zwiększały rozpoznawalność obszaru LGD i zwiększały zainteresowanie spędzaniem tutaj czasu przez osoby spoza obszaru – tworząc tym samym warunki do rozwoju działalności gospodarczej opartej o szeroko rozumiany przemysł czasu wolnego.

Drugie z przedsięwzięć („Skarby Pogórza - rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza") kłaść będzie nacisk na promocję, a w konsekwencji lepszą rozpoznawalność obszaru, co przekładać się będzie na wzrost liczby osób odwiedzających obszar w celach turystycznych. Także w ramach tego przedsięwzięcia realizowanych będzie szereg projektów, których celem będzie promowanie obszaru, popularyzacja lokalnej kultury, tradycji i dziedzictwa dla szerokiego grona odbiorców.

Trzecie i czwarte przedsięwzięcie jest – jak wskazuje nazwa przedsięwzięć – dedykowane przedsiębiorcom. Logika zawartych tutaj interwencji jest następująca – im atrakcyjniejszy turystycznie i lepiej wypromowany będzie obszar LGD, tym przyciągnie więcej turystów i gości, którzy wymagać będą obsługi, wyżywienia, dowiezienia, zapewniania im szeregu rozrywek i szeroko rozumianej oferty spędzania czasu wolnego. Realizacja tych działań – na gruncie istniejących i powstających atrakcji turystycznych – winna być domeną przedsiębiorców. Wsparcie rozwoju firm z sektora okołoturystycznego będzie realizowane właśnie w ramach tego przedsięwzięcia. Założono, że do branży turystycznej i przemysłu czasu wolnego należą (Według sekcji PKD 2025): **usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi** (Sekcja I: działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi); **działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją** (Sekcja S: działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją – **z wykluczeniem Działu 92: działalność związana z grami hazardowymi**); **branża turystyczna** (Sekcja O: działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, **sklasyfikowana w Dziale 79: działalność organizatorów turystyki, agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane**); **branża beauty & spa** sklasyfikowana pod kodami PKD: 96.21.Z; 96.22.Z; 96.23.Z.

Jednocześnie wzrost jakości i liczby dostępnych komercyjnych usług czasu wolnego będzie napędzał rozwój ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i czynił działania związane z generowaniem nowego produktu i jego

jeszcze lepszym wypromowaniem tym bardziej pożądanymi i sensownymi. Jak zatem wykazano przedsięwzięcia te wykazują się pełną synergią i co więcej pozytywnie na siebie oddziałują i to w obu kierunkach.

Powyżej zarysowane podejście bardzo mocno integruje i wiąże poszczególne sektory nie tylko zachęcając je do wzajemnego „widzenia siebie" i podejmowanych przez siebie działań, ale także zachęca do permanentnej współpracy w celu budowania wspólnego i spójnego produktu turystycznego, który będzie nie tylko wspólny dla kilku gmin z obszaru (vide idea funkcjonującego już w kilku gminach obszaru „Źródlanego Szlaku"), ale także który w różnych wymiarach będzie przenikał się pomiędzy działaniami samorządów, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców na wzór już podejmowanych działań (np. gmina buduje infrastrukturę związaną z wodolecznictwem i metodą Kneippa, organizacje pozarządowe rozwijają szereg produktów turystycznych, kulinarnych i związanych np. z poszerzeniem oferty kultury, a przedsiębiorcy rozbudowują ofertę pobytową, gastronomiczną oraz usługową w zgodzie z uzgodnionymi i przyjętymi założeniami metody Kneippa), co zagwarantuje, iż oferowany produkt turystyczny będzie kompleksowy, a dzięki temu wypromowany i rozpoznawalny w skali co najmniej regionalnej, a miejscowej ludności i przedsiębiorcom przyniesie zwielokrotnione korzyści z efektu skali.

Tabela 14. Zgodność drugiego celu strategicznego: „Dobrze żyj - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru" z podstawowymi dokumentami strategicznymi poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego

Cel LSR	**C.2. DOBRZE ŻYJ - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru**
Przedsięwzięcia	P.2.1 Rozwój infrastruktury kultury P.2.2 Zachowanie i lepsze udostępnienie dziedzictwa kulturowego P.2.3 Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami P.2.4 Poprawa mobilności, w tym z wykorzystaniem zielonej energii P.2.5 Rozwiązania cyfrowe zapewniające dostęp do usług dla mieszkańców P.2.6 Innowacyjne Pogórze – tworzenie nowych przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska) P.2.7 Innowacyjne Pogórze – rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska)
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	**Cel 1.** Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Cel szczegółowy: Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. Cel operacyjny: 1.5.1. Infrastruktura transportowa (działanie: lepsze skomunikowanie głównie obszarów miejsko-wiejskich i wiejskich z miastami, jak również inwestycje zwiększające dostępność do usług publicznych wewnątrz jednostek administracyjnych; działania poprawiające dostępność przestrzeni, dóbr i usług). Cel szczegółowy: 1.5.4. Infrastruktura łączności elektronicznej (działania: kontynuacja wsparcia infrastrukturalnego i przedsięwzięć podnoszących jakość oraz dostępność usług publicznych na obszarach wiejskich). **Cel 2.** Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.

	Cel szczegółowy: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. Cel operacyjny 2.1.3. Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego (działania: a] promocja i kultywowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich oraz zwiększanie dostępu mieszkańców tych obszarów do dóbr i usług kultury, rozwijanie przemysłu kreatywnego oraz zwiększanie wykorzystania technik teleinformatycznych w dostępie do dóbr kultury; b] promocja turystyczna mająca na celu wzrost atrakcyjności turystycznej obszarów o wysokich walorach kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych. **Cel 3.** Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. Cel szczegółowy 3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych (działania: włączenie mieszkańców w proces oceny jakości życia i jakości usług publicznych, badania potrzeb oraz dostarczania usług publicznych lokalnie; koordynacja działań sąsiadujących JST w zakresie planowania i dostarczania usług, integracja ich świadczenia; adaptację dobrych praktyk w zakresie podnoszenia jakości i dostępności usług publicznych, w tym innowacyjnych sposobów świadczenia usług i uspołecznionych procesów monitoringu ich jakości).
Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	Cel strategiczny 8. Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa, w tym: CS.8.P.5. - Poprawa dostępu do usług transportu publicznego; CS.8.P.6. Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego; CS.8.P.7.Poprawa dostępu do usług komercyjnych; CS.8.P.10.Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich; CS 8.P.11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego.
Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”	**Obszar:** Małopolanie Cel szczegółowy: Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie. Kierunki działań: Kultura i dziedzictwo. **Obszar:** Gospodarka Cel szczegółowy: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka. Kierunki działań: Innowacyjność; Konkurencyjność i przedsiębiorczość; Cyfrowa Małopolska. **Obszar:** Zarządzanie strategiczne rozwojem Cel szczegółowy: System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030. Kierunki działań: Współpraca i partnerstwo. **Obszar:** Rozwój zrównoważony terytorialnie Cel szczegółowy: Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach.

	Kierunki działań: Rozwój obszarów wiejskich oraz Spójność wewnątrzregionalna i dostępność.
Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027	**Cel polityki 4.** Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych. **4(vi)** wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych, w tym: Rozwój infrastruktury instytucji kultury, w tym przedsięwzięcia infrastrukturalne w sektorze kultury ukierunkowane będą w szczególności na rozwijanie aktywności społecznej; wsparcie w zakresie dokumentowania, zachowywania i upowszechniania dziedzictwa niematerialnego; wsparcie obiektów, które mają charakter zabytkowy oraz konserwacja zabytków ruchomych; rozwój i udostępnianie szlaków kulturowych.
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2020-2030	**Cel strategiczny III:** Zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych. **Cel szczegółowy:** III.4 Realizacja spójnej, atrakcyjnej i dostępnej oferty spędzania czasu wolnego (w tym m.in. działania: aktywna promocja walorów turystycznych, krajobrazowych, kulturowych i rekreacyjnych powiatu (Ryglice, Ciężkowice – marki miejsca). **Cel strategiczny II:** Rozbudowa i modernizacja dostępności komunikacyjnej powiatu. **Cel szczegółowy:** II.2 Rozwój powiatowego i lokalnego układu drogowego (komunikacyjnego) (w tym: utworzenie spójnego systemu komunikacji aglomeracyjnej w Powiecie połączonego z centralnym ośrodkiem – Tarnowem) oraz II.3. Rozwój komunikacji elektronicznej na terenie powiatu (w tym: poszerzanie dostępu do Internetu na terenie powiatu oraz rozbudowa sieci szerokopasmowej na terenie powiatu z infrastrukturą towarzyszącą).
Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych - Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska	**Cel 1.** Rozwinięta infrastruktura społeczna oraz dostęp do wysokiej jakości usług. **Kierunki działań:** Likwidacja barier w dostępności do usług publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami. **Cel 2.** Rozwój zmierzający do zeroemisyjności, zasobooszczędności i gospodarki obiegu zamkniętego. Kierunki działań: Rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego wewnątrz aglomeracyjnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Źródło: Opracowanie własne

Przedsięwzięcia zdefiniowane w ramach drugiego celu LSR **wykazują pełną, wewnętrzną komplementarność i synergię**. Dotykają one zagadnień skierowanych głównie „do wewnątrz" obszaru, które mają sprawiać, iż obszar LGD będzie dobrym miejscem do życia dla obecnych i przyszłych mieszkańców. W tym znaczeniu wszystkie 7 przedsięwzięć ma z jednej strony, bazując na lokalnych potencjałach, wzmacniać lokalną kulturę, budować lokalną tożsamość, ale też dbając o dziedzictwo kulturowe wzmacniać rozpoznawalność obszaru (korelacja także z pierwszym celem strategii LGD), z drugiej strony w bardzo szerokim znaczeniu interwencje podejmowane w ramach tego przedsięwzięcia mają poprawiać dostęp do infrastruktury i usług publicznych – zarówno w wymiarze transportowym, cyfrowym, jak i poprzez podejmowanie szeregu działań dedykowanych osobom ze specjalnymi potrzebami, tak aby w żaden sposób nie czuły się wykluczone ze społeczeństwa i nie odczuwały żadnych trudności w równym korzystaniu ze wszelkich usług oferowanych na obszarze LGD. W ramach celu drugiego przedsiębiorcy z obszaru LGD, którzy będą chcieli rozwijać lub tworzyć nowe przedsiębiorstwa, będą mogli podejmować działania

w kluczowych dla obszaru branżach, związanych z budownictwem, OZE, ochroną środowiska, sklasyfikowanych w sekcji lub pod kodami PKD (Według PKD 2025):

- **Całej Sekcji F Budownictwo**
- **16.23.Z -** Produkcja pozostałych wyrobów stolarskich i ciesielskich dla budownictwa
- **77.32.Z -** Wynajem i dzierżawa maszyn i urządzeń budowlanych
- **33.14.Z -** Naprawa i konserwacja urządzeń elektrycznych
- **38.11.Z -** Zbieranie odpadów innych niż niebezpieczne
- **81.30.Z -** Działalność usługowa związana z zagospodarowaniem terenów zieleni
- **36.00.Z -** Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody
- **37.00.Z -** Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Działalność musi być sklasyfikowana wyłącznie w wyżej wymienionej sekcji lub kodach PKD, aby kwalifikowała się do wsparcia.

Zatem także w przypadku tego celu integrowane są działania różnych sektorów oraz wspierane jest współdziałanie zarówno podmiotów publicznych, organizacji pozarządowych, jak i przedsiębiorców w tworzeniu atrakcyjnej oferty usług publicznych, a także podnoszenia jakości życia poprzez zwiększanie dostępności (w najróżniejszych wymiarach) do tych usług, a także tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości w kluczowych dla obszaru branżach, niwelując dysproporcje rozwojowe pomiędzy większymi aglomeracjami, a ośrodkami peryferyjnymi.

Tabela 15. Zgodność trzeciego celu strategicznego: „Współdziałaj - włączenie społeczne osób w gorszym położeniu oraz wzmacnianie kapitału społecznego obszaru LGD" z podstawowymi dokumentami strategicznymi poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego

Cel LSR	**C.3. WSPÓŁDZIAŁAJ - włączenie społeczne osób w gorszym położeniu oraz wzmacnianie kapitału społecznego obszaru LGD**
Przedsięwzięcia	P.3.1 Tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży P.3.2 Rozwijanie usług w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych P.3.3 Wzmacnianie świadomości społecznej i obywatelskiej poprzez aktywizację lokalnych liderów i organizacji pozarządowych P.3.4 Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji P.3.5 Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie) – przeniesiono środki finansowe do przedsięwzięcia P.2.7 Innowacyjne Pogórze – rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska) P.3.6 Rozwój przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie) - przeniesiono środki finansowe do przedsięwzięcia P.2.7 Innowacyjne Pogórze – rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska)
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	**Cel 1.** Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Cel szczegółowy: 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.

	Cel operacyjny: 1.5.3. Infrastruktura społeczna (w tym działania poprawiające dostępność przestrzeni, dóbr i usług; zwiększenia dostępności usług dla osób starszych, osób z niepełnosprawnościami. **Cel 2.** Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. Cel szczegółowy: 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. Cel operacyjny: 2.1.3. Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego (w tym deinstytucjonalizacja usług opiekuńczych i zdrowotnych, w tym rozwój usług medycznych świadczonych w modelu telemedycznym; tworzenie warunków do rozwoju srebrnej gospodarki oraz ekonomii społecznej zakorzenionej lokalnie, a w szczególności przedsiębiorczości społecznej; zwiększanie partycypacji społecznej i wpływu obywateli (oraz organizacji pozarządowych) na życie i przestrzeń publiczną).
Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	Cel strategiczny 8. Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa, w tym: CS.8.P.6. Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego; CS.8.P.10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich; CS.8.P.11. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność.
Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”	**Obszar:** Małopolanie Cel szczegółowy: Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie. Kierunki działań: Małopolskie rodziny; Opieka zdrowotna; Edukacja; Rynek pracy. **Obszar:** Zarządzanie strategiczne rozwojem Cel szczegółowy: System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030. Kierunki działań: Współpraca i partnerstwo.
Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027	Cel polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych. **4 (iii)** wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach. **4 (h)** wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji. **4 (k)** zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.
Strategia Zrównoważonego	**Cel strategiczny III:** Zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych.

Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2020-2030	Cel szczegółowy: III.2 Zapewnienie mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości usług publicznych (w tym: prowadzenie polityki senioralnej – wsparcie osób starszych oraz ich rodzin oraz Powiatowy Program Działań na rzecz Dziecka i Rodziny). Cel szczegółowy: III.4 Realizacja spójnej, atrakcyjnej i dostępnej oferty spędzania czasu wolnego (w tym: spójna oferta spędzania czasu wolnego na terenie powiatu oraz rozwijanie współpracy powiatu, gmin i miasta Tarnowa w zakresie tworzenia kalendarza imprez (sportowych, rekreacyjnych, rozrywkowych).
Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych - Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska	**Cel 1.** Rozwinięta infrastruktura społeczna oraz dostęp do wysokiej jakości usług Kierunki działań: Rozwój infrastruktury oraz oferty dla osób w wieku senioralnym, wzmacniającej dostęp do opieki zdrowotnej, socjalnej, usług opiekuńczych oraz podtrzymującej aktywność i relacje społeczne. Zwiększenie dostępności do usług medycznych, w tym specjalistycznych wraz z rozbudową infrastruktury. Rozwój infrastruktury szkolno-przedszkolnej oraz oferty sportowej przyszkolnej wspierającej rozwój kompleksowej oferty edukacyjnej. Rozwój ponadlokalnej oferty edukacyjnej oraz zasobów kadrowych, w tym szkolnictwa zawodowego, wzmacniającej potencjał kształcenia i szans na rynku pracy. Rozwój infrastruktury oraz oferty dla osób w wieku 0-3, wspierającej aktywność ekonomiczną mieszkańców oraz podnoszącą jakość życia. Likwidacja barier w dostępności do usług publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Źródło: Opracowanie własne

Także w przypadku trzeciego z celów LGD cechuje się on **wysoką komplementarnością** zarówno z dokumentami strategicznymi, jak i wcześniej podejmowanymi już działaniami, a także charakteryzuje się wewnętrzną **synergią**. Definiowana ona jest głównie przez pryzmat włączenia społecznego osób w gorszym położeniu oraz wzmacnianiu kapitału społecznego obszaru LGD. Zaś nadrzędnym celem podejmowanych interwencji jest poprawa sytuacji osób w trudniejszym położeniu, a także aktywizacja społeczna, edukacyjna, zdrowotna i kulturalna mieszkańców obszaru LGD. Równie ważnym celem planowanych do podjęcia w ramach tego celu działań jest wzmocnienie warunków do tworzenia społeczeństwa obywatelskiego – aktywizacja lokalnych liderów, wzmacnianie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych, przygotowywanie ich do przejmowania części zadań publicznych od samorządów z obszaru.

W ramach tego celu w szczególny sposób interwencje **kierowane będą do grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR**: dzieci i młodzieży, osób starszych, kobiet, osób z niepełnosprawnością.

Placówki wsparcia dziennego dla dzieci, nazywane zwykle świetlicami środowiskowymi, mają pomagać w szczególności rodzinom napotykającym trudności w wypełnianiu obowiązków wychowawczych. Dotychczasowe doświadczenia LGD wskazują, iż efektywne działania podejmowane w tego typu placówkach wpływają na rozwój osobowości dzieci, ich postępy w nauce oraz kształtowanie relacji społecznych opartych na wzajemnej pomocy, współpracy i solidarności. Jednocześnie oferta i dostępność tych placówek na obszarze LGD jest ciągle zbyt mała.

Druga grupa objęta szczególnym zainteresowaniem w ramach wdrażanych przedsięwzięć to osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek. Jako działania uzupełniające przewidziano m.in. wsparcie opiekunów nieformalnych, tak aby zwiększyć dostępność usług zwianych z wspieraniem osób potrzebujących. Ważne jest, aby tego typu wsparcie miało charakter środowiskowy i personalny – było udzielane

lokalnie, w miejscu zamieszkania osoby potrzebującej, z uwzględnieniem jej stanu zdrowia i zdolności psychofizycznych.

Bardzo ważnym działaniem, które ma się przyczynić do włączenia społecznego osób w gorszym położeniu i poprawić ich sytuację będą przedsięwzięcia, które przygotują i zaktywizują lokalnych liderów i liderki do większej aktywności w podejmowaniu inicjatyw lokalnych nakierowanych na wsparcie osób w niekorzystnej sytuacji, a także szeroko rozumiane budowanie kapitału społecznego na obszarze LGD, co znacząco powinno podnieść jakość życia w gminach tworzących LGD.

Kolejne przedsięwzięcie to kompleksowe wsparcie osób będących w gorszym położeniu – zarówno poprzez rozwój infrastruktury, jak i działania aktywizacyjne.

Wartość dodana podejścia LEADER

Przyjęta filozofia pracy nad „Strategią" angażująca od samego początku wszystkie zainteresowane osoby i instytucje ze wszystkich gmin obszaru (zob. podrozdział „Partycypacja społeczna na etapie przygotowania LSR") przyniosła efekt nie tyko w postaci zaangażowania naprawdę dużej grupy interesariuszy, ale przede wszystkim wypracowania wspólnie i w bardzo zróżnicowanych oraz przekrojowych zespołach takich rozwiązań, które są zarówno oczekiwane przez lokalną społeczność, jak i dają realną szansę na dokonanie pozytywnej zmiany w efekcie ich wdrożenia. Dodatkowym aspektem było – szczególnie w pracy warsztatowej, ale także na etapie wypełniania ankiet na różnych etapach opracowywania dokumentu – danie uczestnikom procesu realnego poczucia sprawstwa. Ich opinie, ich oczekiwania, ich postulaty były poddawane szerokiej dyskusji i służyły budowaniu całego dokumentu – poczynając od wspólnej refleksji o wartościach obszaru, o tym co łączy lokalną społeczność, na jakich elementach warto budować wspólny rozwój, poprzez wspólne wypracowywanie celów, rodzajów przedsięwzięć, aż po wspólne planowanie alokacji, a także refleksję jakimi kryteriami powinno się kierować w trakcie przyszłego wyboru operacji. Dodatkowo zagwarantowało **to wielość perspektyw i dostosowanie proponowanych rozwiązań do różnych grup odbiorców docelowych**.

Podejście LEADER w praktyce

Wielość perspektyw pozwoliła na dostosowanie proponowanych rozwiązań do różnych potrzeb grup docelowych.

Wymiernym efektem tego podejścia było zaproponowanie takiej konstrukcji celów i przedsięwzięć, która dopuszcza w każdym z celów pełny katalog beneficjentów i wzajemną przenikalność zaproponowanych przedsięwzięć. Wydaje się to doskonałą emanacją idei LEADERa jaką jest **trójsektorowość** wyrażającą się we współpracy sektorów publicznego, gospodarczego i społecznego dla realizacji przyjętych celów. Podejście to – zdaniem osób i instytucji tworzących „Strategię" zagwarantuje w przyszłości osiąganie lepszych rezultatów – z punktu widzenia całego obszaru i większego wpływu na budowanie lokalnego kapitału społecznego, a w konsekwencji większego wpływu realizowanych operacji na rozwój obszaru objętego strategią LGD.

Sposób prowadzenia całego procesu strategicznego, rozciągnięcie go w czasie, wielość zastosowanych metod (ankiety, warsztaty, spotkania, informacje przekazywane z wykorzystaniem najróżniejszych kanałów komunikacji dostosowanych do percepcji danej grupy) zagwarantował, że każdy kto był zainteresowany wzięciem w nim udziału, miał realną możliwość wypowiedzenia się w całym procesie i gwarancję, że jego zdanie zostanie wysłuchane i wzięte pod uwagę. Zatem elastyczność, animacja i komunikacja były tymi elementami, które były dla nas ważne w pracy nad opracowaniem strategii.

Jesteśmy także przekonani, że takie podejście do procesu tworzenia polityki rozwoju obszaru LGD bardzo mocno przyczynia się do wzmacniania lokalnych liderów i tworzy lepsze podwaliny pod angażowanie wielu „aktorów" rozwoju lokalnego i współpracy międzygminnej na rzecz realizacji wspólnych celów rozwojowych. Dając tym samym możliwość holistycznego i zintegrowanego podejścia do rozwoju. Jest też zachętą – dzięki zaprezentowaniu spójnej wizji rozwoju - dla innych podmiotów (samorządów z obszaru LGD, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców) do sięgania po inne - niż środki z RLKS - źródeł finansowania projektów i działań, które będą komplementarne do priorytetów wskazanych w LSR i będą wzmacniały przyjętą ścieżkę rozwoju.

Dobór zakresów wsparcia

Dobór zakresów wsparcia wynika z **pogłębionej diagnozy obszaru**. Część przedsięwzięć (wszystkie w celu pierwszym i część w celu drugim) jest budowana na potencjałach i silnych stronach obszaru LGD, co gwarantuje zarówno adekwatność proponowanych działań, jak i duże zainteresowanie ich wdrażaniem, daje też gwarancję pozytywnego wpływu na sytuację społeczno-ekonomiczną obszaru i poprawę warunków do życia (np. dzięki nowym źródłom zarobku) dla jego mieszkańców. Pozostałe przedsięwzięcia (w celu drugim i wszystkie w celu trzecim) oparte są głównie na deficytach i potrzebach mieszkańców. Wszystkie one wypracowane są w sposób oddolny i wynikają zarówno z analizy danych zastanych, jak i aspiracji mieszkańców oraz obiektywnych barier rozwojowych.

Taki dobór celów i przedsięwzięć daje największą gwarancję wykorzystania zarówno silnych stron obszaru – szczególnie w zakresie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, turystycznych i kulturowych, jak i odpowiadania na deficyty obszaru w zakresie dostępności części usług, dostępności komunikacyjnej, potrzebę lepszej dbałości o jakość powietrza i wykorzystania rozwiązań proekologicznych, a przede wszystkim wykluczenia części grup społecznych, w tym szczególnie ludzi młodych, niesamodzielnych i starszych.

Ważne także było dla twórców strategii, aby tak konstruować cele i przedsięwzięcia, aby każdy z celów był dostępny (w sensie możliwości opracowania projektów) dla każdego sektora – publicznego, społecznego i gospodarczego i także ten element udało się wypracować w trakcie warsztatów, spotkań i konsultacji z szerokim gronem interesariuszy.

Wybór dostępnych źródeł finansowania

Na wstępie należy podkreślić, że opracowana strategia ma formułę wielofunduszową, co już „na wejściu" zwiększa wachlarz możliwych interwencji i ich źródeł finansowania.

Opracowana „Strategia Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała na lata 2023-2027" jako dokument planistyczny w bardzo precyzyjny sposób wskazuje priorytety jakie stawia przed sobą Stowarzyszenie i stanowi także swoistą „mapę drogową" do sięgania po inne dostępne środki. Potwierdzeniem prawdziwości tej tezy są doświadczenia obu tworzących obecne Stowarzyszenie podmiotów (LGD Dunajec Biała i Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju), które mają ogromne doświadczenie pozyskiwania w poprzedniej perspektywie finansowej dodatkowych środków, czy to w ramach poprzednich programów regionalnych, czy mniejszych grantów, jak FIO, środki norweskie i wiele innych, z który zrealizowano wiele ważnych dla regionu przedsięwzięć i

projektów wzmacniających zarówno same instytucje, jak i tworzących podwaliny rozwoju społeczno-ekonomicznego na obszarze obu działających poprzednio LGD. Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała podejmie - w obecnej perspektywie finansowej - starania o pozyskanie środków na inne projekty, niż wynikające z opracowanej LSR, a wpisujące się w strategię i komplementarne ze wskazaną ścieżką rozwoju. Będą one dotyczyły przede wszystkim takich obszarów tematycznych jak:

- promocja i rozwijanie produktów turystycznych (przewidywane źródła finansowania: FEM 2021-2027, programy dotacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, programy dotacyjne MKiDN, programy dotacyjne NCK);
- sieciowanie podmiotów z obszaru LGD (przewidywane źródła finansowania: FEM 2021-2027, programy dotacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego+);
- aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru objętego LSR (przewidywane źródła finansowania: FEM 2021-2027, dotacyjne MRiPS).

Analizując proces diagnozowania obszaru i wyboru, który zakładał w pierwszym kroku wskazanie szerokiego katalogu obszarów tematycznych wynikających z potencjałów i potrzeb obszaru i jego mieszkańców, a następnie konieczność dokonania koncentracji w zaledwie trzech obszarach należy stwierdzić, iż fakt wskazania i wyboru tylko trzech obszarów nie przekreśla ważności pozostałych zdiagnozowanych zagadnień. Będą one realizowane z taką samą intensywnością, jak wskazane w strategii LGD, tyle że z innych źródeł finansowania, w szczególności innych osi priorytetowych „Funduszy Europejskich dla Małopolski" (w tym także w ramach zagwarantowanej Stowarzyszeniu Aglomeracja Tarnowska alokacji w ramach instrumentu ZIT), środków krajowych, środków własnych samorządów, a także grantów pozyskiwanych przez organizacje pozarządowe z różnych źródeł.

Także dla operacji wynikających ze wskazanych celów tematycznych Strategia LGD – nie będzie jedynym źródłem finansowania projektów. Szczególnie projekty infrastrukturalne, ale nie tylko, należy traktować jako część większych projektów czy systemowych działań wdrażanych po pierwsze przez lokalne samorządy z obszaru LGD, ale też inne organizacje, a także lokalnych przedsiębiorców. Tym ważniejsza jest komplementarność opracowanej Strategii LGD ze strategiami lokalnymi, które w szeregu obszarów tematycznych potwierdzają ich priorytetowy charakter (np. turystyka, dziedzictwo kulturowe, jakość i dostępność usług, dostępność komunikacyjna, jakość środowiska i ochrona przyrody, edukacja, usługi społeczne, szczególnie dla grup zagrożonych marginalizacją itd.). Jest to gwarancja, iż środki zapisane w Strategii LGD stanowić będą jedynie niewielką część środków przeznaczanych na realizację działań i projektów komplementarnych do tych zapisanych w dokumencie.

Przyjęty sposób wdrażania LSR

Z uwagi na wzajemną synergię, a czasem także współzależność pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami, planuje się wdrożyć wielozakresowe nabory wniosków o wsparcie (a co najmniej harmonizację zakresów tematycznych następujących po sobie naborów wniosków), tak aby obie strony (instytucje i organizacje pozarządowe versus przedsiębiorcy) dokładnie wiedzieli jakie plany inwestycji i działań mają pozostali „gracze" w tym procesie, tak aby świadomie nawiązywać do równolegle zgłaszanych propozycji, czy wręcz móc tworzyć współzależne pakiety (np. publiczna infrastruktura związana z produktem turystycznym i równolegle zgłaszana oferta działań na planowanej do rozbudowy infrastrukturze czy działania dla osób z grup potrzebujących wsparcia (dzieci, młodzieży, seniorów, po tym kiedy powstanie lub zostanie odnowiona infrastruktura, w której te zajęcia mogą być realizowane).

Dobór dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR

Metody wdrażania operacji były przedmiotem konsultacji z mieszkańcami, a także analizy wniosków z poprzednich okresów programowania, dlatego zdecydowano się wyłącznie **na tryb konkursowy**, Przyjęty sposób

wdrażania LSR wynika z dotychczasowego doświadczenia dwóch LGD (Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju oraz LGD Dunajec-Biała) we wdrażaniu strategii rozwoju lokalnego, analizy uwag i wniosków z procesu konsultacji:

- **konkurs** – w kontekście naboru wniosków o dofinansowanie to proces selekcji projektów, w którym instytucja zarządzająca lub pośrednicząca ogłasza nabór, określając jego warunki, zasady oraz terminy składania wniosków. Wnioskodawcy, tacy jak m.in. jednostki samorządowe, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe czy instytucje publiczne, mają możliwość ubiegania się o wsparcie finansowe na realizację projektów zgodnych z celami. Wnioski są oceniane pod kątem formalnym i merytorycznym, a najlepsze z nich otrzymują dofinansowanie na realizację działań.

Sposób wzmocnienia planowanych do osiągniecia efektów

Aby wzmocnić planowane do osiągnięcia efekty planuje się:

- **animować rozwój lokalny** - zwiększać kompetencje na poziomie lokalnym przede wszystkim w priorytetowych obszarach LSR tj. rozwoju turystycznym obszaru, działaniach związanych z ochroną środowiska i walką ze zmianami klimatu, włączeniem grup wykluczonych, a także wdrażaniem innowacji;
- współdziałać w ramach **Małopolskiej Sieci LGD;**
- **wzmacniać partnerstwo pomiędzy członkami LGD** w celu wspólnego, aktywnego uczestniczenia w kreowaniu polityki państwa oraz Unii Europejskiej wobec wsi i terenów wiejskich;
- **propagować zrównoważony rozwój obszarów wiejskich** z uwzględnieniem zarówno interesów gospodarczych mieszkańców, jak i wymogów ochrony dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego i przyrodniczego wsi;
- prowadzić **działania promocyjne** w zakresie podejścia „Leader"';
- prowadzić **działalność szkoleniową i edukacyjną** w zakresie wiedzy samorządowej i obywatelskiej środowisk wiejskich, w szczególności w kontekście zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich.

5.2. Partnerstwo – zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym

Wdrażanie przedsięwzięć na obszarze LSR nie ma szans powodzenia bez udanej współpracy pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym. W związku z tym określenie zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej, ograniczenia występowania konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, a także podstawą wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego.

Sposób integrowania różnych sektorów odbywać się będzie w trzech zintegrowanych wymiarach:

- **merytorycznym** – poprzez wspólne podejmowanie decyzji, rozwiązywanie problemów;
- **organizacyjnym** – polegającym na angażowaniu specyficznych i unikalnych zasobów oraz kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;
- **finansowym** – opierającym się na współudziale finansowym wszystkich partnerów poprzez zapewnienie wkładu własnego w realizację określonych przedsięwzięć.

Partnerstwo trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego opiera się na podstawowych zasadach stanowiących fundament wspólnych działań: **respektowanie własnych potrzeb, możliwości i dążenie do osiągnięcia kompromisu, przejrzystość podejmowanych działań oraz otwarty dialog z mieszkańcami.**

Praktyczny wymiar partnerstwa opisany jest w statucie (wersja z 8.03.2022 stanowiąca Załącznik do Uchwały nr 2/WZ/2022 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała), który powołuje ciało w postaci Rady Decyzyjnej wybieranej przez Walne Zebranie Członków (część IV statutu, artykuły od 35a do 35g), do wyłącznej właściwości której należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR opracowanej przez Stowarzyszenie oraz ustalanie kwoty wsparcia.

Rada Decyzyjna liczy od 9 do 31 osób, a w jej skład muszą wejść reprezentanci wszystkich gmin z obszaru LGD oraz muszą zostać zachowane określone parytety, potwierdzające równość poszczególnych sektorów. W skład Rady Decyzyjnej wchodzi co najmniej jeden przedstawiciel każdego z sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Żadna pojedyncza grupa interesu nie może kontrolować procesu podejmowania decyzji w Radzie Decyzyjnej.

Podsumowanie

Przekazania dotacji możliwe będzie też przy wsparciu doradczym beneficjentów przez Biura LGD i opieką w całym okresie realizacji i rozliczenia projektu.

Wdrażanie projektu na obszarze kilku gmin (na obszarze funkcjonalnym) pozwoli także na podejmowanie interwencji przekraczających obszar jednej gminy (np. w ramach projektów związanych ze świadczeniem wsparcia dla osób starszych i niesamodzielnych), co nie tylko przyczyni się do podniesienia dostępności tych usług, ale także pozwoli obniżyć ich koszty wdrażania (realizacja większego obszarowo projektu pozwala redukować koszty stałe). Bezsprzecznie wartością przyjętej filozofii wdrażania środków RLKS będzie także jak najszersze włączenie organizacji pozarządowych specjalizujących się w określonych obszarach działania i zachęcanie ich do realizacji przedsięwzięć, które na co dzień realizowane są przez podmioty publiczne. W pierwszej kolejności będzie to dotyczyło przedsięwzięć z zakresu wsparcia społecznego, ale także kultury, edukacji oraz rozwoju produktu turystycznego.

Przyjęte w LSR zakresy wsparcia wynikają z przeprowadzonej diagnozy oraz pogłębionego dialogu społecznego i w najbardziej efektywny sposób przyczyniają się do wzmacniania lokalnych potencjałów (walory przyrodnicze, krajobrazowe, turystyczne, kulturowe), a także odpowiadają na najważniejsze zdiagnozowane deficyty (zapaść demograficzną, odpływ mieszkańców obszaru, trudności w dostępie do usług, pozostawanie dużej grupy osób w trudniejszym położeniu bez realnego wsparcia).

Konstruując LSR po pierwsze zdecydowano się na wykorzystanie mechanizmu wielofunduszowego, co radykalnie zwiększyło możliwości realizacji projektów. Ponadto konstruując siatkę celów wzięto pod uwagę dostępność środków w ramach innych mechanizmach (np. ZIT czy IIT) i przyjęto takie priorytety w ramach RLKS, aby zmaksymalizować dopływ środków na obszar współpracujących ze sobą gmin z maksymalnie wielu różnych źródeł finansowania.

Przyjęty sposób wdrażania, w tym planowane nabory wniosków o wsparcie, harmonizacja zakresów tematycznych następujących po sobie naborów, tak aby efekty poszczególnych działań (także realizowanych przez różnych beneficjentów) mogły od siebie współzależeć i z siebie wynikać. Takie podejście gwarantuje najpełniejsze odpowiadanie na potrzeby potencjalnych beneficjentów, daje możliwość przenikania się i współzależności pomiędzy różnymi sektorami (efekt synergii), daje też możliwość zawiązywania partnerstw w celu efektywniejszej, szerszej i lepiej uspołecznionej realizacji projektów w środowisku lokalnym.

6. Cele i wskaźniki Lokalnej Strategii Rozwoju

6.1. Cele LSR i ich źródła finansowania

W rozdziale III i IV dokonano szczegółowej analizy problemowej oraz priorytetyzacji potencjałów i potrzeb rozwojowych obszaru wdrażania LSR oraz zdiagnozowano i scharakteryzowano grupy docelowe istotne dla realizacji LSR oraz ich potrzeby. W oparciu o te ustalenia – **w sposób partycypacyjny** – sformułowano najistotniejsze **wyzwania stojące przed LGD i wypracowano cele LSR.**

Obszar LGD boryka się z problemami horyzontalnymi dotykającymi wielu gmin w Małopolsce, zwłaszcza tych o rolniczym charakterze. Problemy te dotyczą **depopulacji, starzenia się społeczeństwa, rozpadu więzi rodzinnych, wykluczenia społecznego części mieszkańców i braku poczucia zaopiekowania się u osób potrzebujących wsparcia**, ciągle **zbyt małej innowacyjności** zarówno świadczonych usług, jak i innowacyjnych przedsiębiorstw. Ogromnym problemem są skutki zachodzących zmian klimatycznych oraz **jakość środowiska naturalnego.** Niewątpliwym wyzwaniem – przed jakim staje LGD jest także skuteczne funkcjonowanie Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała na obszarze, na którym dotychczas działały dwa LGD (Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju oraz LGD Dunajec-Biała), tak aby działania na całym obszarze obecnego LGD były synergiczne, inkluzywne i faktycznie budowały potencjał rozwojowy całego obszaru.

Jednocześnie obszar ma szereg potencjałów związanych chociażby z **walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, bogactwem zabytków, aktywnymi lokalnymi społecznościami** czy sporym doświadczeniem w relacji przedsięwzięć związanych z **efektywnością energetyczną**. Korelacja zasobów i potencjałów w zestawieniu z deficytami obszaru i potrzebami rozwojowymi, pozwoliła sformułować trzy kluczowe – dla nowej perspektywy finansowej LGD – cele strategiczne. Ich koncentracja do zaledwie trzech celów jest wyrazem podejścia zintegrowanego, które umożliwia skupienie się na kwestiach najistotniejszych i pozwala osiągnąć najlepsze efekty w relacji do relatywnie niewielkich środków, którymi dysponuje LGD, szczególnie w kontekście wyzwań z jakimi mierzy się obszar współpracujących ze sobą gmin.

Warto też zwrócić uwagę, iż **meta celem**, który legł u podstaw myślenia o nowej strategii i formułowaniu jej celów było **odpowiadanie na zdiagnozowane potrzeby mieszkańców**. A poprzez aktywizację społeczno-ekonomiczną obszaru - poprawa jakości życia mieszkańców na obszarze, na którym swoją działalność prowadzi Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała.

Cele strategiczne LSR sformułowano w sposób następujący:

DOŚWIADCZAJ - wykorzystanie walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych Pogórza dla tworzenia markowego produktu turystycznego

DOBRZE ŻYJ - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru

WSPÓŁDZIAŁAJ - włączenie społeczne osób w gorszym położeniu oraz wzmacnianie kapitału społecznego obszaru LGD

6.1.1. Cel pierwszy: DOŚWIADCZAJ - wykorzystanie walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych Pogórza dla tworzenia markowego produktu turystycznego

Cel, w całości oparty na potencjałach obszaru – przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych, związanych z produktem lokalnym, już posiadanej infrastrukturze turystyczno-rekreacyjnej, wypracowanej marce i ludziach, którzy nie tylko widzą i doceniają swoje zasoby, ale po wielokroć pokazali, że potrafią je twórczo wykorzystywać. Rezerwat przyrody „Skamieniałe Miasto" (Ciężkowice), dwie instytucje pielęgnujące i twórczo rozwijające spuściznę dwóch największych polskich muzyków – Ignacego Jana Paderewskiego (Kąśna Dolna) i Krzysztofa Pendereckiego (Lusławice), dynamicznie rozwijające się pogórzańskie winnice, znane polskie sanktuarium (Tuchów), tradycje pszczelarskie, unikatowe cmentarze I wojny światowej – niezwykła pamiątka i przestroga przed ciągle doświadczaną nienawiścią ludzi i narodów, rozwijająca się marka „Źródlanego szlaku" i wykuwające się z wolna ciężkowickie uzdrowisko, centra edukacji ekologicznej, wieże widokowe i ścieżka w koronach drzew, a nade wszystko ludzie, którzy chcą to pokazać innym, chcą podzielić się swoim dziedzictwem i swoją dumą, ale chcą także dzięki posiadanym zasobom tworzyć nowe firmy, rozwijać już istniejące i wzmacniać lokalny rynek pracy. Jednym słowem na bazie posiadanych walorów tworzyć dla siebie dobre miejsce do życia, pracy i osobistego rozwoju.

W poniższej matrycy zarysowano logikę towarzyszącą dochodzeniu do sformułowania pierwszego celu strategii poczynając od potencjałów, przez zdiagnozowane problemy, aż do wyzwań, które legły u podstaw sfomułowania ostatecznego brzmienia celu.

Tabela 16. Zintegrowane podejście do formułowania celu pierwszego

Problemy	Potencjały/zasoby	Wyzwania	Cel
Zbyt mała oferta turystyczna. Za mało działań przyczyniających się do rozwoju oferty turystycznej. Brak rozpoznawalnego produktu turystycznego w skali całego obszaru. Oferta turystyczna i zaplecze turystyczne niezachęcające do dłuższych pobytów. Sezonowość oferty. Słaba dostępność infrastruktury i usług dla osób ze szczególnymi potrzebami. Słaba dostępność usług w branży turystycznej i przemyśle czasu wolnego	Walory turystyczne Pogórza Ciężkowicko-Rożnowskiego. Źródlany szlak – markowy produkt Pogórza Potencjał kultury wysokiej o zasięgu ponadregionalnym. Bogate zasoby kulturowe i historyczne, które dają szanse na rozwój turystyki (także pielgrzymkowej). Prężnie działające KGW i OSP, inne organizacje lokalne tworzące ciekawą ofertę dla turystów i odwiedzających. Duża przedsiębiorczość mieszkańców. Kultywowanie tradycji, budowanie tożsamości lokalnej.	Rozwój przedsiębiorczości w branży turystycznej i przemyśle czasu wolnego. Podnoszenie kwalifikacji pracowników w branży turystycznej i okołoturystycznej. Poprawa oferty spędzania czasu wolnego dla turystów i mieszkańców. Poprawa dostępu do infrastruktury turystycznej. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla budowania atrakcyjnego produktu lokalnego. Angażowanie mieszkańców w tworzenie atrakcji (oferta, wydarzenia) dla turystów.	DOŚWIADCZAJ - wykorzystanie walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych Pogórza dla tworzenia markowego produktu turystycznego

(w szczególności beauty&spa, gastronomia). Obawa przed zakładaniem działalności gospodarczej w branży turystycznej i przemyśle czasu wolnego (koszty pracy, przekonania postcovidowe, wojna na Ukrainie). Mała liczba osób przygotowanych do obsługi gości. Mało zróżnicowana oferta spędzania wolnego czasu przez turystów i mieszkańców. Konieczność modernizacji obiektów kultury, turystyki i zabytków.	Rozwój winiarstwa i enoturystyki.		

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki diagnozy, ankiet, warsztatów i spotkań z mieszkańcami

W konsekwencji w ramach celu wskazano 4 przedsięwzięcia, w tym jedno finansowane ze środków FEM (EFRR) oraz trzy finansowane ze środków PS WPR (EFRROW), które wspierają szeroko rozumiany przemysł czasu wolnego, jako ofertę dla turystów, którzy odwiedzą obszar LGD, a korzystając z usług i oferty dostępnej na miejscu przyczynia się do rozwoju społeczno-ekonomicznego obszaru LGD.

Tabela 17. Przedsięwzięcia w ramach celu pierwszego wraz z ich źródłem finansowania

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach Celu 1: Doświadczaj	Grupy docelowe	Potencjalni wnioskodawcy	Sposób realizacji
1 190 553,00 (EFRR)	P.1.1 Rozwój oferty turystycznej Pogórza	Osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR; Osoby fizyczne, które nie są zamieszkałe na obszarze LSR (turyści/przyjezdni);	Instytucje kultury, Jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, Jednostki Samorządu Terytorialnego, Organizacje pozarządowe, Podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych	Konkurs

			jednostek samorządu terytorialnego	
500 000,00 (EFRROW)	P.1.2 Skarby Pogórza - rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza	Osoby fizyczne, które nie są zamieszkałe na obszarze LSR (turyści/przyjezdni); osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR;	JST, samorządowe instytucje kultury, NGO	Konkurs
75 000,00 (EFRROW)	P.1.3 Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego	Osoby fizyczne zameldowane na obszarze LSR zamierzające prowadzić działalność gospodarczą, w szczególności kobiety, osoby z niepełnosprawnością;	Osoby fizyczne zameldowane na obszarze LSR zamierzające prowadzić działalność gospodarczą	Konkurs
150 000,00 (EFRROW)	P.1.4 Rozwój przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego	Przedsiębiorcy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą na obszarze LSR	Przedsiębiorcy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą na obszarze LSR	Konkurs

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki diagnozy, ankiet, warsztatów i spotkań z mieszkańcami

Należy się spodziewać, iż projekty składane w poszczególnych przedsięwzięciach dotyczyć będą takich zagadnień jak:

- **w ramach przedsięwzięcia: „Rozwój oferty turystycznej Pogórza" m.in.:**
  - rozwijania ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej,
  - rozwijania publicznych elementów małej architektury przy szlakach i atrakcjach turystycznych,
  - tworzenie produktów turystycznych, które przyczynią się do dywersyfikacji i ukierunkowania strumienia ruchu turystycznego w regionie,
    Produkt turystyczny rozumiany jest jako dobra i usługi nabywane przez konsumenta w związku z wyjazdem ze stałego miejsca zamieszkania; miejsca; atrakcje turystyczne; możliwości spędzania czasu wolnego na danym terenie; infrastruktura.
  - budowy, rozbudowy i przebudowy wielofunkcyjnych obiektów turystycznych oraz stref aktywności.
- **w ramach przedsięwzięcia: „Skarby Pogórza - rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza" będą realizowane operacje z zakresu ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi (z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych) m.in.:**
  - wydarzenia społeczno-kulturalne, festiwale, warsztaty i inne inicjatywy związane z popularyzacją lokalnej kultury, tradycji i dziedzictwa,
  - działania podejmowane przez Koła Gospodyń Wiejskich związane z popularyzacją lokalnej kultury, tradycji i dziedzictwa,
  - wsparcie ginących zawodów,
  - popularyzacja twórców ludowych, rozwijanie i popularyzacja folkloru, w tym zajęcia dla różnych grup wiekowych związanych z lokalną tradycją,
  - wspieranie tworzenia oferty związanej z przekazywaniem tradycji, zwyczajów, rękodzieła i tradycyjnych produktów żywnościowych przez osoby starsze najmłodszemu pokoleniu mieszkańców Pogórza,

- rajdy, imprezy rekreacyjne dla mieszkańców i gości związane z popularyzacją lokalnej kultury, tradycji i dziedzictwa.

- **w ramach przedsięwzięcia: „Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego”:** wspieranie powstawania nowych działalności gospodarczych związanych bezpośrednio z branżą tzw. przemysłu czasu wolnego poczynając od firm z branży turystyczno-rekreacyjnej, przez gastronomię, podmioty zajmujące się oferowaniem miejsc noclegowych, aż po branżę beauty & spa. Założono, że do branży turystycznej i przemysłu czasu wolnego należą (Według sekcji PKD 2025): **usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi** (Sekcja I: działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi); **działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją** (Sekcja S: działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją – **z wykluczeniem Działu 92: działalność związana z grami hazardowymi**); **branża turystyczna** (Sekcja O: działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca **sklasyfikowana w Dziale 79: działalność organizatorów turystyki, agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane**); **branża beauty & spa** sklasyfikowana pod kodami PKD: 96.21.Z; 96.22.Z; 96.23.Z
- **w ramach przedsięwzięcia: „Rozwój przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego”:** wspieranie rozwijania działalności gospodarczej związanej bezpośrednio z branżą tzw. przemysłu czasu wolnego poczynając od firm z branży turystyczno-rekreacyjnej, przez gastronomię, podmioty zajmujące się oferowaniem miejsc noclegowych, aż po branżę beauty & spa. Założono, że do branży turystycznej i przemysłu czasu wolnego należą (Według sekcji PKD 2025): **usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi** (Sekcja I: działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi); **działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją** (Sekcja S: działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją – **z wykluczeniem Działu 92: działalność związana z grami hazardowymi**); **branża turystyczna** (Sekcja O: działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca **sklasyfikowana w Dziale 79: działalność organizatorów turystyki, agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane**); **branża beauty & spa** sklasyfikowana pod kodami PKD: 96.21.Z; 96.22.Z; 96.23.Z.

6.1.2. Cel drugi: DOBRZE ŻYJ - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru

Zasadniczą ideą celu drugiego jest stwarzanie lepszych warunków do życia mieszkańcom obszaru, zarówno poprzez poprawę jakości, jak i dostępności szeregu usług, a w konsekwencji niwelowanie różnic rozwojowych pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Ostatecznym efektem podejmowanych działań powinno być stworzenie takich warunków do życia, by powstrzymać silnie obecne na tym obszarze zjawisko depopulacji wynikające zarówno z obserwowanej tendencji spadku urodzeń, jak i przede wszystkim bardzo silnych trendów migracyjnych młodych ludzi do większych ośrodków miejskich. Stąd tak ważna będzie dbałość o dostęp do infrastruktury i oferty kulturalnej, tworzenie atrakcyjnych miejsc spotkań i integracji zarówno w przestrzeni publicznej, jak i już funkcjonujących instytucjach. Przy czym dostęp rozumiany jest tutaj w bardzo wielu aspektach. Po pierwsze w tak ważnym i często podnoszonym przez mieszkańców aspekcie jak łatwość przemieszczania się i dotarcia do miejsca docelowego, także w wymiarze bezpiecznego dotarcia. Po wtóre – co niezwykle mocno było podnoszone w ankietach i na warsztatach – dostępności infrastruktury, usług i tworzonej oferty dla ludzi ze specjalnymi potrzebami. Paradoksalnie zapewnienie tej tak mocno oczekiwanej dostępności staje się w dobie powszechnej cyfryzacji dużo łatwiejsze – stąd akcent na wykorzystanie narzędzi informatycznych dla poprawy szeroko rozumianej dostępności. I wzorem poprzedniego celu znalazły się tutaj też działania dostępne dla

przedsiębiorców z obszaru LGD, którzy będą chcieli rozwijać lub tworzyć nowe przedsiębiorstwa, w ważnych z punktu widzenia rozwoju obszaru branżach tj. związanych z budownictwem, OZE, ochroną środowiska, sklasyfikowanych w sekcji lub pod kodami PKD (Według PKD 2025):

- **Całej Sekcji F Budownictwo**
- **16.23.Z -** Produkcja pozostałych wyrobów stolarskich i ciesielskich dla budownictwa
- **77.32.Z -** Wynajem i dzierżawa maszyn i urządzeń budowlanych
- **33.14.Z -** Naprawa i konserwacja urządzeń elektrycznych
- **38.11.Z -** Zbieranie odpadów innych niż niebezpieczne
- **81.30.Z -** Działalność usługowa związana z zagospodarowaniem terenów zieleni
- **36.00.Z -** Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody
- **37.00.Z -** Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Działalność musi być sklasyfikowana wyłącznie w wyżej wymienionej sekcji lub kodach PKD, aby kwalifikowała się do wsparcia.

Są to branże komplementarne do głównych kierunków rozwoju (duży boom inwestycyjny na obszarze), ale także z deficytami obszaru.

Niezwykle ważnym będzie też aspekt **wdrażania innowacji w sektorze usług** – publicznych i komercyjnych. Efektem wdrożenia szeregu usprawnień w ofercie i dostępie do usług winno być m.in. podwyższenie efektywności ich świadczenia (poprzez redukcję kosztów świadczenia usług, personelu), polepszenie transparentności działania, podwyższenie jakości czy zwiększenie satysfakcji mieszkańców obszaru LGD korzystających z tych usług.

Poniżej – wzorem pierwszego celu – zaprezentowano matrycę logiki budowy drugiego z celów LSR.

Tabela 18. Logika interwencji dla celu drugiego

Potencjały i zasoby	Problemy	Wyzwania	Cele
Duża liczba, dobrze zorganizowanych instytucji kultury. Bardzo duża społeczna świadomość potrzeby likwidowania wszelkich barier dostępu dla osób z niepełnosprawnościami. Istniejąca infrastruktura społeczna (świetlice, domy ludowe, remizy OSP, mała architektura). Relatywnie dobrze rozbudowana sieć chodników w miejscach o dużym natężeniu ruchu. Relatywnie wysokie wskaźniki rozwoju przedsiębiorczości.	Za mało działań przyczyniających się do rozwoju podmiotów prowadzących działalność kulturalną. Zbyt mała jakość i dostępność oferty w obszarze kultury, szczególnie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Brak współpracy pomiędzy placówkami kultury z obszaru współpracujących gmin. Oferta kulturalna nie zawsze odpowiadająca potrzebom i aspiracjom mieszkańców. Ciągle duża liczba obiektów i usług (publicznych i komercyjnych) niedostępna	Wzrost jakości i dostępności oferty w obszarze kultury, szczególnie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez podnoszenie standardów infrastruktury. Nawiązanie współpracy pomiędzy placówkami kultury z gmin obszaru LGD i współdziałanie w zakresie tworzenia oferty kulturalnej odpowiadającej oczekiwaniom mieszkańców. Bardziej równomierne inwestowanie w obiekty i infrastrukturę publiczną, tak aby niwelować poczucie pozostawania poza głównym nurtem rozwoju u części mieszkańców obszaru LGD.	DOBRZE ŻYJ - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru.

	dla osób ze specjalnymi potrzebami. Braki w podstawowej infrastrukturze publicznej w części miejscowości. Wiele zasobów dziedzictwa w złym lub pogarszającym się stanie. Niski poziom innowacyjności działań podejmowanych na obszarze. Poczucie słabej dostępności do usług medycznych na poziomie podstawowym (POZ). Poczucie nierównego traktowania niektórych obszarów (niedoinwestowanie części miejscowości). Słaba dostępność wewnętrzna obszaru (utrudnione przemieszczanie się komunikacją publiczną pomiędzy miejscowościami jednej/kilku gmin). Słaba infrastruktura ładowania pojazdów elektrycznych. Brak bezpiecznych, oświetlonych przejść dla pieszych w miejscach szczególnie zagrożonych dużym ruchem samochodów.	Wzrost wykorzystania innowacji na obszarze. Zapewnienie dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami obiektów i usług o charakterze publicznym i zmiana świadomości właścicieli obiektów komercyjnych w tym zakresie. Zachowanie dotychczasowych lub nadanie nowych funkcji zabytkom. Podniesienie bezpieczeństwa niechronionych uczestników ruchu drogowego. Zachęcanie mieszkańców do korzystania z energii odnawialnej przy wyborze środków transportu.	

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki diagnozy, ankiet, warsztatów i spotkań z mieszkańcami

W konsekwencji w ramach celu wskazano 7 przedsięwzięć, w tym dwa finansowane ze środków FEM (EFRR) oraz pięć finansowanych ze środków PS WPR (EFRROW), które mają przyczynić się do lepszej dostępności usług publicznych i komercyjnych na obszarze LGD oraz poprawić dostępność infrastruktury.

Tabela 19. Przedsięwzięcia w ramach celu drugiego wraz z ich źródłem finansowania

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach Celu 2: Dobrze żyj	Grupy docelowe	Potencjalni wnioskodawcy	Sposób realizacji
648 467,00 (EFRR)	P.2.1 Rozwój infrastruktury kultury	Osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR; Osoby fizyczne, które nie są zamieszkałe na obszarze LSR (turyści/przyjezdni)	Instytucje kultury, Jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, Jednostki Samorządu Terytorialnego, Organizacje pozarządowe, Podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego	Konkurs
496 200,00 (EFRR)	P.2.2 Zachowanie i lepsze udostępnienie dziedzictwa kulturowego	Osoby fizyczne, które nie są zamieszkałe na obszarze LSR (turyści/przyjezdni)	Instytucje kultury, Jednostki organizacyjne działające w imieniu jednostek samorządu terytorialnego, Jednostki Samorządu Terytorialnego, Organizacje pozarządowe, Podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego	Konkurs
500 000,00 (EFRROW)	P.2.3 Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami	Osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR; Osoby fizyczne, które nie są zamieszkałe na obszarze LSR (turyści/przyjezdni)	JST, samorządowe instytucje kultury, NGO	Konkurs
350 000,00 (EFRROW)	P.2.4 Poprawa mobilności, w tym z wykorzystaniem zielonej energii	Osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR	JST, samorządowe instytucje kultury, NGO	Konkurs
50 000,00 (EFRROW)	P.2.5 Rozwiązania cyfrowe zapewniające dostęp do usług dla mieszkańców	Osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR	JST, samorządowe instytucje kultury, NGO	Konkurs

200 000,00 (EFRROW)	P.2.6 Innowacyjne Pogórze – tworzenie nowych przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska)	Osoby fizyczne zameldowane na obszarze LSR zamierzające prowadzić działalność gospodarczą, w szczególności kobiety, osoby z niepełnosprawnością	Osoby fizyczne zameldowane na obszarze LSR zamierzające prowadzić działalność gospodarczą	Konkurs
575 000,00 (EFRROW)	P.2.7 Innowacyjne Pogórze – rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska)	Przedsiębiorcy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą na obszarze LSR	Przedsiębiorcy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą na obszarze LSR	Konkurs

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki diagnozy, ankiet, warsztatów i spotkań z mieszkańcami

Należy się spodziewać, iż projekty składane w poszczególnych przedsięwzięciach dotyczyć będą takich zagadnień jak:

- **w ramach przedsięwzięcia: „Rozwój infrastruktury kultury" m.in.:**
  - budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury, m.in. domów kultury, bibliotek (mediatek), muzeów, izb regionalnych, w tym wyposażenie w nowe technologie wzmacniające ofertę kulturalną oraz zapewnienie warunków technicznych i programowych w zakresie dostępności, m.in. dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów i rodzin z małymi dziećmi,
  - dokumentowanie, zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego, m.in. poprzez badania terenowe, sporządzanie wywiadów i dokumentacji etnograficznej, upowszechnianie kultury ludowej.
- **w ramach przedsięwzięcia: „Zachowanie i lepsze udostępnienie dziedzictwa kulturowego" m.in.:**
  - wspieranie prac konserwatorskich, restauratorskich i zabezpieczających oraz robót budowalnych przy zabytkach nieruchomych wraz z ich otoczeniem, umożliwiających zachowanie dotychczasowych funkcji zabytków, a także służących nadaniu im nowych funkcji (w szczególności kulturalnych, edukacyjnych, służących lokalnej społeczności oraz turystom), a także wspieranie działań z zakresu ochrony zabytków archeologicznych oraz rozwoju i udostępniania szlaków kulturowych
- **w ramach przedsięwzięcia: „Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami" będą realizowane operacje z zakresu poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, m.in.:**
  - rozwój małej niekomercyjnej infrastruktury publicznej, która służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej,
  - poprawa dostępu i rozwój infrastruktury parków, placów zabaw, skwerów, świetlic wiejskich, miejsc spotkań dla mieszkańców, siłowni plenerowych, skateparków, piaskownic, boisk sportowych i innych ogólnodostępnych, niekomercyjnych miejsc i obiektów użyteczności publicznej,
  - poprawa dostępności budynków/obiektów dla osób z niepełnosprawnością,
  - poprawa dostępności obiektów poprzez ich lepszą iluminację, oznakowanie i zamieszczenie informacji w formach dostępnych dla odbiorców z różnymi potrzebami.
- **w ramach przedsięwzięcia: „Poprawa mobilności, w tym z wykorzystaniem zielonej energii" będą realizowane operacje z zakresu poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej m.in.:**
  - uruchamianie stacji ładowania pojazdów elektrycznych,
  - tworzenie infrastruktury przy trasach rowerowych (m.in. wiat rowerowych ze stacjami ładowania).

- **w ramach przedsięwzięcia: „Rozwiązania cyfrowe zapewniające dostęp do usług dla mieszkańców" będą realizowane operacje z zakresu poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności m.in. poprzez:**
  - wdrażanie rozwiązań cyfrowych sprzyjających włączeniu/integracji: np. platformy internetowe, aplikacje (tworzenie nowych lub rozwój istniejących o nowe funkcjonalności), przewodniki multimedialne,
  - cyfryzację usług,
  - podnoszenie kwalifikacji informatycznych, szczególnie osób w niekorzystnej sytuacji.
- **w ramach przedsięwzięcia: „Innowacyjne Pogórze – tworzenie nowych przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska)":** wspieranie zakładania działalności gospodarczej sklasyfikowanej w sekcji lub pod kodami PKD (Według PKD 2025):
  - **Całej Sekcji F Budownictwo**
  - **16.23.Z -** Produkcja pozostałych wyrobów stolarskich i ciesielskich dla budownictwa
  - **77.32.Z -** Wynajem i dzierżawa maszyn i urządzeń budowlanych
  - **33.14.Z -** Naprawa i konserwacja urządzeń elektrycznych
  - **38.11.Z -** Zbieranie odpadów innych niż niebezpieczne
  - **81.30.Z -** Działalność usługowa związana z zagospodarowaniem terenów zieleni
  - **36.00.Z -** Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody
  - **37.00.Z -** Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

  Działalność musi być sklasyfikowana wyłącznie w wyżej wymienionej sekcji lub kodach PKD, aby kwalifikowała się do wsparcia.
- **w ramach przedsięwzięcia: „Innowacyjne Pogórze – rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska)":** wspieranie rozwoju działalności gospodarczej sklasyfikowanej w sekcji lub pod kodami PKD (Według PKD 2025):
  - **Całej Sekcji F Budownictwo**
  - **16.23.Z** - Produkcja pozostałych wyrobów stolarskich i ciesielskich dla budownictwa
  - **77.32.Z** - Wynajem i dzierżawa maszyn i urządzeń budowlanych
  - **33.14.Z** - Naprawa i konserwacja urządzeń elektrycznych
  - **38.11.Z** - Zbieranie odpadów innych niż niebezpieczne
  - **81.30.Z** - Działalność usługowa związana z zagospodarowaniem terenów zieleni
  - **36.00.Z** - Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody
  - **37.00.Z** - Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

  Działalność musi być sklasyfikowana wyłącznie w wyżej wymienionej sekcji lub kodach PKD, aby kwalifikowała się do wsparcia.

6.1.3. Cel trzeci: WSPÓŁDZIAŁAJ - włączenie społeczne osób w gorszym położeniu oraz wzmacnianie kapitału społecznego obszaru LGD

Trzeci cel w ogromnym stopniu poświęcony jest szeroko rozumianej inkluzji, wyrównywaniu szans rozwojowych dzieci i młodzieży, tworzeniu oferty wsparcia dla osób potrzebujących pomocy w codziennym funkcjonowaniu, budowaniu i wzmacnianiu kapitału społecznego. Szereg procesów zachodzących na obszarach wiejskich sprawia, że start w dorosłe życie dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich czy mniejszych ośrodków miejskich jest trudniejszy względem młodzieży z większych ośrodków. Z kolei zachodzące procesy demograficzne (starzenie się społeczeństwa, dłuższy okres życia, przy jednoczesnym rozpadaniu się więzów rodzinnych i ucieczce młodych z obszarów wiejskich) sprawia, iż rosnące grono osób nie tylko doświadcza samotności, ale czasami po prostu wymaga wsparcia w codziennych czynnościach. Ważne jest także aby podejmować na obszarach wiejskich

działania, które poprawią sytuację mieszkańców tego obszaru na rynku pracy oraz zwiększą ich aktywność w wymiarze społecznym poprzez aktywizację społeczną, edukacyjną, zdrowotną, kulturalną i mieszkaniową osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Rozwój obszarów wiejskich i wzmocnienie lokalnego kapitału społecznego nie będzie możliwy bez znaczącego wsparcia i stworzenia mechanizmów aktywizacji lokalnych liderów i organizacji pozarządowych. To także klucz do wzmacniania świadomości społecznej i obywatelskiej, co winno przełożyć się na budowę społeczeństwa obywatelskiego świadomego swoich praw i obowiązków, ale także dbającego o miejsce swojego życia, relacje zachodzące we wspólnocie lokalnej i umiejącego aktywnie włączać się i angażować w życie swojej „małej ojczyzny". Poniżej – wzorem dwóch pierwszych celów – zaprezentowano matrycę logiki budowy trzeciego z celów LSR.

Tabela 20. Logika interwencji dla trzeciego celu

Potencjały i zasoby	Problemy	Wyzwania	Cele
Relatywnie wysoka jakość edukacji na poziomie podstawowym oraz duża dostępność placówek wychowania przedszkolnego. Utrzymujący się – w części gospodarstw domowych - tradycyjny model rodziny. Duża i stale rosnąca liczba organizacji pozarządowych.	Niewystarczająca - w stosunku do potrzeb - oferta wsparcia dla dzieci i młodzieży. Duża liczba osób starszych. Zerwane więzi rodzinne – samotność i brak zaopiekowania osobami starszymi. Brak przygotowania członków rodzin (lub innych zainteresowanych osób) do świadczenia usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych dla osób starszych, schorowanych i samotnych. Niechęć samorządów do rzeczywistego włączania i angażowania mieszkańców we współzarządzanie wspólnotami samorządowymi. Niechęć samorządów do powierzania zadań publicznych organizacjom pozarządowym.	Rozwijanie oferty zajęć i wsparcia dla dzieci i młodzieży, szczególnie z rodzin zaniedbanych. Stworzenie realnego systemu wspierającego osoby starsze i samotne, zarówno w układzie krótko, jak i długoterminowym. Wspieranie osób chętnych do niesienia pomocy starszym, chorym i samotnym, poprzez wyposażenie ich w wiedzę i umiejętności w zakresie opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia. Zwiększenie liczby zadań publicznych powierzanych organizacjom pozarządowym. Zachęcanie ludzi (szczególnie młodych) do większego angażowania się w sprawy swoich małych ojczyzn. Tworzenie warunków do rozwoju rynku dla NGO zajmujących się usługami społecznymi w tym wdrażającymi innowacje społeczne.	C.3. WSPÓŁDZIAŁAJ - włączenie społeczne osób w gorszym położeniu oraz wzmacnianie kapitału społecznego obszaru LGD.

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki diagnozy, ankiet, warsztatów i spotkań z mieszkańcami

W konsekwencji w ramach celu wskazano 6 przedsięwzięć, w tym dwa finansowane ze środków FEM (EFS+) oraz cztery finansowane ze środków PS WPR (EFRROW), które koncentrują się na włączeniu mieszkańców i wsparciu grup w niekorzystnej sytuacji.

Tabela 21. Przedsięwzięcia w ramach celu trzeciego wraz z ich źródłem finansowania

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach Celu 3: Współdziałaj	Grupy docelowe	Potencjalni wnioskodawcy	Sposób realizacji
760 720,88 (EFS+)	P.3.1 Tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	Dzieci i młodzież do 18 r.ż. oraz ich rodziny, Placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	Administracja publiczna, Instytucje nauki i edukacji, Instytucje ochrony zdrowia, Instytucje wspierające biznes, Organizacje społeczne i związki wyznaniowe, Partnerstwa, Partnerzy społeczni, Przedsiębiorstwa, Przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne, służby publiczne	Konkurs
312 215,12 (EFS+)	P.3.2 Rozwijanie usług w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych	Osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich rodziny, opiekunowie nieformalni osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	Administracja publiczna, Instytucje nauki i edukacji, Instytucje ochrony zdrowia, Instytucje wspierające biznes, Organizacje społeczne i związki wyznaniowe, Partnerstwa, Partnerzy społeczni, Przedsiębiorstwa, Przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne, służby publiczne	Konkurs
125 000,00 (EFRROW)	P.3.3 Wzmacnianie świadomości społecznej i obywatelskiej poprzez aktywizację lokalnych liderów i organizacji pozarządowych	Osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną oraz grupy nieformalne w tym: organizacje pozarządowe, OSP, koła gospodyń wiejskich, zespoły regionalne, grupy zamierzające realizować projekty na rzecz mieszkańców obszaru LGD lub na rzecz rozwoju lokalnego; osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR	NGO, JST, samorządowe instytucje kultury	Konkurs

475 000,00 (EFRROW)	P.3.4 Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji	Osoby fizyczne zamieszkałe na obszarze LSR w szczególności: • kobiety; • osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunowie; • seniorzy; • ludzie młodzi (do 25 roku życia).	NGO, JST, samorządowe instytucje kultury	Konkurs
0,00 (EFRROW)	P.3.5 Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)	Osoby fizyczne zameldowane na obszarze LSR zamierzające prowadzić działalność gospodarczą, w szczególności kobiety, osoby z niepełnosprawnością	Osoby fizyczne zameldowane na obszarze LSR zamierzające prowadzić działalność gospodarczą	Konkurs
0,00 (EFRROW)	P.3.6 Rozwój przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)	Przedsiębiorcy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą na obszarze LSR	Przedsiębiorcy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą na obszarze LSR	Konkurs

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki diagnozy, ankiet, warsztatów i spotkań z mieszkańcami

Należy spodziewać się, iż projekty składane w poszczególnych przedsięwzięciach dotyczyć będą takich zagadnień jak:

- **w ramach przedsięwzięcia: „Tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży" m.in. poprzez:**
  - tworzenie oraz rozwijanie placówek prowadzonych w formie opiekuńczej zapewniających dzieciom opiekę i wychowanie, pomoc w nauce oraz organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań,
  - tworzenie oraz rozwijanie oferty specjalistycznej – zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię,
  - wdrażanie działań animacyjnych i socjoterapeutycznych realizowanych przez placówki pracy podwórkowej,
  - udzielanie oraz rozwijanie pomocy rodzinom przeżywającym problemy w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.
- **w ramach przedsięwzięcia: „Rozwijanie usług w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych" m.in. poprzez:**
  - usługi opiekuńczo-pielęgnacyjne (dowóz uczestników, ciepły posiłek, pomoc w podstawowych czynnościach, opieka higieniczna) świadczone przez ośrodki wsparcia lub w formule sąsiedzkich usług opiekuńczych,

- usługi aktywizująco-usprawniające (zajęcia terapeutyczne, organizacja czasu wolnego świadczone przez ośrodki wsparcia lub w formule sąsiedzkich usług opiekuńczych,
- usługi otwarte (terenowe) np. w formie dowożenia posiłków lub świadczenia usług opiekuńczych w środowisku zamieszkania świadczone przez ośrodki wsparcia lub w formule sąsiedzkich usług opiekuńczych,
- uruchomieni i rozwijanie centrów wsparcia opiekunów (wsparcie edukacyjno-doradcze: pierwsza pomoc, profilaktyka przeciwodleżynowa, usługi odciążeniowe i wytchnieniowe, dostęp do informacji).

- **w ramach przedsięwzięcia: „Wzmacnianie świadomości społecznej i obywatelskiej poprzez aktywizację lokalnych liderów i organizacji pozarządowych" będą realizowane operacje z zakresu kształtowanie świadomości obywatelskiej m.in. poprzez:**
  - usługi edukacyjno-doradcze dla NGO i grup nieformalnych w tym wizyty studyjne,
  - wzmacnianie potencjału i wiedzy na temat działalności NGO wśród mieszkańców obszaru LGD (m.in. poprzez kawiarenki obywatelskie, pikniki, imprezy, spotkania),
  - wzmacnianie i rozwijanie postaw liderskich wśród mieszkańców.
- **wzmacnianie potencjału i wiedzy na temat organizacji w ramach przedsięwzięcia: „Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji" będą realizowane operacje z zakresu włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji m.in. poprzez:**
  - rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług,
  - działania włączające grupy w niekorzystnej sytuacji np. działania z zakresu profilaktyki zdrowia, tworzenia/rozszerzania oferty zajęć rekreacyjnych, kulturalnych, edukacyjnych, angażowanie w aktywności na rzecz społeczności lokalnej, projekty międzypokoleniowe, inicjowanie klubów zainteresowań, przekazywanie wiedzy/umiejętności zawodowych, dzielenie się wiedzą,
  - aktywizacja społeczna osób z niepełnosprawnością.
- **w ramach przedsięwzięcia: „Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)" poprzez:** wspieranie powstawania działalności gospodarczej związanej bezpośrednio z usługami społecznymi obejmującymi **branże oświatową, zdrowotną, pomoc społeczną, edukację i wychowanie -** przeniesiono środki finansowe do przedsięwzięcia P.2.7 Innowacyjne Pogórze – rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska)
- **w ramach przedsięwzięcia: „Rozwój przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)" poprzez:** wspieranie rozwoju działalności gospodarczej związanej bezpośrednio z usługami społecznymi obejmującymi **branże oświatową, zdrowotną, pomoc społeczną, edukację i wychowanie -** przeniesiono środki finansowe do przedsięwzięcia P.2.7 Innowacyjne Pogórze – rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska).

6.2. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć

W poniższej tabeli przedstawiono przedsięwzięcia wraz ze wskaźnikami produktu i rezultatu, zakresem określonym w PS WPR, alokacją i sposobem realizacji.

Tabela 22. Przedsięwzięcia z przypisanymi wskaźnikami, zakresem wsparcia i alokacją

Nazwa przedsięwzięcia oraz oznaczenie (np. P.1.1)	Wskaźnik produktu przypisany do danego przedsięwzięcia i jego wartość		Wskaźnik rezultatu przypisany do danego przedsięwzięcia i jego wartość			Alokacja środków na przedsięwzięciu (w EURO)	Fundusz (EFRROW, EFRR, EFS+)	Zakres wsparcia	Sposób realizacji	Wysokość wsparcia na jedną operację (minimalna/ maksymalna kwota) w PLN[9]
	Wskaźniki produktu	Wartość docelowa	Wskaźniki rezultatu		Wartość docelowa					
P.1.1 Rozwój oferty turystycznej Pogórza **Typ projektu C. Oferta turystyczna**	RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	6	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.1.1	RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	600	1 190 553,00	EFRR	Działanie FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich Typ projektu C. Oferta turystyczna	Konkurs	min. 350 000
	RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	600								
	RCO080 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	6								
P.1.2 Skarby Pogórza - rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza	Liczba wspartych inicjatyw z zakresu rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza	27	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.1.2	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	810	500 000,00	EFRROW	9. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi	Konkurs	min. 50 000

[9] Do szacunkowych wyliczeń wartości interwencji na etapie przygotowania LSR do przeliczenia EURO przyjęto wskaźnik indykatywny – 4 zł.

P.1.3 Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego[10]	Liczba operacji polegająca na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	3	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.1.3	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	3	75 000,00	EFRROW	1. Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej (start DG)	Konkurs	50 000/ 100 000
P.1.4 Rozwój przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego[11]	Liczba operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	3	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.1.4	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	3	150 000,00	EFRROW	1. Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej (rozwój DG)	Konkurs	50 000/ 200 000

[10] Założono, że do branży turystycznej i przemysłu czasu wolnego należą (Według sekcji PKD 2025): usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (Sekcja I: działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi); działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją (Sekcja S: działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją – z wykluczeniem Działu 92: działalność związana z grami hazardowymi); branża turystyczna (Sekcja O: działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, sklasyfikowana w Dziale 79 – działalność organizatorów turystyki, agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane); branża beauty & spa sklasyfikowana pod kodami PKD: 96.21.Z; 96.22.Z; 96.23.Z.

[11] Założono, że do branży turystycznej i przemysłu czasu wolnego należą (Według sekcji PKD 2025): usługi związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (Sekcja I: działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi); działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją (Sekcja S: działalność związana z kulturą, sportem i rekreacją – z wykluczeniem Działu 92: działalność związana z grami hazardowymi); branża turystyczna (Sekcja O: działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca sklasyfikowana w Dziale 79 – działalność organizatorów turystyki, agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane); branża beauty & spa sklasyfikowana pod kodami PKD: 96.21.Z; 96.22.Z; 96.23.Z.

P.2.1 Rozwój infrastruktury kultury **Typ projektu A. Infrastruktura kultury**	RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	5	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.2.1	RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	250	648 467,00	EFRR	Działanie FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich Typ projektu A. Infrastruktura kultury	Konkurs	min. 350 000
	PLR0141 – Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	5								
	RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	250								
	RCO080 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	5								
P.2.2 Zachowanie i lepsze udostępnienie dziedzictwa kulturowego **Typ projektu B. Ochrona i opieka nad zabytkami**	RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	2	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.2.2	RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	100	496 200,00	EFRR	Działanie FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich Typ projektu B. Ochrona i opieka nad zabytkami	Konkurs	min. 350 000
	PLRO139 – Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	2								
	RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	100								
	RCO080 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	2								

P.2.3 Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami	Liczba interwencji, których celem jest poprawa dostępu do infrastruktury publicznej w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami	9	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.2.3	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	450	500 000,00	EFRROW	6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	Konkurs	min. 50 000
P.2.4 Poprawa mobilności, w tym z wykorzystaniem zielonej energii	Liczba operacji związanych z poprawą mobilności	9	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.2.4	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	450	350 000,00	EFRROW	6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	Konkurs	min. 50 000
P.2.5 Rozwiązania cyfrowe zapewniające dostęp do usług dla mieszkańców	Liczba operacji związanych z cyfryzacją	2	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.2.5	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	50	50 000,00	EFRROW	4. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności	Konkurs	min. 50 000

P.2.6 Innowacyjne Pogórze – tworzenie nowych przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska[12])	Liczba operacji polegająca na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	8	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.2.6	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	8	200 000,00	EFRROW	1. Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej (start DG)	Konkurs	50 000/ 100 000
P.2.7 Innowacyjne Pogórze – rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska[12])	Liczba operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	10	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.2.7	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	10	575 000,00	EFRROW	1. Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej (rozwój DG)	Konkurs	50 000/ 230 000
P.3.1 Tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	PLKLCO01 - Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej	70	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.3.1	PLKLCR06 - Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	40	760 720,88	EFS+	Działanie FEMP.06.22 Wsparcie usług społecznych i zdrowotnych w regionie - RLKS Typ projektu A. Tworzenie nowych oraz rozwój już istniejących	Konkurs	min. 50 000

[12] Założono, że branże kluczowe dla rozwoju obszaru to branża budowlana, OZE, ochrona środowiska, sklasyfikowane (Według PKD 2025): w całej Sekcji F Budownictwo lub pod kodami PKD: 16.23.Z - Produkcja pozostałych wyrobów stolarskich i ciesielskich dla budownictwa; 77.32.Z - Wynajem i dzierżawa maszyn i urządzeń budowlanych; 33.14.Z - Naprawa i konserwacja urządzeń elektrycznych; 38.11.Z - Zbieranie odpadów innych niż niebezpieczne; 81.30.Z - Działalność usługowa związana z zagospodarowaniem terenów zieleni; 36.00.Z - Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody; 37.00.Z - Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.

Typ projektu A. Tworzenie nowych oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	PL0CO03 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	70		Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia	4			placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży		
	PL0CO04 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	7								
P.3.2 Rozwijanie usług w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych **Typ projektu B. Usługi zgodne z zasadą deinstytucjonalizacji, w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych**	PLKLCO02 - Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	20	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.3.2	PLKLCR02 - Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	20	312 215,12	EFS+	Działanie FEMP.06.22 Wsparcie usług społecznych i zdrowotnych w regionie – RLKS Typ projektu B. Usługi zgodne z zasadą deinstytucjonalizacji, w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych	Konkurs	min. 50 000
	PL0CO03 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	20		PLKLCR04 - Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie	1					
	PLKLCO03 - Liczba opiekunów faktycznych / nieformalnych objętych wsparciem w programie	1		PLKLCR03 - Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług	2					
	PL0CO04 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	2		Liczba osób, których sytuacja społeczna ulegała poprawie w efekcie realizacji projektu	20					

P.3.3 Wzmacnianie świadomości społecznej i obywatelskiej poprzez aktywizację lokalnych liderów i organizacji pozarządowych	Liczba operacji dotyczących wzmacniania świadomości społecznej i obywatelskiej	9	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.3.3	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	90	125 000,00	EFRROW	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej	Konkurs	min. 50 000
P.3.4 Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji	Liczba operacji dotyczących włączenia społecznego osób w niekorzystnej sytuacji	18	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.3.4	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	360	475 000,00	EFRROW	8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	Konkurs	min. 50 000
P.3.5 Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)	Liczba operacji polegająca na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.3.5	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0	–	EFRROW	1. Rozwój przedsiębiorczości poprzez podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej (start DG)	Konkurs	–
P.3.6 Rozwój przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)	Liczba operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	0	Wskaźnik rezultatu do przedsięwzięcia P.3.6	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0	–	EFRROW	1. Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej (rozwój DG)	Konkurs	–

Źródło: opracowanie własne

7. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

7.1. Charakterystyka organizacji pracy LGD

Procedury wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjęte rozwiązania formalno-instytucjonalne reguluje szczegółowo **Statut Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała**, który w części IV (art. 35 a-g) opisuje sposób działania Rady Decyzyjnej, do której należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR opracowanej przez Stowarzyszenie oraz ustalanie kwoty wsparcia.

Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów będzie oparty na:

- zgodności z przepisami ustaw PS WPR i RLKS oraz wytycznymi;
- doświadczeniach nabytych podczas Wdrażania LSR na lata 2007-2013 i LSR 2014-2020;
- specyfice obszaru LGD.

Aby zapewnić przejrzystość, niedyskryminację oraz jawność podejmowanych decyzji przez Radę Decyzyjną zostaną przejrzane i zweryfikowane wcześniejsze procedury. Najistotniejszymi cechami, które będą brane pod uwagę przy ich opracowaniu będzie to, że:

- wszelkie regulacje mają zapewniać zachowanie inkluzywności;
- pozwolą uniknąć ryzyka konfliktu interesów (tj. będą odnosiły się do obligatoryjnej deklaracji bezstronności);
- protokoły z wyboru operacji będą podawane do publicznej informacji (co oznacza, iż dostępne będą także informacje o wyłączeniach członków organu decyzyjnego z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem, których wniosków wyłączenie dotyczy);
- będą określały przejrzysty sposób postępowania w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach danego kryterium;
- będą przewidywały zasady i tryb postępowania w przypadku zastosowania procedury odwoławczej (termin, warunki i sposób wniesienia protestu) od rozstrzygnięcia Rady Decyzyjnej w sposób zapewniający możliwość skutecznego wniesienia protestu.

Część założeń dotyczących intensywności pomocy czy też wysokości kwot wsparcia została **opracowana w procesie przygotowania LSR.**

7.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru odbywał się będzie zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami, wskaźnikami, a także będą pokłosiem dobrych praktyk wynikających z doświadczeń dwóch LGD (Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju oraz LGD Dunajec-Biała) oraz warsztatów i spotkań odbywających się na etapie tworzenia obecnej strategii (włączenie lokalnej społeczności). Za przygotowanie kryteriów wyboru operacji odpowiada Zarząd. Kryteria wyboru operacji stanowić będą załącznik do regulaminu naboru wniosków dla każdego naboru (oddzielnie), więc tym samym kryteria podlegać będą zatwierdzeniu przez Samorząd Województwa wraz z zatwierdzeniem regulaminu naboru. Zatwierdzony przez Samorząd Województwa regulamin naboru wniosków wraz z kompletem dokumentów, w tym również kryteriami wyboru podlegał będzie publikacji na stronie internetowej LGD.

Zgodnie z doświadczeniami poprzednich perspektyw finansowych przyjęte kryteria będą miały charakter oceny punktowej, w oparciu o szczegółowy opis wyjaśniający sposób oceny i wskazujący wymagania konieczne do spełnienia danego kryterium.

Przy ocenie i wyborze projektów FEM brane będą pod uwagę zasady i warunki obowiązujące dla środków pochodzących z EFS+ i EFRR.

Jednocześnie promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus oraz innowacyjność. Innowacyjność przedsięwzięć w ramach wdrażania LSR jest ich znaczącym aspektem zwiększającym wartość dodaną podejścia LEADER, dlatego premiowane będą operacje, które pozwolą wdrożyć **nowy na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalony produkt, usługę, proces, sposób organizacji lub nowy sposób wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny**). Do oceny poziomu innowacyjności pod uwagę będzie brany stopień oryginalności zmian:

- **zmiana kreatywna** – powstała w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczy nowych produktów, usług, procesów lub organizacji;
- **zmiana imitująca** - wzorowana na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczyć będzie nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych;
- **zmiana pozorna** – w rzeczywistości nie będzie to innowacja w skali LSR, a jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości.

Zastosowanie kryterium innowacyjności stanowić będzie zachętę do wdrażania przez wnioskodawców innowacyjnych rozwiązań co z kolei będzie przyczyniało się do uatrakcyjnienia obszaru Pogórza, wzrostu ekonomiczności oraz poprawy życia mieszkańców.

Lokalna Strategia Rozwoju Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała na lata 2023-2027 nie zakłada wdrażania projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village). Natomiast w wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych w terminie od 17.10.2024 r. do 24.10.2024 r. oraz dotychczasowych doświadczeń zdecydowano o realizacji wszystkich działań w ramach wdrażania LSR w formie konkursowej.

Ostateczny kształt kryteriów wyboru operacji zostanie uzgodniony (i będzie spójny) z kryteriami wyboru projektów ustanowionych dla programu „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027” zgodnie z danym typem projektu i właściwym funduszem (EFRR lub EFS+). W zakresie procedur wdrażania LSR zostaną uwzględnione także takie wytyczne i dokumenty jak m.in.:

- Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027;
- Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) (komponent Wdrażanie LSR oraz komponent Zarządzanie LSR);
- Wytyczne dotyczące realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021-2027,
- Wytyczne dotyczące kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027.

8. Plan działania

W **tabeli 23** w układzie tabelarycznym zamieszczono „Plan działania” przygotowany w układzie celów i przedsięwzięć prezentujący harmonogram realizacji i osiągania zakładanych wskaźników produktu i rezultatu. Opracowany Plan obrazuje przewidywany czas osiągania kluczowych efektów wdrażania LSR.

W odniesieniu do planu działania, zakłada się, że:

- do 30 czerwca 2026 roku wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej co najmniej 40% wartości wynikającej z poniższego planu działania i określonej w przyszłej umowie ramowej;
- do 31 grudnia 2027 roku wsparcie na wdrażanie LSR w ramach PS WPR zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 80% wartości wynikającej z poniższego planu działania i określonej w przyszłej umowie ramowej;
- do 31 grudnia 2026 roku wsparcie na wdrażanie LSR w ramach programu regionalnego zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 80% wartości wynikającej z poniższego planu działania i określonej w przyszłej umowie ramowej;
- do 31 grudnia 2028 roku wsparcie na wdrażanie LSR w ramach programu regionalnego zostanie udzielone w wysokości odpowiadającej 100% wartości wynikającej z poniższego planu działania i określonej w przyszłej umowie ramowej.

Tabela 23. Plan działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1. DOŚWIADCZAJ - wykorzystanie walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych Pogórza dla tworzenia markowego produktu turystycznego														
Przedsięwzięcie P.1.1 Rozwój oferty turystycznej Pogórza **Typ projektu C. Oferta turystyczna**	RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	6 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFRR
	RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 osób	0,0%	0 osób	0,0%	600 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	EFRR
	RCO080 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	6 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFRR
Przedsięwzięcie P.1.2 Skarby Pogórza - rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza	Liczba wspartych inicjatyw z zakresu rozwijanie i popularyzacja dziedzictwa Pogórza	0 szt.	0,0%	27 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.3 Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego	Liczba operacji polegająca na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	3 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.4 Rozwój przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną i przemysłem czasu wolnego	Liczba operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	3 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.1 (do przedsięwzięcia P.1.1)	RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	0 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		600 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		EFRR
Wskaźnik rezultatu W 1.2 (do przedsięwzięcia P.1.2)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 osób		0 osób		810 osób		0 osób		0 osób		0 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 1.3 (do przedsięwzięcia P.1.3)	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		3 utworzone miejsca pracy		0 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		PS WPR

Wskaźnik rezultatu W 1.4 (do przedsięwzięcia P.1.4)	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0 przedsiębiorstw		0 przedsiębiorstwa		0 przedsiębiorstw		3 przedsiębiorstw		0 przedsiębiorstw		0 przedsiębiorstw		PS WPR

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.2. DOBRZE ŻYJ - Pogórze dobrym i atrakcyjnym miejscem do życia, w którym innowacja łączy się z poszanowaniem wielowiekowej tradycji obszaru														
Przedsięwzięcie P.2.1 Rozwój infrastruktury kultury **Typ projektu A. Infrastruktura kultury**	RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	5 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFRR
	PLRO141 – Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	5 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFRR
	RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 osób	0,0%	0 osób	0,0%	250 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	EFRR
	RCO080 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	5 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFRR
Przedsięwzięcie P.2.2 Zachowanie i lepsze udostępnienie dziedzictwa kulturowego **Typ projektu B. Ochrona i opieka nad zabytkami**	RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	2 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFRR
	PLRO139 – Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	2 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFRR
	RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 osób	0,0%	0 osób	0,0%	100 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	EFRR
	RCO080 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	2 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFRR
Przedsięwzięcie P.2.3 Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami	Liczba interwencji, których celem jest poprawa dostępu do infrastruktury publicznej w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami	0 szt.	0,0%	9 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR

Przedsięwzięcie P.2.4 Poprawa mobilności w tym z wykorzystaniem zielonej energii	Liczba operacji związanych z poprawą mobilności	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	5 szt.	55,6%	4 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.5 Rozwiązania cyfrowe zapewniające dostęp do usług dla mieszkańców	Liczba operacji związanych z cyfryzacją	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	2 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.6 Innowacyjne Pogórze – tworzenie nowych przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska)	Liczba operacji polegająca na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0 szt.	0,0%	8 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.7 Innowacyjne Pogórze - rozwój przedsiębiorstw w branżach kluczowych dla rozwoju obszaru (budownictwo, OZE, ochrona środowiska)	Liczba operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	0 szt.	0,0%	10 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 2.1 (do przedsięwzięcia P.2.1)	RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	0 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		250 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		EFRR
Wskaźnik rezultatu W 2.2 (do przedsięwzięcia P.2.2)	RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	0 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		100 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		0 odwiedzających/rok		EFRR
Wskaźnik rezultatu W 2.3 (do przedsięwzięcia P.2.3)	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 osób		0 osób		450 osób		0 osób		0 osób		0 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 2.4 (do przedsięwzięcia P.2.4)	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 osób		0 osób		0 osób		450 osób		0 osób		0 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 2.5 (do przedsięwzięcia P.2.5)	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 osób		0 osób		0 osób		50 osób		0 osób		0 osób		PS WPR

Wskaźnik rezultatu W 2.6 (do przedsięwzięcia P.2.6)	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		8 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 2.7 (do przedsięwzięcia P.2.7)	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0 przedsiębiorstw		0 przedsiębiorstw		10 przedsiębiorstw		0 przedsiębiorstw		0 przedsiębiorstw		0 przedsiębiorstw		PS WPR

CEL	**lata**	**do 31.12.2024**		**do 31.12.2025**		**do 31.12.2026**		**do 31.12.2027**		**do 31.12.2028**		**do 31.12.2029**		**Program**
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.3. WSPÓŁDZIAŁAJ - włączenie społeczne osób w gorszym położeniu oraz wzmacnianie kapitału społecznego obszaru LGD														
Przedsięwzięcie P.3.1 Tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży **Typ projektu A. Tworzenie nowych oraz rozwój już istniejących placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży**	PLKLCO01 - Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej	0 osób	0,0%	0 osób	0,0%	70 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	EFS+
	PL0CO03 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 osób	0,0%	0 osób	0,0%	70 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	EFS+
	PL0CO04 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	7 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFS+
Przedsięwzięcie P.3.2 Rozwijanie usług w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek oraz/lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych	PLKLCO02 - Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	0 osób	0,0%	0 osób	0,0%	20 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	EFS+

Typ projektu B. Usługi zgodne z zasadą deinstytucjonalizacji, w zakresie zapewnienia opieki osobom potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym ze względu na wiek lub usługi w zakresie wsparcia opiekunów nieformalnych	PL0CO03 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0 osób	0,0%	0 osób	0,0%	20 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	EFS+
	PLKLCO03 – Liczba opiekunów faktycznych/ nieformalnych objętych wsparciem w programie	0 osób	0,0%	0 osób	0,0%	1 osoba	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	0 osób	100,0%	EFS+
	PL0CO04 - Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	2 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	EFS+
Przedsięwzięcie P.3.3 Wzmacnianie świadomości społecznej i obywatelskiej poprzez aktywizację lokalnych liderów i organizacji pozarządowych	Liczba operacji dotyczących wzmacniania świadomości społecznej i obywatelskiej	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	5 szt.	55,6%	2 szt.	77,8%	2 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.3.4 Włączenie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji	Liczba operacji dotyczących włączenia społecznego osób w niekorzystnej sytuacji	0 szt.	0,0%	0 szt.	0,0%	7 szt.	38,9%	7 szt.	77,8%	4 szt.	100,0%	0 szt.	100,0%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.3.5 Tworzenie nowych przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)	Liczba operacji polegająca na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0 szt.	–	0 szt.	–	0 szt.	–	0 szt.	–	0 szt.	–	0 szt.	–	PS WPR
Przedsięwzięcie P.3.6 Rozwój przedsiębiorstw związanych z usługami społecznymi (branża oświatowa, zdrowotna, pomoc społeczna, edukacja i wychowanie)	Liczba operacji polegająca na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	0 szt.	–	0 szt.	–	0 szt.	–	0 szt.	–	0 szt.	–	0 szt.	–	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 3.1 (do przedsięwzięcia P.3.1)	PLKLCR06 - Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	0 szt.		0 szt.		40 szt.		0 szt.		0 szt.		0 szt.		EFS+
	Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia	0 szt.		0 szt.		4 szt.		0 szt.		0 szt.		0 szt.		EFS+

Wskaźnik rezultatu W 3.2 (do przedsięwzięcia P.3.2)	PLKLCR02 – Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	0 szt.		0 szt.		20 szt.		0 szt.		0 szt.		0 szt.		EFS+
	PLKLCR04 - Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie	0 osób		0 osób		1 osoba		0 osób		0 osób		0 osób		EFS+
	PLKLCR03 - Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług	0 podmiotów		0 podmiotów		2 podmioty		0 podmiotów		0 podmiotów		0 podmiotów		EFS+
	Liczba osób, których sytuacja społeczna ulegała poprawie w efekcie realizacji projektu	0 osób		0 osób		20 osób		0 osób		0 osób		0 osób		EFS+
Wskaźnik rezultatu W 3.3 (do przedsięwzięcia P.3.3)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 osób		0 osób		50 osób		20 osób		20 osób		0 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 3.4 (do przedsięwzięcia P.3.4)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 osób		0 osób		140 osób		140 osób		80 osób		0 osób		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 3.5 (do przedsięwzięcia P.3.5)	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0		0		0		0		0		0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 3.6 (do przedsięwzięcia P.3.6)	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0		0		0		0		0		0		PS WPR

Źródło: Opracowanie własne

9. Plan finansowy LSR

Budżet LSR, w układzie tabelarycznym, zaprezentowano w tabeli 24**,** a **Plan wykorzystania budżetu LSR** zamieszczono w **tabeli 25.**

Tabela 24. Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	€ 3 000 000,00	€ 2 335 220,00	€ 1 072 936,00	€ 6 408 156,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	€ 662 500,00	€ 189 339,00	€ 189 339,00	€ 1 041 178,00
Razem	€ 3 662 500,00	€ 2 524 559,00	€ 1 262 275,00	€ 7 449 334,00
*** Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.** **** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.**				

Tabela 25. Plan wykorzystania budżetu LSR

Fundusz	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRROW	0	0,00%	0	0,00%	1 775 000,00	59,17%	0	59,17%	1 091 800,00	95,56%	133 200,00	100,00%	0	100,00%
EFS+	0	0,00%	0	0,00%			1 072 936,00	100,00%	0	100,00%	0	100,00%	0	100,00%
EFRR	0	0,00%	0	0,00%			2 335 220,00	100,00%	0	100,00%	0	100,00%	0	100,00%
RAZEM	0	0,00%	0	0,00%			5 183 156,00	80,88%	1 091 800,00	97,92%	133 200,00	100,00%	0	100,00%

Źródło: Opracowanie własne

9.1. Powiązania źródeł finansowania z celami LSR

Powiązania źródeł finansowania z przyjętymi celami LSR zostały ukazane w tabelach 17, 19 i 21 w rozdziale 6.1. „Cele LSR i ich źródła finansowania". Z kolei inne potencjalne źródła finasowania projektów i działań wspierających wdrażanie LSR zaprezentowano w rozdziale 5.1. „Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym" w części: „Wybór dostępnych źródeł finansowania".

10. Monitoring i ewaluacja

Dla sprawnej i efektywnej realizacji celów „Lokalnej Strategii Rozwoju Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała na lata 2023-2027" określone zostały poniższe zasady i procedury dokonywania ewaluacji oraz monitorowania, służące zbadaniu, czy Stowarzyszenie dobrze realizuje postawione przed nim zadania. Dysponowanie wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie wdrażanych kierunków interwencji warunkuje możliwości skutecznego zarządzania oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami, a uzyskiwanymi efektami realizacji kluczowych zadań. Podobnie jak w przypadku procesu opracowania LSR, który oparty został o model partycypacyjny, za kluczową zasadę wdrażania LSR uznaje się możliwie jak najszerszy i najbardziej aktywny udział mieszkańców w procesie oceny osiąganych postępów, a także sposobu funkcjonowania samego Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała. Proces wdrażania LSR jest rozpatrywany na trzech głównych poziomach: organizacyjnym, merytorycznym i społecznym.

Poziom organizacyjny:

„LSR Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała na lata 2023-2027" proponuje cele i przedsięwzięcia, które stanowią wyzwania dla całej społeczności obszaru LGD – władz samorządowych, jednostek gminnych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, mieszkańców, a także partnerów zewnętrznych. Spełnienie wyznaczonych założeń i wskaźników będzie możliwe poprzez strategiczną współpracę partnerów lokalnych skupionych wokół celów i działań zaproponowanych w LSR. Wymaga to ścisłej koordynacji i wyznaczenia odpowiedzialności w ramach procesu realizacji poszczególnych zadań, w tym w zakresie zbierania i analizy danych. Tak więc, w kontekście organizacyjnym, za prawidłowy przebieg procesu monitorowania i ewaluacji odpowiada Zarząd LGD. Jednostką pomocniczą, wykonującą związane z tym czynności techniczne związane z wdrażaniem, monitoringiem i ewaluacją, jest natomiast Biuro LGD. Do zadań Biura LGD należeć będzie w szczególności:

- koordynacja współpracy pomiędzy poszczególnymi partnerami realizacyjnymi oraz zapewnienie wysokiej jakości świadczonego doradztwa oraz organizowanych przedsięwzięć z zakresu animacji lokalnej;
- koordynacja efektywności i zasięgu oddziaływania podejmowanych działań informacyjno-promocyjnych;
- pozyskiwanie danych i informacji oraz analiza stopnia realizacji celów, przedsięwzięć oraz wskaźników LSR;
- kontrola zgodności realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR;
- kontrola zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia;
- przygotowywanie okresowych sprawozdań z realizacji LSR.

Wszyscy partnerzy realizujący zadania zdefiniowane w LSR będą proszeni o aktywną współpracę z Biurem LGD, co pozwoli na lepsze planowanie, organizowanie, motywowanie zasobów oraz monitoring i ewaluację w ramach procesu wdrażania dokumentu.

Poziom merytoryczny:

Poziom merytoryczny obejmuje zarządzanie wdrażaniem LSR, monitorowanie i ewaluację realizacji celów zapisanych w LSR oraz przegląd zapisów Strategii i ich aktualizację. W tym kontekście, na poziomie merytorycznym, ważną rolę przypisuje się Zarządowi LGD, który będzie wsparciem merytorycznym dla Biura LGD. Do jego zadań należą w szczególności:

- dbałość o osiąganie założonych w LSR celów ogólnych i szczegółowych;
- ocena pracy pracowników Biura LGD, a także sposobu przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom przez pracowników Biura;
- podejmowanie decyzji strategicznych dla realizacji zapisów LSR (w szczególności dotyczących aktualizacji dokumentu).

Strategiczny nadzór nad właściwym wdrażaniem LSR, tj. realizacją celów i działań należy natomiast do kompetencji Walnego Zebrania Członków.

Poziom społeczny:

Poziom społeczny dotyczy wzmacniania spójności i integralności społecznej obszaru LGD, a także upowszechniania zapisów LSR wśród mieszkańców i innych beneficjentów, jak również dla pozyskiwania partnerów realizacyjnych.

Głównym adresatem zapisów dokumentu są zatem w szczególności:

- władze samorządowe, radni, pracownicy urzędów gmin i jednostek gminnych;
- organizacje pozarządowe, grupy nieformalne i inicjatywy społeczne;
- przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora gospodarczego, rolnicy, instytucje otoczenia biznesu, instytucje szkoleniowe, itp.;
- lokalni twórcy i artyści, rzemieślnicy, itd.;
- mieszkańcy, w tym przedstawiciele osób z grup w niekorzystnej sytuacji (tj. kobiety, osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunowie), seniorzy powyżej 60 roku życia, ludzie młodzi do 25 roku życia.

W celu upowszechnienia treści Lokalnej Strategii Rozwoju LGD oraz zasad i procedur związanych z realizacją przedsięwzięć zaplanowano szereg działań przedstawionych w planie komunikacji (zob. rozdz. Partycypacyjny charakter LSR).

10.1. Szczegółowy opis procesu monitorowania i ewaluacji

Proces monitorowania i ewaluacji należy do kompetencji Zarządu LGD, natomiast bieżące czynności techniczne związane z procesem monitoringu i ewaluacji będzie realizowało Biuro LGD. Jednocześnie to Zarząd dokonuje analizy i oceny pozyskanych informacji i danych z biura oraz dokonuje corocznej ewaluacji procesu wdrażania przygotowując coroczny „Raport z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju". Coroczny „Raport z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju" przygotowywany będzie w I kwartale roku za ubiegły rok.

10.1.1. Monitoring

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Monitoring prowadzony jest przez Biuro LGD na podstawie:

- rejestru danych prowadzonego przez Biuro LGD (tworzonego w oparciu o zbierane dane i analizy własne);
- sprawozdań składanych przez beneficjentów;

- statystyki odwiedzin oficjalnej strony internetowej LGD;
- list obecności ze spotkań/warsztatów konsultacyjnych, rejestru doradztwa świadczonego w Biurze LGD;
- ankiet monitorujących doradztwo w Biurze LGD, ankiet monitorujących przedsięwzięcia związane z animacją lokalną.

W procesie monitoringu Biuro LGD zbierać będzie przede wszystkim informacje dotyczące:

- stopnia realizacji wskaźników LSR dla poszczególnych celów oraz przedsięwzięć;
- stopnia realizacji budżetu przewidzianego w LSR;
- zasięgu działań komunikacyjnych prowadzonych przez LGD;
- jakości i poziomu doradztwa świadczonego przez pracowników Biura LGD;
- jakości i poziomu przedsięwzięć dotyczących animacji lokalnej.

Wyniki monitoringu przedstawiane będą w formie półrocznych raportów monitorujących, sporządzanych przez Biuro LGD, które będą przekazywane Zarządowi LGD. Po zapoznaniu się z raportem monitorującym, Zarząd będzie mógł wdrożyć działania naprawcze.

Jeśli zajdzie taka konieczność Zarząd może podjąć decyzję o uruchomieniu procedury aktualizacji LSR we wskazanym zakresie. W przypadku stwierdzenia dalszych trudności w realizowaniu działań LSR, Zarząd będzie mógł zgłosić Walnemu Zebraniu Członków konieczność podjęcia dalszych działań naprawczych. Za przygotowanie programu naprawczego odpowiedzialny będzie Zarząd.

10.1.2. Ewaluacja

Ewaluacja to ocena skuteczności, efektywności, użyteczności, trafności i trwałości podejmowanych działań w odniesieniu do wcześniej zdefiniowanych kryteriów i w oparciu o odpowiednie informacje. W odróżnieniu od monitoringu (proces ciągły) ewaluację przeprowadza się wtedy, kiedy jest to konieczne.

Planuje się, iż ewaluacja prowadzona przez Zarząd dokonywana będzie w I kwartale roku za ubiegły rok – na podstawie półrocznych raportów monitorujących oraz prowadzonych przez Biuro LGD ewidencji, a także ankiet monitorujących beneficjentów. Wyniki przeprowadzonej ewaluacji zamieszczone będą w „Raporcie z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju".

Tak prowadzona ewaluacja obejmować będzie przede wszystkim ocenę:

- stopnia realizacji celów, przedsięwzięć i wskaźników przewidzianych w LSR;
- wpływu realizacji LSR na rozwój społeczny i gospodarczy obszaru LGD;
- zgodności ogłaszanych i realizowanych konkursów z harmonogramem określonym w LSR;
- zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia;
- skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej;
- działalności LGD, w tym przede wszystkim funkcjonowania organów stowarzyszenia, Biura LGD i jego pracowników.

„Raport z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju" zawierał będzie ocenę podejmowanych działań w oparciu o następujące kryteria oceny:

- skuteczność – co zostało osiągnięte;
- efektywność – czy poniesione koszty są adekwatne do rezultatów;
- użyteczność – czy realizacja strategii przyczynia się do rozwiązania zdefiniowanych problemów;
- trafność – czy założenia przyjęte w LSR odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem lub realnym potrzebom beneficjentów;

- trwałość – czy realizacja LSR powoduje trwałe zmiany.

Zgodnie z dotychczasową praktyką przewiduje się, iż Zarząd może zalecić zastosowanie dodatkowych narzędzi i metod badających postępy w realizacji LSR, a także, że może zwrócić się o wykonanie ekspertyz zewnętrznych.

Za dostarczenie danych do prowadzonej ewaluacji odpowiadać będzie Biuro LGD. Z kolei Zarząd odpowiadał będzie za przetwarzanie danych przekazanych przez Biuro LGD i sporządzenie rocznego „Raportu z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju" oraz gdy jest to konieczne, innych raportów. Raporty ewaluacyjne mogą być przedstawiane Walnemu Zebraniu Członków Stowarzyszenia.

W przypadku stwierdzenia niezgodności realizowanych działań z zapisami LSR lub ich negatywnej oceny, Zarząd zgłosi Walnemu Zebraniu Członków konieczność podjęcia działań naprawczych. Za przygotowanie programu naprawczego odpowiedzialny będzie Zarząd w porozumieniu z Biurem LGD. Jeżeli wnioski i rekomendacje z ewaluacji będą tego wymagały, Zarząd może podjąć decyzję o uruchomieniu procedury aktualizacji LSR we wskazanym zakresie, zgodnie z przyjętą procedurą.

Planuje się także, iż na koniec okresu wdrażania obecnej LSR przeprowadzona zostanie zewnętrzna ewaluacja, która obejmie co najmniej ocenę wpływu na kapitał społeczny; przedsiębiorczość; turystyka i dziedzictwo kulturowe; osoby w niekorzystnej sytuacji; innowacyjność; wdrażane projekty współpracy, a także ocenę funkcjonowania LGD, procesu wdrażania, a także wartość dodaną podejścia LEADER

10.2. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Dane pozyskiwane zarówno z procesu monitoringu, jak i ewaluacji będą wykorzystywane do wprowadzania działań naprawczych o ile zajdzie taka potrzeba, w tym w szczególności – w drodze aktualizacji LSR m.in. korekty wartości wskaźników, dodania lub usunięcia przedsięwzięcia, zmiany alokacji pomiędzy przedsięwzięciami, a także korygowania grup docelowych planowanych do objęcia wsparciem.

Działania naprawcze mogą dotyczyć także zmian w funkcjonowaniu Biura LGD, zmiany form/kanałów komunikowania się z interesariuszami, wzmocnienia działań promocyjnych, dostosowania form naborów do sygnalizowanych potrzeb beneficjentów.

Informacje dotyczące działań podejmowanych w ramach monitoringu i ewaluacji, w szczególności raporty monitorujące i ewaluacyjne, mogą być przedstawiane na Walnym Zebraniu Członków oraz udostępnione do wglądu w Biurze LGD, co oznacza, iż będą miały także duże znaczenie dla upowszechniania informacji zarówno o realizowanych przedsięwzięciach, jak i celach LGD, a także efektach podejmowanych działań w ramach LSR.

Wykaz wykorzystanej literatury

Monitor Rozwoju Lokalnego, Raport cena potencjału rozwoju partnerstw tworzących Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała, Poznań, grudzień 2022.

Bazy danych statystycznych: Bank Danych Lokalnych, Bank Danych Regionalnych.

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021, dane cząstkowe, Główny Urząd Statystyczny.

Powszechny Spis Rolny 2020, Główny Urząd Statystyczny.

Europejski Zielony Ład, Komisja Europejska 2021.

Organizacje pozarządowe w Województwie Małopolskim, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków 2022.

Pismo Samorządu Terytorialnego - Wspólnota – Raport: Wydatki ze środków UE w latach 2014-2021 w przeliczeniu na jednego mieszkańca, 2022.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027.

Program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027.

Polska Wieś 2020, FDPA, 2020.

Powiązania miejsko-wiejskie w Polsce, OECD Regional Development Studies, 2022.

Strategie rozwoju gmin z obszaru Pogórzańskiego Stowarzyszenia Dunajec-Biała.

Raport z badania kondycji rodzin w Małopolsce 2019 – Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków, UMWM, 2019.

Binda Andrzej, Postawy małopolskich przedsiębiorców wobec proinnowacyjnych rozwiązań, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021.

Badanie potrzeb i gotowości małopolskich MMŚP do adaptacji rozwiązań właściwych modelowi tzw. Przemysłu 4.0, Kraków, listopad 2021.

Kwiatkowski Tomasz, Małopolskie Inteligentne Specjalizacje, Kraków 2019.

Badanie potrzeb i gotowości małopolskich MMŚP do adaptacji rozwiązań właściwych modelowi tzw. Przemysłu 4.0, Kraków, listopad 2021.

Obszar realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska Raport diagnostyczny, styczeń 2023.

Projekt Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska, Tarnów, kwiecień 2023.